

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav české literatury a komparatistiky

Diplomová práce

Bc. Tereza Cibulková

**Analýza a komparace ženských postav v románech
Jamese Fenimora Coopera a Louisy May Alcottové**

Analysis and Comparison of Women Protagonists
in the Novels of James Fenimore Cooper and Louise May Alcott

Praha 2016

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Petr Bílek, Csc.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé práce prof. PhDr. Petru Bílkovi, Csc. za jeho vzácný čas a ochotu, za cenné rady a připomínky. Předávané zkušenosti, vědomosti a nadhled pana profesora mi velmi pomohly při ponoření se do tématu a k dokončení této diplomové práce. Rovněž děkuji panu prof. PhDr. Michalu Peprníkovi, Dr. za přínosné konzultace a poznatky o osobnosti a tvorbě Jamese Fenimora Coopera.

Také vřele děkuji svým rodičům za jejich stálou podporu a obětavost, díky níž jsem se mohla věnovat studiu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 17. května 2016

.....

Bc. Tereza Cibulková

Klíčová slova

žena, gender; román, kult pravého ženství, James Fenimore Cooper, Louisa May Alcottová, topos lesa, domov, americká divočina

Key words

woman, gender, novel, cult of True Womenhood, James Fenimore Cooper, Louise May Alcott, topoi of the forest, home, american wilderness

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na vyobrazení a charakteristiku ženských postav v díle *Lovec jelenů* z románové pentalogie Jamese Fenimora Coopera Příběhy Kožené punčochy a v kontrastu s tím na pojetí ženských postav v knize Louisy May Alcottové *Malé ženy*. Jsou zde analyzovány obrazy ženských románových hrdinek žijících v americké divočině v letech 1740–1805 a tyto poznatky jsou následně porovnávány s vyobrazením žen v románu z domácího prostředí devatenáctého století *Malé ženy*.

Autorka této práce zde analyzuje způsob vytváření ženských postav ve vztahu k ostatním postavám, prostoru, v němž se pohybují, k dějové linii a dobovým hodnotám. Tato analýza by měla v rámci literárně-historického aspektu odhalit, nakolik se postava ženy stává pouhým naplněním zjednodušeného schématu a nakolik plnohodnotnou mnohovýznamovou složkou literárního díla. Autorka se také soustředí na vliv prostředí na utváření ženských postav a sleduje jejich roli nejen v amerických románech, ale i v tehdejší společnosti.

Abstract

This thesis is focused on the representation and characterization of female characters in the novel *The Deerslayer* from The Leatherstocking Tales pentalogy from James Fenimore Cooper in contrast to the concept of female characters in the book from Louisa May Alcott *Little Women*. There is analyzed images of female fictional heroines living in the American wilderness in the years 1740–1805, and these findings are compared with the representation of women in the 19th century domestic novel *Little Women*.

The way of creating female characters is analyzed in relation to the other characters, the space in which they live, the storyline and contemporary values. This analysis should in a literary historical aspect reveal how much the role of a woman becomes a mere fulfillment of a simplified scheme and how it also has many meanings of full-fledged components in literary work. The author of this thesis also focuses on the influence of the environment on the formation of female characters and tracks their role not only in American novels but also in the society.

OBSAH

ÚVOD	8
1. STRUKTURA PRÁCE A JEJÍ CÍL	10
2. ŽENA V DEVATENÁCTÉM STOLETÍ	11
3.1 KULT PRAVÉHO ŽENSTVÍ	11
3.2 VÝCHOVA PRAVÉ ŽENY	14
3.3 POSTAVENÍ ŽEN	15
3. JAMES FENIMORE COOPER A JEHO DÍLO	18
4.1 LITERÁRNÍ KONTEXT	18
4.2 POSTAVENÍ COOPEROVÝCH ROMÁNŮ V DOBOVÉ AMERICKÉ LITERÁRNÍ KRITICE	23
4.3 TOPOS LESA	28
4.3.1 <i>Temný a světlý les romantismu</i>	29
4.3.2 <i>Americký les</i>	30
4.3.3 <i>Cooperovy lesy</i>	34
4.4 ROLE ŽENY U COOPERA	35
4.4.1 <i>Vztah muže a ženy</i>	38
4.4.2 <i>Sexualita</i>	40
4.4.3 <i>Spiritualita a ženské vzdělání</i>	42
4.4.5 <i>Ženy v Cooperově životě</i>	44
4.5 ANALÝZA COOPEROVA DÍLA LOVEC JELENŮ	46
4. LOUISA MAY ALCOTTOVÁ A JEJÍ DÍLO	60
5.1 RODINNÉ ZÁZEMÍ A LITERÁRNÍ KONTEXT	60
5.2 DOMOV JAKO ČINITEL	61
5.3 POSTAVENÍ ŽENY DLE ALCOTTOVÉ	62
5.4 ANALÝZA DÍLA ALCOTTOVÉ MALÉ ŽENY	63
5. KOMPARACE ROMÁNŮ LOVEC JELENŮ A MALÉ ŽENY	74
ZÁVĚR	81
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	84

Úvod

Jako téma diplomové práce jsem si vybrala analýzu ženských hrdinek na pozadí doby a kontrastního prostředí dvou významných amerických spisovatelů devatenáctého století. Zvolila jsem román Jamese Fenimora Coopera (1789–1851) *Lovce jelenů* (*The Deerslayer*, 1841) z jeho slavné pentalogie Příběhy Kožené punčochy (*Leatherstocking Tales*, 1823–1841), který budu porovnávat s románem spisovatelky Louisy May Alcottové (1832–1888) *Malé ženy* (*Little Women*, 1868).

S dílem Jamese Fenimora Coopera jsem se seznámila během studia na univerzitě La Sapienza v Římě a jeho tvorba mě oslovila. V jeho díle je zajímavé zejména líčení počátků moderních amerických dějin a zároveň tehdy ještě divoké, civilizací nedotčené severoamerické přírody. Zapůsobil na mě také příběh hlavní hrdinky Judity, která se utkává s tehdejšími svazujícími konvencemi a předsudky vůči ženám. Lze se obdivovat síle jejího charakteru a jejímu na tehdejší dobu nekonvenčnímu myšlení.

Louisa May Alcottová je oblíbenou autorkou mnoha žen, včetně mě, zejména proto, že s hlavními postavami jejího románu mohou sdílet touhy, radosti, úzkosti a přijetí role ženy. Oba spisovatelé, Cooper i Alcottová se ve svých dílech často věnují osudům ženských hrdinek, jsou to autoři tvořící v devatenáctém století. V jejich románech lze nalézt hrdinky, které se sice pohybují v odlišném prostředí, ale přesto čelí podobným předsudkům a požadavkům své doby. Některé z nich se pokoušejí vzdorovat, jiné se adaptují bez výrazného odporu.

Domnívám se, že Cooper je stejně jako Alcottová nepřesně zařazován do literatury určené pro mládež. Cooper jako jeden z mála vynikal v líčení přírodních scenérií. Navíc to byl první ryze americký spisovatel, který pro tehdejší literaturu objevil postavu lidového amerického hrdiny, a to Nattyho Bumppoa. Nejméně probádanou částí jeho tvorby se zdají být jeho ženské hrdinky, ač ani ty nejsou dobovou kritikou zcela opomenuty. Když už tehdy o ženských postavách v jeho románech padla zmínka, byly shledány plochými, nezajímavými a nesamostatnými. Takovéto odsouzení Cooperových hrdinek bez rozsáhlejší argumentace se mi jevilo poněkud povrchní. Také proto jsem se ženským postavám v jeho dílech rozhodla věnovat.

Srovnání jeho *Lovce jelenů* s románem Alcottové *Malé ženy* se může zdát na první pohled podružné, ale myslím si, že díky badatelskému záměru a hledisku, se kterým k tématu budu přistupovat, jsou mezi těmito romány zjištělné až nápadné určité paralely. Podle mého

názoru při analýze zmíněných děl odhalím výrazné posuny v utváření charakteru ženských postav a v jejich úloze v celé naraci ve vztahu k ostatním postavám. Tyto posuny budou dle mého názoru jednak zapříčiněné změnou kulturně společenského kontextu, jelikož je mezi jednotlivými díly časový posun 27 let, ale budou také ovlivněny pohledem muže-spisovatele a ženy-spisovatelky na tehdejší ženu v americké společnosti.

Příběhy knih se odvíjejí ve zcela odlišném prostředí, což může evokovat na první pohled triviální rozdíly, ale také upozornit na mnohé shody, které existují nezávisle na prostředí a jsou vynuceny přetrvávajícími společenskými pravidly. Bude zajímavé pozorovat, jak Cooper pracuje s ženskými postavami v divoké a neprobádané přírodě a jak je Alcottová naopak umisťuje a nechává jednat v typicky rodinném a domácím prostředí.

Smyslem této práce je zaměřit se na ženské hrdinky, přičemž jako teoretický podklad pro rozbor postav mi poslouží kniha Shlomith Rimmonové-Kenanové *Poetika vyprávění*.¹ V souvislosti s hrdinkami si budu klást několik otázek. První z nich zní, zda budou zkoumané hrdinky odpovídat dobovým požadavkům na ženskou úlohu a postavení v tehdejší společnosti. Za druhé mě bude zajímat, jak se projevuje mužský a ženský princip při charakterizaci hrdinek. U obou autorů budu dále sledovat vnitřní a vnější charakteristiku ženských postav: promluvu, narativní vědomí, prostředí a vztah k přírodě, respektive k lesu. Kapitola, která se věnuje toposu lesa, bude vycházet především z díla Michala Peprníka *Topos lesa v americké literatuře*. V kapitole věnující se sociokulturnímu kontextu budu čerpat především z díla *Od puritanismu k postmodernismu*, které sepsali Richard Ruland a Malcolm Bradbury.

¹ RIMMONOVÁ-KENANOVÁ, S. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001.

1. Struktura práce a její cíl

Cílem práce je porovnání ženských postav ve vybraných dílech devatenáctého století.

V kapitole *Žena v devatenáctém století* bude nastíněn pojem kult pravého ženství, výchova žen v devatenáctém století a všeobecné postavení žen v tehdejší společnosti.

V následujících kapitolách budou analyzována díla Jamese Fenimora Coopera *Lovec jelenů* a Louisy May Alcottové *Malé ženy*, která budou následně podrobena komparaci. Bude se zkoumat zejména to, zda a do jaké míry psali tito autoři pod vlivem dobových norem.

2. Žena v devatenáctém století

Kapitola pojednává o výchově a postavení ženy a o kultu pravého ženství v devatenáctém století.

3.1 Kult pravého ženství

V devatenáctém století v Americe vládlo přesvědčení, že žena by měla zůstat bytostně ženou za všech okolností. Jak takovýto prototyp pravé ženy vypadá, se ve své studii *The Cult of True Womanhood, 1820–1860*² pokusila shrnout Barbara Welterová. Žena v devatenáctém století se podle ní měla vyznačovat zbožností, mravní čistotou, submisivitou a vřelým vztahem k rodinnému životu. Tyto vlastnosti charakterizovaly ideální ženu podle hodnot tehdejší společnosti. Zatímco se muži věnovali rozvoji ekonomiky, výstavbě měst, technickému rozkvětu, novým vědním oborům a ve vyšších vrstvách hromadění a správě majetku, což je do jisté míry odvádělo od hodnot křesťanství, ženy měly být těmi, které svou zbožností a dalšími kladnými vlastnostmi „očistí“ rodící se dravou a neduchovní kapitalistickou společnost. Amerika už přestávala být novou čistou zemí vyvolených lidí a společnost se proto více upínala k ženám, které představovaly starý konzervativnější řád světa. Řád pravých křesťanů a jeho ctnostných, milujících, obětavých žen. V rychle se měnící společnosti tak alespoň jedna její součást měla zůstat nezměněna, žena měla být kotvením a jistotou.

Kdo by se odvážil s tímto kultem pravého ženství nesouhlasit, byl by prohlášen za nepřítele civilizace a snad i celé země. Čistota, zbožnost, submisivita a další se staly atributy, podle kterých ženy soudily samy sebe a které byly především kladně hodnoceny jejich muži. Pouze tyto vlastnosti měly ženám zaručit štěstí a vliv. Talent, dovednosti či vášeň pro významnější a smysluplnou činnost byly podružné, ne-li přímo negativní atributy ženství. Vášeň či talent byly vnímány spíše jako mužské vlastnosti, nehodily se pro křehkou a nesobeckou ženskou bytost.

Za nejdůležitější ženskou ctnost byla považována zbožnost. Bez zbožnosti by žena nebyla plnohodnotnou ženou, byla by pokládána za osobu nepřirozenou a pro společnost nebezpečnou. Mladí muži té doby hledající ženu pro své budoucí domácí štěstí byli důrazně

² WELTER, B. *The Cult of True Womanhood 1820–1860*. American Quarterly. Volume 18, Issue 2, Part 1 (Summer 1966), s. 151–174.

upozorňování na to, aby u své budoucí družky hledali především pokoru zakotvenou v náboženském citění, ostatní přednosti prý budou v manželství pak už přirozeně následovat. Ženina zbožnost byla pokládána za dar, který jí byl dán samotným Bohem a přírodou. Měla rodinu a vlastně svět „osvítit“ křesťanskou láskou.

Žena devatenáctého století se měla stát jakousi lepší Evou, spíš jejím opakem. Měla se stát Evou zbavenou neposlušnosti, vášně, tužeb a vlastní iniciativy. Láska zbavená vášně byla žádanou pravou láskou opravdové ženy. Skrze svou duchovní lásku měly ženy dovést muže zpět k Bohu. Ženy měly působit jako jakési spasitelky společnosti, jejíž křesťanské hodnoty byly stále více ohrožovány nastupujícím kapitalismem. Byla to ženina odpovědnost, zda se její muž dokáže ubránit svým, vlastně přirozeným, touhám. Žena vzpurná, málo zbožná a nekonvenční se k tomuto úkolu nehodila, nebyla ho hodna.

Nezbožné ženy byly považovány za ženy „padlé“, a tedy pohrdáníhodné. V ženských časopisech devatenáctého století před nimi různé články varovaly, dokonce popisovaly, jak takové nehodné ženy míří k šílenství, či dokonce ke smrti. Za lehkovážnost a nedostatečnou obezřetnost ženy, a nejen ty z literárních příběhů, zaplatily podle tehdejší společnosti tu nejvyšší daň. Byly zavržené a ocitaly se na okraji společnosti.

Náboženství mělo ženu odvracet od jejich přirozených tužeb. „Náboženství je přesně to, co žena potřebuje. Bez něho je věčně neklidná a nešťastná.“³ Dalším důvodem, proč bylo náboženství v tehdejší společnosti tak vysoce ceněno, byl fakt, že na rozdíl od jiných aktivit ženu nevzdalovalo od jejího „přirozeného“ prostoru, jímž byl domov. Rovněž vzdělání žen mělo být zaměřené především na oblast náboženství. Ženský intelekt byl považován spíše za hrozbu, jelikož skrze něj se žena mohla vzdalovat Bohu a církvi, křesťanským hodnotám, v nichž byla upřednostněna poslušnost a pokora. Ženy byly tehdejší společností doslova varovány, aby je jejich intelekt nevzdaloval od Boha. „Čím větší měly ženy intelekt, tím větších a osudovějších chyb se dopouštěly a tím častěji se vzdalovaly od spasení a Krista...“⁴

Asi nejvíce očekávanou a žádanou vlastností žen byla submisivita. Muži měli být sice také zbožní, nicméně nebyli v mnoha situacích tolik vázáni společenskými a náboženskými pravidly jako ženy. Oni měli být především těmi, kteří aktivně ovlivňují společnost, ekonomiku, tvorbu zákonů. Od žen se očekávalo, kromě toho, že budou protiváhou mužovým

³ WELTER, B. *The Cult of True Womanhood 1820–1860*. American Quarterly. Volume 18, Issue 2, Part 1 (Summer 1966), s. 152. Překlad: Tereza Cibulková. Originál: Religion is just what woman needs... without it she is ever restless and unhappy.

⁴ Tamtéž, s. 152. Překlad: Tereza Cibulková. Originál: The greater the intellectual force, the greater and ore fatal errors into which women fall who wander from the Rock of Salvation, Christ the Saviour...

nedostatkům, že budou submisivně a pasivně reagovat na mužovy činy, které šly mnohdy proti jejich osobní svobodě a vnitřnímu přesvědčení. Jako pravá esence ženství byla vnímána až dětská závislost a zdrženlivost. Ženin talent měl především sloužit jako „dar“ jejímu muži. Ženy, které dokázaly sebe upozadit na úkor svého manžela, byly hodny obdivu a následování.

Nejbezpečnějším místem pro ženu, křehkou a podléhající svým touhám, bylo teplo a bezpečí domova. Pokud se žena chtěla seberealizovat i mimo manželskou instituci, většinou se její submisivní role spojovala s prací pečovatelky či domácí sestřičky. Tato role jí umožnila naplnit dvojí ženský potenciál, být krásná a užitečná. Jen skrze užitečnost mohla žena pociťovat svoji sílu či vliv.

Kult pravého ženství se samozřejmě odrážel i v dobových literárních útvarech. Mnohé se snažily tento kult verifikovat a adorovat, aby ho posílily a především ukotvily napříč společenskými vrstvami. Kniha sloužila jako prostředek, který ženu může učit její roli a didakticky ji vést. Gramotnost byla vysoká a ženám byla vybírána vhodná literatura ke čtení. Takzvaná braková literatura naopak mohla nadělat mnohem více škody než užitku. Mravoučné knihy hrály důležitou roli ve „správném“ duševním vývoji žen.

To, co ženě v tehdejší společnosti dodávalo největší autority a důstojnosti, nemohlo být pochopitelně nic jiného než manželství. Skrze manželství se žena stávala skutečnou, váženou a plnohodnotnou bytostí, jejímž údělem bylo sloužit potřebám svého manžela a dětí. Starost a snaha získat vhodného manžela velmi zaměstnávaly rodiny s dospívajícími dcerami.

K plnohodnotnému manželství, ať už ho spojovala či nespojovala láska, patřily neodmyslitelně děti. Děti zvyšovaly ženinu hodnotu, užitečnost pro společnost a tím pádem i její prestiž. Existoval archetyp andělské matky, která obětavě a v souladu s křesťanskou morálkou vychovávala budoucí křesťany a občany země. Americká žena tak nejvíce ukazovala svůj patriotismus tím, že zůstala doma a svůj život zasvětila manželovi a synům, kteří byli současní a budoucí hybatelé veřejného života.

Přibližně ve stejné době, kdy vznikaly romány, které v práci podrobuji rozboru, napsal norský dramatik Henrik Ibsen svou slavnou přelomovou hru *Nora* (původně nazvanou *Domeček pro panenky*). Dá se říci, že hra je předvojem emancipace ženy. Její hrdinka Nora, která je muži podřízena ve všech ohledech včetně ekonomické závislosti, se vzbouří, nechce už žít ve lži a v protikladu ke své přirozenosti. Šokovaného manžela, ale i své dítě nakonec opustí. V různých kulturních okruzích tehdejší Evropy a Ameriky se vedl skrytý boj o svobodu a důstojnost ženy. Drama *Nora* bylo průkopnické dílo.

3.2 Výchova pravé ženy

Výchova zásadním způsobem určuje, jaké vzorce chování si dítě osvojí. Potřeba naplnit kult pravého ženství byla pro mladé dívky spojena mnohdy s frustrací a šokem, které lze vyčíst z nejedné autobiografie převážně z poslední třetiny devatenáctého století. Ženě bylo celou společností neustále připomínáno, že její primární sférou by měl za každých okolností být domov a že snaha vymanit se z tohoto konceptu by se rovnala snaze vymanit se z přirozeného řádu věcí, který byl nastolen samotným Bohem. Dívky byly vychovávány s jedinou jistotou – budou-li se chovat jako příkladné vzorné ženy, společnost a posléze i ten správný muž je dostatečně ocení a postará se o ně. Jediným opravdu svobodným obdobím v životě dívek bylo jejich rané dětství, kdy jim bylo dovoleno pohybovat se naprosto volně i mimo sféru domova, stejně jako jejím bratrům. Často svůj volný čas mohly trávit v divoké přírodě a nikým nesvazovány projevovaly svoji spontaneitu a přirozenou touhu po pohybu. I když bylo pro dívky typické, že musely pomáhat v domácnosti, je nutno podotknout, že ani chlapci se této aktivitě zcela nevyhnuli. Naopak, dětství probíhalo v poměrně rovnoprávném přístupu k chlapcům i děvčatům. Největší a pro mnohé dívky nejdramatičtější obrat nastal v pubertě, kdy se musely mnohdy téměř ze dne na den stát kultivovanými ženami. Mnohým dívkám se to dělo v momentě, kdy se samy ještě ženami být necítily a kdy by upřednostnily jiné druhy činností, než ke kterým je zavazovalo tehdejší společenské očekávání. Jejich dětství a s ním spojená svoboda pro ně měla být už jen pouhá vzpomínka. Pro mnohé jedna z nejlepších v jejich životě. Už nikdy jim později nebylo dovoleno cítit se natolik svobodně, aby se odvážily seberealizovat i v jiných životních aspektech než jen v péči o domácnost, manžela a děti. Jen v naprosto výjimečných případech se mohly věnovat sportu, umění nebo vědě, natož politice. Práce v domácnosti, kterou měly zastávat, byla na hony vzdálená svobodě, kterou mohly prožívat jako děti.⁵

„Velká část vzpomínek žen reflektuje jejich dětskou svobodu, která ovšem skončila, jakmile dosáhly puberty. Mnoho amerických žen se dívalo zpět na své dětství jako na období fyzické a psychické svobody nesrovnatelné s čímkoliv v jejich následujícím životě.“⁶

⁵ MACLEOD, A. S. *American Childhood: Essays on Children's Literature of the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Athens: University of Georgia Press, 1994.

⁶ Tamtéž, s. 6. Překlad: Tereza Cibulková. Originál: In a surprising number of memories is an account of just such a experience of childhood freedom followed by just the same closing of doors as the girls reached the puberty... Many Americans women could and did look back in their childhood years as a period of physical and psychical freedom unmatched by anything in their later life.

Jelikož bylo toto období v životě mladých dívek velice důležité, věnovala se mu výrazná část tehdejší literatury pro dívky. Výjimkou nebyla ani Alcottová, která v *Malých ženách* vycházela z velké části ze své vlastní zkušenosti. V románu se jí podařilo zachytit rozličné pocity dospívajících dívek na čtyřech rozdílných dívčích povahách čtyř sester – Jo, Meg, Amy a Beth. Nejlépe a nejživěji to dokázala v postavě Jo, která byla inspirována jí samotnou. Právě na chlapecké povaze Jo je nejvíce patrné, jak moc bylo pro některé dívky složité stylizovat se do představy dokonalé ženy.

3.3 Postavení žen⁷

Kult pravého ženství byl podporován různými činnostmi, které v tehdejší společnosti probíhaly, zejména se na podpoře kultu podílely časopisy určené ženám. Ty sledovaly cíl naučit ženu, jak se takovou příkladnou „pravou“ ženou stát.

Při četbě tehdejších časopisů určených čtenářkám se ženy dozvídaly, že by roli obětavé manželky měly přijmout zcela bezpodmínečně a bez výhrad, jelikož jim tuto úlohu přisoudil Bůh a tomu by se pravý křesťan ani křesťanka neměli nikdy vzpírat. Bůh podle tehdejšího přesvědčení kladl ženám především dva životní úkoly – stát se poslušnou dcerou a sestrou a následně oddanou matkou a manželkou.

„Zvyk přisuzovat různým pohlavím různé společenské úlohy nebyl ale nový. V agrární společnosti byly role mužů i žen vázány na hospodářství, zohledňovaly jejich fyzické dispozice a biologické role. Jak se složitější hospodářský život rozrůstal a tříbil, řemesla se v rostoucí míře přenášela mimo domov a ten se se svými jasně rozdělenými rolemi stal útočištěm před často nebezpečným vnějším světem. V rozporu byly dva názory, někteří mínili, že domov – hospodářství – se stal pro ženu pastí, vězením, které bránilo jejímu životnímu naplnění, zatímco další byli toho názoru, že domov je pro ženy vlastní a nezávislou sférou, kde se mohou dostatečně realizovat a být dokonce vůdčími osobnostmi. Dá se říci, že takzvaný kult pravého ženství idealizoval mravní úlohu žen při zušlechťování manžela a rodiny a kladl na ně přitom nesmyslné nároky.“⁸

Právní postavení žen zůstalo i nadále stejné jako v koloniálních dobách. Ženy neměly volební právo a po svatbě nemohly rozhodovat ani o svém majetku, ani o svých dětech. Provdané ženy nemohly sepsat závěť, podepsat smlouvu nebo vést soudní spor bez souhlasu manžela. Jejich práva byla na úrovni postavení nezletilého muže, otroka nebo svobodného

⁷ TINDALL, G. B. a SHI, D. E. *Dějiny států USA*. Praha: Lidové noviny, 1994.

⁸ Tamtéž, s. 253.

černocho. Postupně začalo být stále více žen s takovýmto postavením nespokojených. Boj za ženská práva jako organizované hnutí pochází ze čtyřicátých let devatenáctého století, kdy se americké hnutí za zrušení otroctví rozštěpilo kvůli sporu o to, zda by mělo být ženám dovoleno se ho účastnit, či nikoliv. Tehdy také americké ženy dospěly k rozhodnutí, že je nutné, aby se organizovaly, aby časem dospěly k vlastní emancipaci. V rolích dokonalých manželek se přestávaly cítit dobře a začaly si uvědomovat své vnitřní touhy, které byly do té doby nuceny potlačovat. Přály si vést aktivnější život, který by se nutně neomezoval pouze na sféru domova. Ženy odmítaly změnám ve společnosti pouze pasivně přihlížet, chtěly se na nich aktivně podílet. Trpce si uvědomovaly, že je od nich vyžadována naprostá poslušnost, podobně jako od otroků.

V roce 1848 se rozhodly dvě přední reformátorky mravů a bojovnice za ženská práva, Lucretia Mottová, pětapadesátiletá kvakerka z Filadelfie, a Elizabeth Cady Stantonová, dvaatřicetiletá absolventka Troyského semináře, které odmítly být pouze „otroky domácnosti“, svolat shromáždění, kde by se projednaly „společenské, občanské a náboženské podmínky a ženská práva“. Narychlo svolaný sjezd v Seneca Falls, který byl první svého druhu, vydal 19. července 1848 *Prohlášení citů*, o které se z největší části zasloužila paní Stantonová, matka sedmi dětí a manželka předního bojovníka za zrušení otroctví. V parafrázi Jeffersonova *Prohlášení nezávislosti* byl zdůrazněn samozřejmý fakt, že „ženy i muži byli stvořeni jako sobě rovni“. Kromě toho v doplňkové rezoluci stálo, že zákony, které vyhrazují ženám „postavení nižší, než mají muži, jsou v rozporu se záměrem přírody, a tedy nemají žádnou váhu a platnost“. Většina z tisíce delegátek účastnících se toho sjezdu však tato slova považovala za příliš silná a odmítla prohlášení podepsat. K podepsání se nakonec rozhodla pouhá třetina přítomných žen. Naštvaní a podráždění novináři ženské aktivistky zesměšňovali výroky o „starých neukojených pannách“ a „vzbuřencích ve spodničkách“. Přesto se toto setkání v Seneca Falls stalo prvním významným bojem za ženská práva.⁹

Aktivistky se od roku 1850 až do občanské války každoročně setkávaly na sjezdech, zakládaly organizace, přednášely a také psaly petice. Jejich hnutí však muselo zápasit jak s nedostatkem finančních prostředků, tak s nepřáteli feminismu z řad mužů i žen. Konečný úspěch jejich hnutí byl zásluhou několika nezlomných žen, které si pevně stály za svými ideály a nenechaly se zastrašit svými početnými odpůrci. V roce 1850 se k hnutí za ženská práva přidala Susan B. Anthonyová, která se rovněž výrazně angažovala v boji proti alkoholismu a otroctví. V sedmnácti letech si našťavaně poznamenala: „Co je to za nesmyslný názor, že ženy nemají žádné intelektuální a mravní kvality, které by uplatnily mimo

⁹ TINDALL, G. B. a SHI, D. E. *Dějiny států USA*. Praha: Lidové noviny, 1994, s. 255.

domácnost!“ Na rozdíl od Stantonové a Mottové nebyla Anthonyová vdaná, a proto se boji za ženská práva mohla věnovat mnohem více. Anthonyová byla velkou oporou Stantonové, dokonce jeden pozorovatel prohlásil, že paní Stantonová „kují šípy blesků a slečna Anthonyová je metá.“ Když hnutí začalo, byly obě dvě mladé. Obě se dožily dvacátého století, přičemž po občanské válce se soustředily na boj za přiznání volebního práva ženám. I přes jejich obrovské úsilí však ke změnám ve společnosti docházelo velice pomalu. Některých změn se přesto dočkaly. V roce 1839 stát Mississippi jako první zaručil vdaným ženám právo rozhodovat o svém majetku a v roce 1860 existoval podobný zákon již v dalších jedenácti státech.¹⁰

Nadále však ve společnosti přetrvávala tradiční představa, že jediná povolání, která vzdělané ženy mohou vykonávat, jsou učitelství a práce ošetřovatelky. Obě tato povolání ale představovala pouze rozšíření pečovatelské a vychovatelské role, kterou ženy zastávaly v domácnosti, na sféru vnějšího světa. Ačkoliv se jednalo o zaměstnání, která vyžadovala zručnost, vzdělání a zodpovědnost, nebyla jim dopřána taková prestiž jako mužským profesím. Rovněž byla tato povolání mnohem hůře hodnocena finančně. Anthonyová se domnívala, že pokud mohou ženy vyučovat, mohou být stejně tak dobře právničkami, lékařkami, duchovními či intelektuálkami. V té době se pomalu malé skupině statečných žen začalo dařit profesionálně uplatnit. Velkého úspěchu například dosáhla učitelka Harriet Huntová z Bostonu, která si poté, co ošetřovala svou těžce nemocnou sestru, založila v roce 1835 praxi amatérské lékařky a provozovala ji navzdory tomu, že ji dvakrát odmítli přijmout ke studiu medicíny na Harvardu. Největší intelektuální hvězdou mezi ženami své doby, které byly posměšně nazývány „modrými punčochami“, však byla Margaret Fullerová. V mladém věku se sebevědomě připojila k literárním kruhům v Bostonu a Concordu, dva roky redigovala *The Dial* a stala se literární redaktorkou a kritičkou *New York Tribune* Horace Greeleyho. Tvrdila, že duše a mysl nejsou ani mužské, ani ženské a že genius je bezpohlavní. „Žena nepotřebuje vládnout či jednat jako žena, potřebuje přirozeně růst, poznávat intelektem a její duše potřebuje žít svobodně a nerušeně, aby odhalila síly, které jí byly dány, když jsme opustily náš společný život,“ prohlásila Fullerová.¹¹

¹⁰ TINDALL, G. B. a SHI, D. E. *Dějiny států USA*. Praha: Lidové noviny, 1994, s. 255.

¹¹ Tamtéž, s. 255.

3. James Fenimore Cooper a jeho dílo

V této kapitole je pozornost věnována autorovi a jeho tvorbě a zaměřuje se na analýzu jeho díla *Lovec jelenů* v dobovém kontextu první poloviny devatenáctého století. Rovněž jsou zmíněny dobové ohlasy na jeho díla. Připomíná také důležitý aspekt Cooperovy tvorby – topos lesa. Topos lesa zde plní významotvornou funkci a jistým způsobem utváří samotný charakter jednotlivých postav, proto mu je zde věnována značná část pozornosti.

4.1 Literární kontext¹²

Po celou dobu americké revoluce se objevovala touha po plnohodnotné americké literatuře, avšak reakce na ni v podobě hotových děl přišla až o mnoho let později, ve čtyřicátých letech devatenáctého století. „Američané jsou západní poutníci, kteří s sebou nesou veškerá umění, vědu i sílu a pracovitost, které se zrodily před dávnými lety na východě: to oni završí velkou pouť“¹³, nechal se tehdy slyšet francouzský intelektuál narozený v Normandii Hector St. John de Crèvecoeur, když se snažil pojmenovat, co to znamená být Američanem. Dovršit tuto pouť se pro mnohé spisovatele stávalo přímo národním úkolem. Mezi nejznámější spisovatele snažící se splnit tento cíl patřily osobnosti jako Thomas Jefferson, John Adams, Joel Barlow a později například William Cullen Bryant či Ralph Waldo Emerson. V této době vrcholila potřeba vzniku národního umění, národní vědy, národní architektury a hlavně národní literatury. To vše se mělo zrodit z americké novosti, radikalismu i tradicionalismu, z demokracie a ušlechtilých náboženských představ.

Touha po vytvoření americké národní literatury se formovala pod vlivem evropských Herderových idejí, které hlásaly, že umění vychází z povahy národů. Jednalo se z velké části o romantický postoj, který zdůrazňoval, že literatura vzniká z povahy národů, jejich tradic a rovněž z národní minulosti. Amerika proto představovala jakýsi romantický ideál, a to zejména pro své úžasné přírodní scenérie, ale i pro pokrokové politické instituce, které vyšly z osvícenství. Netrvalo to dlouho, v americké literatuře se objevovali „ušlechtilí divoši“, hrdinové lesů a přírody, jakými byl například Daniel Boone či později Natty Bumppo u Coopera. Amerika v tomto období tvořila své dějiny a všichni s napětím čekali, jak se s touto pozicí vypořádá.

¹² RULAND, R. a BRADBURY, M. *Od puritanismu k postmodernismu: dějiny americké literatury*. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 359.

¹³ Tamtéž, s. 67.

Největší problém, kterému Amerika tohoto období musela čelit, byla skutečnost, že umění bylo z velké části stále ještě exportováno z Evropy. Amerika byla s Evropou pořád ještě spjata více, než by si přála, a to nejen svou historií a jazykem. Převážná většina knih putovala tehdy do Ameriky z Británie a jednalo se o díla, která svým morálním poselstvím a smyslem pro romantiku uspokojovala tehdejší čtenářstvo skládající se z velké části z měšťanstva. Situaci americkým spisovatelům neulehčoval ani fakt, že zde prakticky neexistovali mecenáši, kteří by umělce podporovali.

V Americe se objevovaly stesky na nedostatek kvalitní četby tak často, až dostaly jakýsi status samostatného žánru. Vycházelo to především z klasicistní představy o literatuře a z hluboké touhy po novém zlatém věku vytříbené literatury podporované mecenáši.

V tomto období se však začal projevovat v Británii zcela nový druh brakové literatury. Oblibu vysoké literatury a funkci literatury jako zušlechťovatelky ducha pomalu nahrazovala touha nakladatelů po zisku. Společenská témata začala nahrazovat tematika přírody, čehož, jak se zdálo, mohli američtí spisovatelé plně využít. Právě Amerika se mohla chlubit ojedinělou krásou a neposkvrněnou čistotou své krajiny. Nicméně Američané ani nadále nedokázali o americkém prostoru smýšlet jako o něčem výjimečném a plně dostačujícím pro své literární tendence. Mnoho z nich neustále vzhlíželo k evropské krajině a civilizaci jako k něčemu mnohem poetičtějšímu a vhodnějšímu k umělecké inspiraci. Vydávali se tedy na dlouhé poutě do Evropy, mezi nimi i Cooper. Strávil v Paříži sedm let a jako důvod uváděl nedostatek látky v Americe. Obyvatelé Nového světa se cítili téměř jako vydědění umění, jak později prohlásil americký kritik a spisovatel Henry James.

V té době panovala jakási představa americké literatury jako slibu, který ještě nebyl naplněn a který je, co se týče romantismu, dosud nepopsaným listem. Umělci se proto nadále obraceli ke Starému světu jako k místu jediné opravdové inspirace, které podle nich skýtalo mnohem větší historický rozměr než Amerika. Amerika se tak dostala do naprosto paradoxní situace, kdy z jedné strany bytostně toužila po literární nezávislosti, ale na straně druhé se nechávala svazovat evropskou literární tradicí. Tyto protichůdné tendence v literatuře nastolily mnoho otázek: „Lze ke skutečnému umění dojít novými přístupy, nebo napodobením vzorů? Vzejdou skuteční umělci z národního, nebo kosmopolitního ducha? Mají sloužit veřejným zájmům, nebo etickému uspokojení, které může být pouhým opájením smyslů?“¹⁴

¹⁴ RULAND, R. a BRADBURY, M. *Od puritanismu k postmodernismu: dějiny americké literatury*. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 342.

Americká literatura té doby se tak i přes své velké ideály vyznačovala literární nízkostí, za kterou byla často kritizována britskou kritikou. V touze po velkých umělcích tak Amerika často zveličovala své literární talenty. V revolučním období se americká literatura nejvíce upínala k poezii, která v očích Američanů hrála velkou roli při formování nového národa. Jako inspirace jim sloužila antická poezie starého Řecka a Říma.¹⁵

James Fenimore Cooper se pokoušel tvořit americkou literaturu s ohledem na romantická měřítká. V touze po vytvoření americké legendy se jeho romány nikdy zcela neodpoutaly od reálné historické situace. Cooper už jako malý pronikl do pionýrského způsobu života a zároveň důvěrně poznal jak život v přírodě, tak život v rychle se rozvíjející civilizaci. Začal si tak již v útlém věku uvědomovat bytostný rozdíl mezi těmito dvěma světy a pociťoval konflikt, který se mezi nimi utvářel. Cooperův otec byl autorem cestopisů a průkopníkem obchodujícím s půdou, ale i smířícím soudcem. Zároveň byl také zakladatelem města Cooperstown. Aby k založení tohoto města však vůbec došlo, musel vykácet a vymýtit kus lesnaté krajiny. S velice podobným příběhem o konfliktu Starého světa a světa pokroku se čtenáři setkávají v Cooperově románu *Průkopníci*.

Cooper navíc většinu svého mládí a rané dospělosti strávil na moři, které jako by představovalo alternativu „pomezí“ na souši. I zde byl jeho život podroben mnoha zkouškám, které formovaly jeho osobnost a měly velký vliv na jeho hluboké sepeření s americkou krajinou. Na počátku své literární tvorby si ovšem nebyl schopen uvědomit, jak silný námět americká příroda, a to nejen pro něj, představuje. Stejně jako ostatní spisovatelé nahlížel na Ameriku především jako na tabuli rasy, která pro umělce představuje pramalou inspiraci. V *Úvahách o Američanech* (*Notions of Americans*, 1828) popisuje, jak komplikované je podle něj v této zemi nacházet vhodný námět: „Stěží se zde najde ruda, jež by poskytla autorovi zlatou žílu tak bohatou, jak tomu bývá v Evropě. Žádné anály pro historika, žádné pošetilosti (vyjma těch nejlidovějších a nejobyčejnějších) pro satirika, žádné mravy pro dramatika, žádné temné záhady pro autora romancí, žádné hrubé a odpuzující prohřešky pro moralistu, ani žádný z vydatných umělých zdrojů prospívajících poezii. I ta nejslabší ruka může vykřesat jiskru z pazourku, ale ani síla obra neroznítí oheň ze slepence.“¹⁶ Paradoxně však už v době, kdy toto prohlášení napsal, využíval ve své tvorbě všechny tyto literární převleky. Ve svých dílech vystupoval hned v několika pozicích, ať už jako satirik, badatel, historik či autor historických romancí. Právě pro tyto převleky byl nejčastěji kritizován, Mark Twain dokonce napsal

¹⁵ RULAND, R. a BRADBURY, M. *Od puritanismu k postmodernismu: dějiny americké literatury*. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 87.

¹⁶ Tamtéž, s. 158.

zábavnou parodií nesoucí název *Literární prohřešky Fenimora Coopera*. Dodnes u většiny lidí kvůli jeho literární prostoduchosti a mýtotvornému úsilí převažuje názor, že se jedná především o autora chlapecké četby. Je však také považován za zakladatele mnohých „westernových“ motivů americké lidové tvořivosti. Důležitou postavou nebyl jen pro Karla Maye, ale i pro Waltera Scotta a Honoré de Balzaca. Pro oba dva posledně jmenované spisovatele představoval zakladatele moderní romance, jež dokázala mimo jiné zobrazit historické a politické konflikty. „Svým pohledem z východu na západ, z Evropy do Ameriky, ze salonu k prérii poskytl Cooper Americe romantický historický příběh, který jí chyběl“¹⁷

Čerpal z informací, které o Americe sepsali mnozí cestovatelé, badatelé a historici jako například W. H. Prescott či George Bancroft. Ve své pentalogii Příběhy Kožené punčochy vytvořil postavy indiánů a pionýrů, kteří se nezapomenutelně zapsali nejen do americké mytologie. Bylo by však nespravedlivé se domnívat, že své postavy omezil jen na mýtotvornou funkci, jelikož v sobě nesly především potenciál společenské kritiky. Právě v tomto přesahu do roviny společenské hodnotící reflexe byl jeho největší přínos a rovněž největší odlišnost oproti Irvingovi. I když byl Cooper později skandalizován, a dokonce o existenci americké literatury pochyboval, dokázal svojí tvorbou rozšířit možnosti amerického příběhu.

Jeho první román *Prozíravos* nezaznamenal žádný výrazný úspěch, pravděpodobně i z toho důvodu, že Cooper děj umístil do anglického prostředí a z celého příběhu lze jasně vyčíst silnou inspiraci romány Jane Austenové. Jeho druhý román *Vyzvědač* byl oproti tomu zase silně inspirován Scottem, ze kterého čerpal námět, který ovšem tentokrát už přesadil do amerického prostředí. Hlavní postavou tohoto příběhu je Harvey Birch, který je v mnohém jakýmsi předchůdcem nejslavnějšího Cooperova hrdiny Nattyho Bumppoa. Stejně jako Natty i on se vyznačuje touhou po životě v dokonale mravném světě, do něhož podle jeho mínění nepatří instituce manželství. Poprvé se s Nattym čtenáři setkávají v prvním románu Cooperovy pentalogie Příběhy Kožené punčochy, který nese název *Průkopníci*. V něm se Natty objevuje jako stařec, který s nelibostí čelí rozmachu civilizace, neboť ta pomalu proměňuje divoký ráz krajiny, v níž strávil většinu svého života. Tento román již předpovídá Cooperovo literární směřování k románům kriticky se vyjadřujícím k proměnám společenských a kulturních poměrů.

¹⁷ RULAND, R. a BRADBURY, M. *Od puritanismu k postmodernismu: dějiny americké literatury*. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 100.

Cooper velice silně vnímal rozporuplné tendence, které se objevovaly v americké společnosti, a nebál se na tyto rozpory poukázat. O čem však Cooper jako autor historických romancí nepochyboval, byl mýtotvorný a romantický potenciál amerických dějin. V Příbězích Kožené punčochy se již naprosto odklonil od sentimentálního románu, ač láska a manželství často tvořily hlavní dějovou linku. V pěti knihách této pentalogie autor představil Nattyho v různých obdobích života, ve všech hrdina procházel řadou přeměn. Z postavy Nattyho se díky těmto situacím měl stát romantický hrdina procházející řadou proteovských proměn. Celý cyklus lze číst ve dvojím možném sledu, záleží tedy na čtenářích, zda zvolí jako první příběh *Průkopníci*, ve kterém se Natty objevuje již jako starý muž, či *Lovce jelenů*, ve kterém vystupuje ještě jako mladík vstupující do dospělosti.

Podle R. W. Lewise, který postavu Nattyho označil jako hrdinu v prostoru, se jedná o nadčasovou nezkaženou adamovskou postavu odpoutanou od dějin a pohrouženou do přírody. Nattyho postava světce uzavírajícího sňatek s přírodou jako by vycházela z německého romantismu či rousseauovského idealismu.

Ačkoliv Cooper nikdy nebyl shledán dokonalým romanopiscem, ať už pro nedostatečnou uvěřitelnost postav, či nejednotný styl, stal se ústřední postavou raného amerického románu. Dokázal mnohým současníkům, že Amerika a její dějiny dokážou být plnohodnotnou látkou. Zasloužil se i o to, že vzrostl zájem o vyprávění amerických dějin, ať už z období puritanismu, či revoluce. Podle Cooperova nejlepšího následovníka Williama Gilmore Simmse začali do literatury vstupovat noví spisovatelé až v souvislosti s Cooperovým přínosem. Počínali si totiž uvědomovat hodnotu provinciálních a regionálních témat a to, že se o nich dá psát a mělo by se o nich psát.

Toto zkoumání jednotlivých oblastí amerických dějin později vyústilo v základ trendu „místního koloritu“, kdy se jednotliví autoři ve své tvorbě soustředovali na příběhy konkrétního místa. Simms však také poukázal na to, že kromě toho, že výrazně rozšířil témata americké literatury, se také zasloužil o nové formy literatury. Podařilo se mu na scénu přesvědčivě uvést americkou romanci, ve které vystupoval vynalézavý hrdina, který musel čelit stále novým zkouškám. Romance byla něco naprosto jiného než román, protože byla vznešenějšího původu, téměř se blížila básni. Rysy romance byly navíc velmi podobné eposu. Zároveň se tehdejší romance pokoušely čelit sentimentálnímu románu, jak ve svých předmluvách uváděl o několik let později i Hawthorne. Zatímco Cooperovi předchůdci Brown a Irving jen naznačili, jaké možnosti americký román skýtá, Cooper tyto možnosti dokázal ve svých dílech plně realizovat. Svým vyprávěním se zasloužil o to, že ke konci jeho života se již americká literatura rozvíjela v mnohovrstevnatých proudech, ve kterých nechyběly ani ženy.

4.2 Postavení Cooperových románů v dobové americké literární kritice¹⁸

„Ze všech amerických spisovatelů je Cooper ten nejoriginálnější a nejnárodnější. Jeho génius čerpal živiny z půdy, kde ho Bůh zasadil, až vyrostl do smělych rozměrů, drsný a sukovitý, ale silný jako horský cedr. Jeho díla jsou věrným zrcadlem hrubé transatlantické přírody.“¹⁹

James Fenimore Cooper má v americké literatuře zvláštní postavení, jeho dílo neupadlo v zapomnění, ale přesto se nejedná o autora, který by se těšil všeobecnému respektu. Jedním z mnoha důvodů je, že nebyl vytříbený stylist jako Edgar Allan Poe, Nathaniel Hawthorne nebo Herman Melville a neměl ani takový smysl pro rytmus jako Mark Twain či Jack London.²⁰ Kritika, která byla zvyklá na propracované postavy, mu vyčítala jejich plochost a neživotnost, zejména se negativně vyjadřovala o jeho schematickém zobrazování ženských hrdinek.

„Využívání prvků a postupů dobrodružného románu jej diskvalifikovalo v očích těch kritiků, kteří vyžadovali rodinná dramata s psychologickými ponory do duše v prostředí spíše známém než exotickém a cizím.“²¹

Kritika tak Coopera zařadila do žánru dobrodružné literatury pro mládež, stejně jako spisovatele Alexandra Dumase, Waltera Scotta a R. L. Stevensona.

Ačkoli se Cooper ocitl ve druhé polovině devatenáctého století na okraji zájmu kritiků, o čtenáře neměl nikdy nouzi a „idiomy jako poslední mohykán či hurónský smích (řev) se staly součástí anglického i českého jazyka.“²² Jeho nejslavnější dílo *Poslední Mohykán* se dočkalo několika filmových adaptací, komiksové verze i televizního seriálu.²³ V češtině vyšlo

¹⁸ PEPRNÍK, M. *Rané romány Jamese Fenimora Coopera: topologie počátků amerického románu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2011.

¹⁹ Tamtéž, s. 21.

²⁰ Tamtéž, s. 21.

²¹ Tamtéž, s. 21.

²² Tamtéž, s. 21.

²³ Film *The Last of the Mohicans*:

- 1920, USA, režie: Clarence Brown, Maurice Tourneur
- 1932, USA, režie: B. Reeves Eason, Ford Beebe
- 1936, USA, režie: George B. Seitz (česky: *Poslední svého rodu*)
- 1964, Itálie/Španělsko/Západní Německo, režie: Harald Reinl
- 1975, USA (animovaný)
- 1977, USA, režie: James L. Conway
- 1987, Austrálie, režie: Warwick Gilbert (animovaný)
- 1992, USA, režie: Michael Mann

Seriál:

- *The Last of the Mohicans*, 1971, Velká Británie

všech pět románů Příběhů Kožené Punčochy (*Průkopníci, Poslední Mohykán, Prérie, Stopař, Lovec jelenů*), dále romány jako *Vyzvědač, Lodivod* a *Rudý pirát*. Kritika se nejvíce soustředila na romány jeho slavné pentalogie Příběhy Kožené punčochy, jelikož se všechny tyto romány řadí k tomu nejlepšímu, co Cooper napsal.

Michal Peprník ve své knize *Rané romány Jamese Fenimora Coopera* rozdělil problematiku angloamerické recepcce Cooperova díla do dvou období. V první části se zaměřil na to, jak Coopera hodnotili jeho současníci a kritika ve dvacátých letech devatenáctého století, a v druhém období se Peprník snažil přiblížit jeho recepci ve dvacátém století.²⁴ „Zkoumání dobové recepcce nám umožní nahlédnout do obecnějších otázek vývoje americké národní literatury, jako jsou hledání nové formy a struktury narativní reprezentace americké reality, vztah literatury a politiky, proces utváření americké národní identity vyrovnávání se s dědictvím minulosti i společenská kritika problémů soudobé demokratické společnosti.“²⁵

V době Cooperových současníků se kritici zaměřovali především na etický obsah a zábavnost děl a literární kvalita díla podle Dekkera a McWilliamse nebyla hlavním kritériem hodnoceného díla. Typické recenze většinou říkaly jen velice málo o samotném díle a sloužily spíše jako jakýsi ukazatel dobových morálních norem a národního významu beletrie. Podle Peprníka se však často tyto recenze vyznačovaly bystrým úsudkem a kritici v nich byli schopni rozeznat nedostatky v kompozici či myšlenkové konzistenci.²⁶

Cooperův talent byl záhy rozpoznán a jeho historický román *Vyzvědač (The Spy, 1821)* vyvolal mezi čtenáři i kritiky senzaci. Rovněž následující romány z dvacátých let se dočkaly kladného přijetí a jeho pozice předního amerického spisovatele se tím ještě upevnila.

Koncem dvacátých let se však Cooper kvůli svým literárním a politickým ambicím začal vzdalovat širší čtenářské obci, k čemuž přispěl i jeho šestiletý pobyt v Evropě. Za zmínku stojí i jeho časté soudní spory s některými editory whigovských novin, kteří mu věnovali mnoho pomlouvačných článků, jež mířily na jeho nedůtklivost, popudlivost a jisté velkopanské sklony. Situace se uklidnila až během čtyřicátých let.

Komiks:

- 1942, *The Last of the Mohicans*, Velká Británie, autor: Albert Lewis Kanter
- 1952–3, *The Last of the Mohicans and Monkey King Goes West*, Japonsko, autor: Shigeru Sugiura
- 1976, *The Last of the Mohicans*, USA, v *Marvel Classics Comics* (vydání 13)
- 2007, *The Last of the Mohicans*, USA, v *Marvel Illustrated series*

²⁴ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 16), s. 22.

²⁵ Tamtéž, s. 22.

²⁶ Tamtéž, s. 22.

Nejdůležitější obrat v recepci Cooperovy tvorby však nastal, když se vydávání sebraných spisů Cooperova díla ujal vlastenecký nakladatel G. P. Putman. „Na počátku padesátých let bylo patrné, že Amerika žádného jiného světově uznávaného romanopisce nemá (připomeňme si, že Hawthornovo *Šarlatové písmeno* vyšlo až v roce 1850, Mellillova *Bílá velryba* z roku 1851 se nesetkala až na pár výjimek zrovna s vřelým přijetím, Marku Twainovi bylo v roce 1850 teprve patnáct a Henry Jamesovi sedm let). Když Cooper v roce 1851 zemřel, nedlouho poté, co Putman zahájil svůj nakladatelský projekt, ještě to zesílilo tendence tehdejší společnosti oslavovat ho jako velkého amerického spisovatele. To ovšem neznamená, že by v kterékoli době existoval nějaký výrazný konsensus, kritici se i v pozitivních recenzích většinou zmiňovali o slabých stránkách jeho děl. Po občanské válce se však Cooper vlivem proměny literární situace cítil opět na okraji zájmu kritiků. Je však třeba zdůraznit, že jeho klíčová díla nikdy neupadla v zapomnění a vycházela v nových vydáních a adaptacích.“²⁷

Za největší přednosti Cooperova díla považovali tehdejší kritici jeho vlastenecký republikanismus a cit pro malebné líčení přírody a oceánu. Také si vysoce cenili Cooperova umění pro vykreslení dramatické akce a rovněž oceňovali jeho přínos do galerie amerických národních postav. Jako největší nedostatky Cooperových románů naopak vnímali především nepravděpodobnost zápletky, nedostatečnou motivaci postav, pomalé rozvíjení děje, nudnost a nesnesitelnou žvanivost komických postav.²⁸

„Stále častěji zaznívá podezření, že Cooper má látku jen na kratší jednoduchý příběh, ale z ekonomických důvodů používá dlouhé dialogy jako vycpávky, aby naplnil formát dvou svazků amerického vydání a tří svazků britského vydání. Názory se však rozcházejí, dojde-li na obecnější otázky účinku a účelu Cooperových románů. Někteří recenzenti kladli důraz na historickou věrohodnost a střízlivost námětu a stylu (realismus jako umělecký směr ještě neexistoval a používal se většinou pojem *verisimilitude*). Jiní zase zdůrazňovali, že vlastenecký a morální účinek historické romance se umocní důrazem na emoce a atmosféru.“²⁹

Cooperova prvotina nesla název *Prozíravost* (*Precaution*, 1820), a ačkoliv se nejednalo o román zcela neúspěšný, kritika upozorňovala na mnohé jeho nedostatky, zejména špatnou kompozici a ubohou jazykovou úroveň textu. Výrazného úspěchu se dočkal už zmíněný Cooperův druhý román *Vyzvědač*, který zaujal nejen čtenáře, ale i kritiky. Úspěch

²⁷ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 16), s. 23.

²⁸ Tamtéž, s. 23.

²⁹ Tamtéž, s. 22.

tohoto románu inspiroval W. H. Gardinera k napsání rozsáhlé recenze do amerického časopisu *North American Review* (1822), jednalo se o první recenzi amerického románu v tomto časopise a dnes slouží i jako ukázka dobového amerického myšlení o literatuře.

Jednou z největších výzev pro americké spisovatele byla skutečnost, že oproti evropským autorům nemohli těžit z tak bohaté minulosti. Často si proto kladli otázku, jak si s tímto nedostatkem vhodného námětu poradí žánr historické románc. Gardiner, velký republikánský vlastenec, tvrdil, že americká historie je dostatečně bohatá.

Kromě nedostatečné látky si také spisovatelé stěžovali na příliš malou rozmanitost americké společnosti, která podle nich byla překážkou pro rozvoj americké literatury. „Vytýká se nám, že pro naši povahu je příznačná chladná uniformita a střízlivost našich mravů a institucí, že naši občané jsou přímí, prostí, neohrabaní a praktičtí lidé, zkrátka, že naše společnost naprosto postrádá jakýkoliv druh romantických asociací.“³⁰

V tehdejším literárním kontextu panovalo přesvědčení, že pro literární postavu není určující individualita, ale spíše literární typ reprezentující určitou třídu. Jelikož však v Americe v devatenáctém století neexistovaly příliš rozmanité společenské třídy jako například v Evropě, byl tento zdroj kontrastu spisovatelům odepřen. Z tohoto důvodu nejspíše Gardiner přichází s novým pojmem, který lze označit jako organický determinismus a který zdroj kontrastu nehledá v rozmanitostech společenských tříd, nýbrž v rozmanitosti geografických regionů. Teorie organického determinismu předpokládá, že člověk je podobně jako rostlina produktem specifických klimatických a geografických podmínek.³¹

Další nepříjemností, se kterou se americká literatura musela potýkat, byl nedostatek materiálu pro fantazii „vyššího řádu“, veliké a hrdinské skutky. Zatímco evropské romány do svého příběhu mohly zapojit bezpočet nádherných paláců a věží s oblačnými čepicemi a další gotické památky, Amerika spisovatelům mohla nabídnout jen širé pláně a lesy. Gardiner přichází se zajímavým řešením tohoto problému, který lze dle Peprníka nazvat imaginativní rekonstrukcí dramatických počátků americké civilizace. Tato imaginativní tendence měla mít povahu mytologického gesta, jelikož se navracela k mytickým počátkům základních věcí a dějů. Podle Gardinera předmětům dodává romantické asociace časová distance a jako příklad uvádí zříceninu, která tyto asociace vyvolává především proto, že vytváří kontrast mezi přítomnou podobou a asociací na dávnou minulost, kdy ještě nebyla ruinou, ale majestátní stavbou. Jak dále Gardiner podotýká, o tento romantický aspekt byl Američan ochuzen, jelikož se před jeho zraky rozprostíraly především „elegantní moderní stavby

³⁰ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 16), s. 24.

³¹ Tamtéž, s. 25.

s řadou komínů místo minaretů, usměvavé obilné pole místo nádvoří³² a další neromantické obrazy, které neevokovaly nic kromě pohodlného života. Gardiner však připomíná, že i přes tento banální obraz, který se Američanům zjevuje, je nutné představit si před sebou dramatický počátek. „Vraťte se do dne, kdy zdi tohoto obydlí ještě dřímaly v místním lomu a jeho trámy rostly v živém dubu, kdy udržovaná farma byla skučící divočinou, příbytkem divochů a psanců, a nic nebylo k vidění až po samou hranici než drancování a krveprolití. Představte si nějakého strohého entusiastu, jenž dobrovolně opouští kulturní vymoženosti, nějakého zasloužilého ctižádostivého dvořana vyhnaného ze scény plné intrik nebo nějakého galantního vojáka, kterak znaven městskými radovánkami a dychtící po novém dobrodružství a slávě neohroženě pochoduje se skupinou vyvolených touto hroznou a nebezpečnou pustinou, následuje ji do všech nebezpečností a nesnází a sleduje dlouhý zápas civilizace s panstvím, barbarství a pak nalezne romantické asociace, které se mohou spojovat se známým místem.³³

Z melodramatických příkladů, které Gardiner uvádí, je patrné, že se nejednalo ani tolik o historicky věrnou rekonstrukci dramatických počátků, jako spíše o imaginativní rekonstrukci historického místa. Podle Gardinera také není potřeba, aby se američtí spisovatelé ve svých dílech navraceli do daleké minulosti (nehledě na to, že to ani není možné), protože potřebný nostalgický pohled zajistí již návrat o jednu generaci zpět. Tvrdí, že v Americe vše probíhá zrychleně a že procesy, které v Evropě zaberou staletí, se v Americe odehrají za pouhá desetiletí. Dále vytyčuje tři velké epochy, které si podle něj zaslouží největší pozornost amerického spisovatele písničického žánru historické romance: počátky osidlování východního pobřeží, indiánské války a americkou revoluci. Gardiner vidí velký potenciál pro americkou literaturu v motivu indiánů, které sám nazýval „poetickým lidem“ a který měl představovat pro Ameriku to, co pro Evropu představovala zřícenina, asociaci na zašlou slávu starých časů.

Vrátím-li se zpět k recenzi Cooperova díla, Gardiner více vytýká, než chválí. Pozitivně hodnotí pouze Cooperovu živou obrazotvornost a dobře prokreslené vedlejší postavy z nižších vrstev. Seznam položek, které hodnotí negativně, je o poznání delší. Cooper podle něj umí využít své obraznosti při líčení dramatických scén, ale tuto schopnost již neumí plně využít při líčení vznešenosti a krásy přírody a ochuzuje tak příběh o mravně-duchovní účinek. Podle Peprníka však Gardiner přehlíží jednu důležitou scénu z *Vyzvědače*, kdy tajemný hrdina Harper (George Washington v přestrojení) spolu s mladičkou Frances pozorují „nádheru

³² PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 16), s. 26.

³³ Tamtéž, s. 26.

oblohy rozjasněné po bouři.³⁴ Podle Peprníka má líčení vznešenosti morální a povznášející účinek a předznamenává budoucí harmonický řád, který nastane po bouři revoluce. „Schopnost vnímat vznešenost přírody je současně důkazem společenského a mravního statusu postavy – takový člověk v Cooperově světě nemůže být zlým člověkem.“³⁵

Seznam jeho výhrad k románové kompozici Cooperova díla je obsáhlý a předznamenává většinu výtek budoucích kritiků. Gardiner upozorňuje, že mnoho nedostatků Cooperova textu, jako jsou například gramatické chyby, rozporuplné informace o postavách a románových reáliích či stylistické neobratnosti a zmatené rozuzlení, pramení z autorovy nedbalosti a chvatu. Cooperovi dále podle Gardinera až na nepatrné výjimky chybí schopnost citově dojímat a využívat patosu. Dále si stěžuje na autorovu tendenci ke stylistickému manýrismu a exhibicionismu, přemíru násilí, zdvojování motivů a událostí či na nadbytek nedůležitých detailů, jako je tón promluvy, pohledy a gesta i v naprosto banálních situacích.

S jeho kritickým vyjádřením na přemíru násilí naopak nesouhlasí Peprník, který tvrdí, že „moderní čtenář, pokud není zarytý modernista či útlocitný sentimentalista, pro nějž je akční scéna intelektuální i estetickou urážkou, jistě nebude souhlasit s Gardinerovou výhradou proti přemíře akčních scén.“³⁶ Podle Peprníka Gardiner nastoluje mnoho problémů, jež řeší soudobá kritika, zároveň se ale soustředí především na technickou kompozici díla a tematický plán či koncepci historie ponechává stranou. Dle Peprníka nevěnuje dostatečnou pozornost Cooperově schopnosti pomocí dramatických obrazů líčit a reflektovat americkou historii a proces formování americké identity. Tendenci k excesu, stylistickému, faktografickému či polemickému, lze chápat jako projev obrovské energie mladé republiky – Cooper se často vrhá do každého, často i kontroverzního podniku.³⁷

4.3 Topos lesa³⁸

Románovou pentalogii Příběhy Kožené punčochy spojuje topos lesa, který má nezastupitelnou úlohu v utváření charakterů jednotlivých postav a má vliv i na jejich činy a rozhodnutí.

³⁴ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 16), s. 28.

³⁵ PEPRNÍK, M. *Topos lesa v americké literatuře*. Brno: Host, 2005, s. 107.

³⁶ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 16), s. 29.

³⁷ Tamtéž, s. 29.

³⁸ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 32).

V rozebíraných románech *Lovec jelenů* a *Průkopníci* hraje les dvě zásadní role. Zaprvé je důležitý při zachycení rychle se měnící společnosti a za druhé slouží jako ukazatel lidské povahy. Vztah jedince k lesu je jakýmsi ukazatelem jeho charakteru a morálních hodnot. Jak později ukáží na konkrétních textech, Cooper často dělí postavy na záporné a kladné podle toho, zda umějí ocenit krásu a podmanivost lesního prostoru. Nejinak je tomu i u žen, u kterých je dokonce tento vliv mnohem pregnantnější. Topos lesa je u Coopera natolik vrstevnatým a mnohovýznamovým motivem, že bude pro tuto práci přínosné podívat se na americký les ze širšího hlediska.

4.3.1 Temný a světlý les romantismu

Preromantické stejně jako klasicistní autoři ještě přírodu vnímali pod vlivem středověké představy – že figuruje v textu především jako alegorický symbol. Příroda byla tehdy vnímána jako Boží stvoření, proto v ní autoři především hledali Boží řád. Během osmnáctého století se však začínali učit vidět přírodu v jejích detailech a také ji ve svých textech uměli podrobněji reflektovat.

Zobrazení přírody druhé poloviny osmnáctého století se již nese v duchu malíře Salvatora Rosy. Tento malíř se odpoutal od předchozího pojetí přírody jako pastorální krajiny a naopak ji ve svých obrazech ztvárňoval jako divokou a neprobádanou. Tento typ krajiny byl pojmenován přívlasky jako malebný či vznešený.³⁹ „Koncept vznešenosti byl v osmnáctém století dáván do protikladu příjemných (krásných) scenérií malíře Clauda Lorreina a divokých a dramatických scenérií Salvatora Rosy. Koncept vznešenosti se ocitá v těsném sousedství s konceptem malebnosti, protože oba se uplatňují na stejný typ krajiny, jen jejich účinek se vykládá různým způsobem.“⁴⁰

Další přístup k lesu nabízí Edmund Burke, který spojil otřásající se vznešenost s mocí slova. V americké literatuře tento přístup našel dvojí uplatnění, jednak v psychologické, jednak v transcendentální rovině. Psychologickým směrem se vydávala především gotická literatura, kde se vznešenost pojila s hrůzou či mocí. Spisovatelé, kteří ve své tvorbě uplatňovali tento pojem vznešenosti, byli například Poe či Brown. Naopak Cooper se vydal spíše cestou transcendentální a ve vznešenosti přírodní scenérie hledal spíše Boží přítomnost. Tento přístup byl vlastní většině Američanů, kteří v monumentálnosti přírody vždy spíše spatřovali transcendentální a povznášející účinek.

³⁹ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 32), s. 85.

⁴⁰ Tamtéž, s. 85.

4.3.2 Americký les⁴¹

Když první osadníci připlouvali na území Nového světa, byli zaskočeni krásou přírody, o to více, že v sedmnáctém století z Anglie a ze Španělska a i z některých částí Francie les prakticky zmizel. Mezi osadníky však les nevzbuzoval takové nadšení jako v humanisticky vzdělaných cestovatelích, ba naopak pro ně z praktického hlediska představoval spíše překážku. Nejrychlejším způsobem cestování se kvůli neprostupnosti hustých lesů stala plavba na lodi. Zatímco Cooper ve své postavě Nattyho Bumppoa stvořil člověka, kterého život prožitý v divočině formoval převážně pozitivně, mnozí cestovatelé si všimli v puritánské společnosti pravého opaku. Ze zápisků tehdejších cestovatelů se lze dočíst, jak mnozí z nich byli šokováni mravy, které v této drsné krajině panovaly. Někteří běloši se pod vlivem tvrdých podmínek stávali línými, letargickými a hrubými ke svým ženám. Osadníci měli jedinou touhu, tou bylo les vyhubit a přiblížit se o trochu více civilizaci, která panovala v Evropě.⁴²

Z puritánské literatury naprosto vymizela středověká úloha lesa coby místa meditace a pokání. Puritáni les a jeho indiánské obyvatele natolik démonizovali, že z něj vytvořili pouhý symbol něčeho zlého a nebezpečného. Čím více osadníků přibývalo, tím více konfliktů mezi nimi vznikalo a les se stával démoničtější. Docházelo k velice krutému násilí, nejen ze stran indiánů, ale rovněž bílých osadníků. Narůstající úsilí les a indiány démonizovat lze v tomto kontextu chápat jako snahu ospravedlnovat vlastní násilí a brutalitu. Co se však týče indiánů, jejich kruté zajetí bílých nepřátel bývalo nejen z dnešního hlediska za hranicí lidského chápání. Tyto příběhy o indiánském zajetí se těšily na přelomu sedmnáctého a osmnáctého století velkému zájmu veřejnosti a mnohými kritiky jsou vnímány jako první ryze americký žánr, který dále ovlivnil podobu amerických románů. Autorkou slavného románu o indiánském zajetí je Mary Rowlandsová, která vylíčila veškerou krutost a nescitnost takového zajetí v divočině. Ve svém vyprávění také popisuje složité rozhodnutí mezi životem ve vlgvamu, nebo smrtí, čímž se nabízí jistá paralela ke Coře v *Posledním Mohykánovi*. Oproti Coře, která raději volí smrt, však autorka ke svému vlastnímu překvapení dává přednost lesu, a tedy i životu.⁴³

Démonizace byla dlouho jedinou formou mytologizace amerického lesa. V klasicismu však tato puritánská démonizace lesa ustupuje pragmaticko-mravním aspektům.

⁴¹ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 32).

⁴² Tamtéž, s. 47–50.

⁴³ Tamtéž, s. 53–58.

K výraznějšímu přehodnocení lesa však dochází až koncem osmnáctého století, kdy nastupuje klasicismus a za ideál přírody se považuje malebná krajina, která by se měla podobat šlechtěné zahradě. Divoká příroda je naopak mnohými mysliteli vnímána jako cosi nebezpečného. Podle předního puritánského kazatele a myslitele Cottona Mathera působí divoká příroda na člověka takovou silou, až nad ním zcela získá moc a následně ho morálně a fyzicky degraduje.

V Severní Americe osmnáctého stojí vedle sebe dvě koncepce přírody, ve kterých les hrál důležitou roli. První lze nazvat jako pastorální model přírody a druhý jako puritánský, metafyzický model přírody. Pastorální model převážně zobrazují ve svých zprávách objevitelé a cestovatelé. Tento ideál pastorální krajiny měl nalákat především nové osadníky a zahrnoval v sobě přeměnu divoké přírodní krajiny v prostředí otevřené a kultivované. Les zde figuroval spíše jako háj po vzoru anglické krajiny. Teorie sice od sebe jasně odlišuje pastorální krajinu od „vznešenosti“, ale v praxi se tyto dva koncepty často spíše prolínaly. Mnohdy osadníci opěvovali nedotčenost přírody a zároveň poukazovali na nutnost ji dále zvelebovat a přizpůsobit ji tak potřebám civilizovaného života. O důležité přehodnocení lesa se taktéž zasloužil puritánský básník a kazatel Jonathan Edwards, který se nespokojil s pouhou démonizací lesa, ale soustředil se na les jako na místo obrody člověka.

Pro puritány představovala každá skutečnost, ať už materiální, nebo duševní povahy, analogii v systému plánu Boží spásy. Prostor Ameriky byl pro ně scénou dějinného dramatu, v němž sami měli hrát hlavní roli. Amerika pro ně představovala nový Kanáán, zemi zaslíbenou. Les démonizovali, snažili se od něj udržovat bezpečný odstup. V puritánské literatuře se relativně brzy rezignuje na myšlenku lesa jako prostoru, kde je možné učinit pokání či se pohroužit do duchovní meditace.

Démonizující tendence vyvrcholily v devadesátých letech devatenáctého století, kdy probíhaly salemské procesy s čarodějnicemi. Těmito procesy však došlo k podlomení autority a světské moci puritánských předáků. Nakonec vedly až k úplnému oddělení církevní a světské moci. Tím se připravila půda pro přehodnocení lesa a nástup romanstismu v americké literatuře⁴⁴

V revolučním období se zase Američané chtěli osvobodit od přímého politicko-kulturního vlivu Británie a pocítili potřebu vlastní definice národa. Jelikož však americká kultura v té době nebyla příliš rozvinutá a dějiny příliš dlouhé, nezbyvalo než se opřít

⁴⁴ PEPRNÍK, M. *Topos lesa v americké literatuře*. Brno: Host, 2005, s. 51.

o deterministickou představu o tvárném vlivu prostředí nebo o představu Ameriky jako země zaslíbené či Ameriky jako bujně a bohatě země rajské.

Nejpozoruhodnější americkou prózou zabývající se Amerikou jako prostorem Nového světa je knížka *Dopisy amerického farmáře*. Tato kniha je pojata jako dopisy amerického farmáře zcela fiktivnímu anglickému džentlmenovi o životě v americkém pohraničí. Autorem těchto dopisů byl už zmíněný Hector St. John de Crèvecoeur. Citlivě reagoval na proměny americké krajiny. Z jeho vyprávění však nelze s jistotou říci, zda les považoval za zhoubné a temné místo, či za prostor, který člověka obrodí a očistí. V některých částech svého vyprávění se soustředí spíše na radost, kterou mu přináší hospodaření, a les zde figuruje pouze jako jakýsi rám obrazu, kam lidé chodí pro med či na lov. Zároveň je však les ukázán i jako místo, kde se dějí temné a strašlivé události, tyto události však nepramení ani tak z povahy lesa, jako spíše z temné stránky, kterou v sobě ukrývá člověk sám.

Ve svém nejznámějším dopise, který nese název *Co je Američan?*, Crèvecoeur popisuje les jako místo velice temné a nebezpečné, ve kterém nepanují žádné zákony. Život v pohraničních lesích je zase dle něj velice těžký a má neblahý vliv na psychiku i morálku člověka. Tvrdí, že pohraničáři jsou negativně ovlivněni tím, že žijí přímo v lese či poblíž lesa, protože z něj přebírají jeho divokost a hrubost. Doslova říká, že člověk, který se stane lovcem, se podobá divé zvěři, stejně tak divoké a nespolečenské. Dále dodává, že lovci nepotřebují žádného souseda, protože pro ně znamená pouhou konkurenci. Crèvecoeur se o první vlně osadníků vyjadřuje jako o nutném zlu, které by mělo zmizet s druhou vlnou, od které si sliboval lepší mravy.

Ve svém posledním díle líčí les v době, kdy naplno vypukla americká revoluce. Les je zde popisován jako místo naprosté hrůzy, kde panuje strach a chaos a kde osadníci mohou neustále čekat útoky ze stran indiánů.

Zajímavé je, že zatímco v reálu Crèvecoeur psychicky nevydržel a vydal se se svou rodinou hledat útočiště do New Yorku, ve svých dopisech zaujímá zcela opačný přístup. Prezentuje se v nich jako člověk, který se vydává hledat bezpečí do samotného srdce lesa poblíž přátelských indiánů. Tento posun lze vykládat jako preromantický přístup, kdy se člověk obrací k přírodě, která mu má zajistit spásu. U preromantických spisovatelů nebylo však výjimkou, že se jednalo spíše o rétorický akt než o opravdovou orientaci na život v přírodě. Crèvecoeur však projevuje zdrženlivost v postavě farmáře Jamese, který se asimilace s indiány obává. Slotkin a McGregorová chápou tento moment jako přiznání latentního aspektu puritánské představivosti a nejednoznačného postoje k lesní divočině. Farmář James se ani tak neobává života v divočině, jako spíše toho, že by mohl podlehnout

životu, jaký vedou indiáni. Doslova ve svých dopisech líčí, že se děsí zvláštního kouzla indiánského života a výchovy.

Příběhy o indiánských válkách lze považovat za první ryze americké příběhy, které měly zásadní vliv na vývoj amerického románu. Je možné v nich nalézt dva typy mužských hrdinů: dobrodruha a vojáka, ale taktéž ženu v ohrožení, která statečně a odevzdaně přijímá všechny strasti indiánského zajetí.

Richard Slotkin se zaměřil na psychologizaci těchto typů postav. Tvrdil, že tyto modely reprezentovaly dva základní přístupy puritána k lesu. Puritán si představoval kontakt s lesem jen jako agresivní akt, ve kterém vystupují nepřátelští indiáni a který vyvrcholí vypálením lesa či vyvražděním indiánské vesnice. Druhým častým zobrazením byl obraz puritána, který byl unesen a pasivně v souladu se svou křesťanskou vírou snášel krutosti indiánského zajetí. Jako příkladný křesťan tak jedinec mohl pouze odevzdaně spoléhat na pomoc Boží. Nejpopulárnější memoárové vyprávění o indiánském zajetí se však týkalo příběhů vyprávěných ženami, kterých bylo taktéž mnohem více. Bylo to jednak proto, že ženy a děti byly unášeny častěji než muži, a jednak z toho důvodu, že motiv ženy v ohrožení byl pro čtenáře mnohem atraktivnější. Ženě na rozdíl od muže totiž hrozila nejen asimilace kulturní, ale také „styk“ s indiánem, který byl považován za hříšný a nečistý. Všeobecně je však motiv mladé ženy v ohrožení možné sledovat již od počátků evropské literatury, a to zejména v dobrodružném řeckém románu.

Les představoval pro spisovatele mnoho zobrazení, jelikož každý vstup do něj jakožto do prostoru neznámého v sobě zahrnoval nespočet dobrodružství, nebezpečí a také možnosti iniciace. V lese člověk mohl objevit nové stránky své vlastní osobnosti.

Vrátím-li se k vyprávění Rowlandsové o indiánském zajetí, bude možné pozorovat jistou paralelu mezi tímto příběhem a pohádkou. Příběh je vyprávěn z pozice unesené princezny, ale místo udatného prince, který ji vysvobodí, se zde čtenáři setkávají s králem Všehomírem.

Dalším zajímavým příběhem, který se zapsal do americké mytologie, je vyprávění o neohroženém hraničáři a bojovníkovi s indiány Danieli Booneovi, který sepsal John Filson. Prostor Booneova lesa se vyznačuje gotickým rozměrem, který mu dodává neustále nebezpečí indiánského útoku. Slotkin v tomto vyprávění spatřuje nový přístup k lesu, kdy už se hrdina lesa neobává, ale snaží se do něj pohroužit a žít v souladu s jeho řádem.

Hrdina zde vnímá les jako ryzí, zcela americký element, který zároveň dokáže člověka mnoho naučit o sobě samém i o světě. Les se zde stává jakýmsi balzámem na bolesti duše. Je to les, kde hrdina nachází odpověď na všechny své vnitřní otázky. Jediné, co tento prostor od

člověka vyžaduje, je jeho odvaha se s ním popasovat a přijmout jeho působení na svého ducha. Les už není tím tajemným děsivým prostorem, jak ho viděli puritáni, ale místem, které člověku dává obživu a duševní regeneraci. Analogie lesa se již nesoustředí pouze na puritánské zobrazení strachu, les se naopak stává prostorem, kde Boone poprvé poznává pocit opravdového štěstí.

Daniel Boone se v příbězích objevuje ve dvojité roli, jednak v roli lovce, jednak osadníka, což jsou role značně protikladné. Úlohu lovce lze chápat jako tendenci spíše společensky odstředivou, kdežto role osadníka je zcela společensky dostředivá.

Na postavu Booneho reagoval Cooper tím, že se pokusil vytvořit jedince, který nebude ryze materialisticky smýšlející, ale bude mít rovněž duchovní přesah. Cooperův nesmrtelný hrdina Natty alias Kožená punčocha své dobrodružství již neprožívá za účelem pouhého vzrušení a napětí, ale touží po nastolení spravedlnosti ve společnosti.

To, jak se proměňoval vztah k lesu, lze pozorovat na vyprávěních z konce osmnáctého století a přelomu a začátku devatenáctého století. Tyto příběhy popisují bytí mezi indiány jako velice podmanivý způsob života, který skýtá určité kouzlo. Zajímavé také je, že postavy z těchto vyprávění si les zamilují natolik, že je pro ně těžké vracet se zpět do běžného života.

4.3.3 Cooperovy lesy⁴⁵

Jak již bylo napsáno výše, koncem osmnáctého století se spisovatelé učili popisovat přírodu ve svých příbězích ve všech jejích rozmanitostech, nikoliv pouze jako alegorický symbol.

Cooper, který do literatury vstupoval ve dvacátých letech devatenáctého století, již tvořil pod vlivem romantického kultu nespoutané přírody a začínal si uvědomovat její výraznou roli při budování národní identity. U Coopera hrála příroda velice důležitou funkci a její význam byl srovnatelný s významem postav a děje. Dokazoval tedy, že úloha přírody by neměla být v textu minimalizována na pouhou kulisu, ale že v sobě skrývá mnohovrstevnatý potenciál. „Cooper je první americký spisovatel, který činí z lesa komplexní topos, v němž se střetávají mytologické, estetické, politické, etické, spirituální, a dokonce ekologické roviny myšlení.“⁴⁶ Pro všechny jeho romány, které kritika hodnotila nejlépe, byl les velice důležitým aspektem.

Wayne Franklin rozdělil Cooperovy romány na dva typy – na osadnické romány z pomezí a lesní romány. Do první kategorie spadá i jeden román z jeho nejznámější

⁴⁵ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 32).

⁴⁶ Tamtéž, s. 104.

a nejzdařilejší románové řady Příběhy Kožené punčochy, a tím je román *Průkopníci*, který v této práci budu analyzovat. Do druhé kategorie pak spadají ostatní knihy z této pentalogie.

Autor samotný ve svých románech prošel dvěma fázemi zobrazení přírody. Nejdříve se věnoval topografickému přístupu k přírodě a také vznešenosti přírody, zatímco později se přikláněl spíše na stranu principu malebnosti. Topografický přístup se vyznačoval touhou po přesném zobrazení přírody. Nevius Cooperovy rozdílné přístupy k přírodě také zdůvodňuje jeho pobytem v Evropě, kde se podle něj nejdříve naučil vidět přírodu pod vlivem romantického kultu a zobrazoval ji v promyšleném a estetickém kontextu. Po návratu z Evropy se podle něj Cooper již nedržel tak věrně předlohy a jeho popisy přírody nabývaly podoby romantických obrazů. Ve svých popisech přírody se po návratu z Evropy soustředil více na účinek malebnosti, nikoliv na jeho metafyzický potenciál.

Podle Daniela Pecka Cooper líčil les především jako symbol domu, kostela či chrámu. Michal Peprník však upozorňuje na skutečnost, že generalizovat úlohu v Cooperových lesích na jedinou funkci by nebylo správné. Les podle něj plní různé funkce v závislosti na konkrétních potřebách jednotlivých scén. Příroda a především les tak podle něj figuruje jednou jako chrám, později jako dravý organismus pohlcující celé armády, nakonec jako temná stěna.

4.4 Role ženy u Coopera

Ačkoli byl Cooper od začátku své spisovatelské kariéry hodnocen jako významný americký autor, jeho ženské postavy se velkému uznání netěšily. V roce 1848, ještě před Cooperovou smrtí, přichází James Russel Lowell se slavným výrokiem, že jeho ženské protagonistky jsou: „sentimentální jako javor a ploché jako prairie.“⁴⁷ V duchu tohoto výroku byla psána i další kritická pojednání. Například ještě dále ve své kritice zachází William Dean Howells, který prohlašuje: „Cooperovy hrdinky neexistují ani v představách svých čtenářů. Na stránkách jeho knih se objevovaly jisté postavy, které byly vždy představeny jako ženy, a byly tak extrémně konvenční a za všech okolností dobře vychované, až jste si přáli je zabít.“⁴⁸ Většina kritiků té doby tíhla k jednoznačně negativnímu vnímání ženských postav.

⁴⁷ BAYM, N. *The Women of Cooper's Leatherstocking Tales*. American Quarterly. Volume 23 (1971), s. 1. Překlad: Tereza Cibulková. Originál: All sappy as maples and flat as prairie.

⁴⁸ HOUSE, K. S. James Fenimore Cooper: His Country and His Art, or Getting Under Way. In: *Papers from the 1978 Conference at State University of New York College at Oneonta and Cooperstown*. New York: George A. Test, 1978, s. 35–44. Překlad: Tereza Cibulková. Originál: the heroines of Cooper do not exist even in the

Vyskytovalo se sice několik výjimek hájících ženské postavy jako třeba Edgar Allan Poe, W. C. Brownell či Lucy Locková, ale zde se jednalo opravdu jen o výjimečné případy.

Jak si mnozí současní kritici povšimli, Cooper rád pracoval s kontrastně pojatými dvojicemi postav, jež představují určité kulturní protiklady.⁴⁹ Tyto typy D. H. Lawrence charakterizoval jako tmavovlasou senzuální ženu a přítulnou submisivní blondýnku (Bílou lilií), Leslie Fielder je označil za „čistou dámu“ (Fair Damsel) a „temnou dámu“ (Dark Lady).⁵⁰ „Zatímco tato mytická polarizace byla pro mnoho čtenářů vycvchaných psychologickým realismem nedostatkem, někteří strukturalisté již v tom spatřovali Cooperovu sílu.“⁵¹

Podle Tompkinsové byl zase Cooper hlubokým myslitelem, který se „až obsesivně zajímal o způsoby organizace společnosti“⁵², jinými slovy o strukturu myšlení a kvalifikační systémy. Novější kritika si však všímá, že i pod touto typologií lze vypožorovat určitou míru individualizace a typové diversifikace, jako je například zkoumání a narušování ženské role, která byla vymezena vlastnostmi jako zbožnost, mravní čistota, pasivita, sebeobětování, apolitičnost, emotivnost a slabost. Diversifikace ženských postav se v Cooperových románech většinou řídí třídou a literární typologií.

Kritika prvního Cooperova úspěšného románu *Vyzvědač* nebyla v otázce zobrazování žen úplně jednotná. Ačkoliv několik kritiků chválilo některé ženské postavy, většina pisatelů je podrobila přísné kritice. Nejvíce Cooperovým ženským postavám (především těm z vyšších společenských vrstev) vyčítala schematičnost, idealizaci a s tím spojenou neživotnost.

Podle Peprníka je právě na těchto typech žen, které představují jakýsi ideál a model, možné vidět, jak silně byl Cooper ovlivněn dobovými normami a hodnotami. Peprník dále tvrdí, že Cooperovy hrdinky stejně jako hrdinky sentimentálního románu nemyslí na sebe a žijí jen myšlenkami na druhé, a „proto jsou často zajímavější jeho chybující osudové ženy, jež končí špatně, neboť musejí uvolnit cestu americké hrdince ryziho charakteru.“⁵³ Osudová chybující žena je například Judita z *Lovce jelenů*.

imagination of his readers, there were certain figures in his pages, always introduced as „females“, and of such an extremely conventional and ladylike deportment in all circumstances that you wish to kill them.

⁴⁹ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 16), s. 60.

⁵⁰ LAWRENCE, D. H. *Studie z klasické americké literatury*. Brno: Host, 2002, s. 36.

⁵¹ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 16), s. 60.

⁵² TOMPKINS, J. P. *Sensational designs: the cultural work of American fiction, 1790-1860*. New York: Oxford University Press, 1985.

⁵³ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 16), s. 61.

I přesto, že si kritici všímali ženských postav, toto téma se v jejich kritickém pojednání objevovalo spíše sporadicky, ač ženské postavy hrají v Cooperových románech bezesporu důležitou a mnohdy hlavní úlohu. Jak poznamenává Nina Baymová ve své studii *The Woman of Cooper's Leatherstocking Tales*, tehdejší kritici se důsledně snažili toto ústřední postavení ženských postav přehlížet. Hlavní proud současné kritické reflexe se zabýval Cooperem a všímal si především sociopolitických, historických a mytologických aspektů. Kritici redukovali úlohu ženských postav většinou na konstatování, že reprezentují jakýsi triviální, sentimentální aspekt Cooperovy tvorby nezasluhující si většího zkoumání. Tato trivialita a sentimentalita podle nich nepramenila z Cooperovy neschopnosti vykreslit realisticky ženský charakter, ale z očekávání, které ženské čtenářky od literatury a literárních hrdinek měly.

Ačkoliv je hlavní postavou všech pěti románů Příběhů Kožené punčochy mužský protagonista Natty Bumppo, ženské hrdinky se objevují v každém díle této pentalogie a výrazným způsobem se podílejí na dějové linii příběhu. Jak již bylo zmíněno, ženské hrdinky často reprezentuje dvojice vyznačující se protikladnými vlastnostmi. Jako například sestry Judita a Hetty v *Lovci jelenů* či stejně tak protikladná dvojice přítelkyň, která se objevuje například v podobě Elizabeth a Louisy v *Průkopnících*.

Ženské hrdinky se velice často pohybují mimo posvátnou sféru domova, kterou ženám přisuzovalo devatenácté století. Většinou jsou naopak konfrontovány s prostorem otevřené krajiny a divočiny, ve které jsou také často nuceny spoléhat na svoji odvalu a samostatnost. Od Cooperových hrdinek pohybujících se v divočině se očekává také určitá míra soběstačnosti a obratnosti. Nemají tedy vystupovat pouze v roli objektové a dekorativní.⁵⁴ Cooper je často umísťuje do otevřeného prostoru a dává jim tak možnost nahlédnout do hodnot vycházejících z „divočiny“, kterou konvenční hrdinky románů devatenáctého století většinou neměly. Ze své konvenční role Cooperovy hrdinky vypadávají poměrně často, nejvíce je to patrné v postavě Judity z *Lovce jelenů*, která umí nejen lovit zvěř, používat zbraň, ale také pádlovat stejně dobře jako muž.

Ženy také často představují klíčové mezníky oddělující starý „divoký“ svět a novou „civilizovanou“ podobu americké společnosti. Cooper vycházel z přesvědčení, že žena jakožto bytost více spjatá s prostorem domova je také více vzdálená hodnotám tržní společnosti a představuje tedy jakýsi kompromis mezi konstruktivní a nekonstruktivní podobou kapitalismu.

⁵⁴ PEPRNÍK, M. cit. d. (pozn. č. 16), s. 62.

Nové studie a kritiky věnující se přezkoumávání Cooperových románů ukazují, že ženské hrdinky jsou mnohem složitější, aktivnější a realističtěji zobrazené, než jak je viděla dobová kritika.

4.4.1 Vztah muže a ženy⁵⁵

Všeobecné mínění o ženské povaze v Cooperově době vycházelo z ortodoxně křesťanské víry o ženské dualitě. Ortodoxně křesťanská nauka věřila, že lidská podstata je kombinací hříšnosti a nevinnosti. Většina amerických občanů první poloviny devatenáctého století se domnívala, že všichni lidé v sobě mají jak zárodek dobra, tak zla. Předtím, než v roce 1860 antropologové přišli s novými poznatky na poli psychologie a antropologie, panovalo všeobecné přesvědčení o rozdílnosti mužského a ženského pohlaví. Lidé si byli jistí rozdílností obou pohlaví a věřili, že tyto odlišnosti jsou naprosto přirozené. Nepřipouštěli si tedy možnost, že by se mohlo jednat o kulturně danou skutečnost. Muži byli vnímáni jako silné, racionální, intelektuální a vysoce aktivní bytosti. Oproti tomu málokdo pochyboval o tom, že ženy jsou intuitivní, emotivní, nedisciplinované a ze své podstaty pasivní. Takovéto rozlišení bylo podle Barbary Welterové přijímáno většinou americké střední třídy. Ať už se jednalo o konzervativně, či radikálně smýšlející jedince. Barbara Welterová otiskla tabulku z novin *Fourierist journal The Present*⁵⁶, z roku 1843, která schematicky rozdělovala typické mužské a ženské vlastnosti podle tehdejšího přesvědčení.

Mužské vlastnosti	Ženské vlastnosti
Pravda	Láska
Znalosti	Moudrost
Ignorance	Pošetilost
Dějiny	Poezie
Práce	Zábava
Hlava	Srdce
Právo	Příkázání
Akce	Reakce
Myšlení	Reflexe

⁵⁵ BRADSHER, F. K. *Women in the works of James Fenimore Cooper*. Arizona, 1979. The University of Arizona.

⁵⁶ Podrobněji v: WELTER, B. *Dimity Convictions: The American Woman in the Nineteenth Century*. Ohio: Ohio University Press, 1977.

Mysl	Duše
Intelekt	Porozumění
Talent	Genialita

Tyto rysy, které byly ženě připisovány, byly silně ovlivněné romantismem a je z nich patrná jistá idealizace. Dle tohoto rozdělení byla žena především emocionální bytostí, a tak byla její duše vnímána jako nadřazená vůči její mysli. Dále se předpokládalo, že u ní bude převládat srdce spíše než rozum a že láska u ní zvítězí nad pravdou. Žena byla dále vnímána jako intuitivní bytost, které schází racionální stránka osobnosti. Mělo se za to, že bude schopna porozumění, nikoliv však intelektuálního myšlení. Zatímco u muže hrozil nezáměr či ignorace, u ženy bylo hrozbou bláznovství, které mohlo vzniknout z její vysoce emocionální duše. Nepředpokládalo se ani, že by žena mohla samostatně myslet, ba naopak měla spíše reflektovat mužské myšlení. Dále panovalo přesvědčení, že místo toho, aby se věnovala nějaké činnosti, se spíše věnuje zábavě. Spíše než racionální vnímání dějin ji mělo zajímat poetické zobrazení skutečnosti. Rovněž veškeré její vědomosti byly připisovány její přirozené moudrosti. Intuitivnost, emotivnost a přizpůsobení se mužským názorům měly mít za následek její pasivitu. Místo toho, aby zákony vytvářela, očekávalo se od ní naprosté přizpůsobení se všeobecně platným zákonům. Pokud se vyznačovala nějakou zvláštní schopností, nebylo to nazýváno talentem, ale jakýmsi výjimečným géniem.

Ačkoliv celá západní kultura ve své historii nabízela vždy pramálo vhodných pozic pro ženy, devatenácté století jejich šance snížilo na naprosté minimum. Jelikož v minulosti převažovala agrární společnost, práce ženy byla v tomto období mnohem důležitější než v následujícím období, kdy se život pomalu přesouval z venkova do měst. V dřívějších dobách, kdy rodina běžně vlastnila zemědělskou usedlost, byla žena z velké části zodpovědná za úspěch či neúspěch rodinného hospodářství. Lze říci, že v této době byla důležitost ženiny práce rovnocenná té mužské. Toto probíhalo na začátku osmnáctého století, které se kromě farem vyznačovalo také velkým množstvím malých dílen, ve kterých se žena dokonce mohla naučit nějakému řemeslu. To se například dělo především v případě, že žena ovdověla a zdědila obchod či dílnu po svém manželovi. S příchodem průmyslové revoluce však tyto rodinné farmy přestaly být výnosné a ženy se tak ocitly v situaci, kdy se pro ně nenacházelo mnoho uplatnění. V továrnách pracovali především muži a ženy tak byly plně odkázány na podřadnou manuální práci či na práci v domácnosti. A tak zatímco muži byli zaneprázdněni prací v továrnách, ženy na sebe měly převzít úlohu zušlecht'ovatelek. V této době, kdy muži pracovali mimo domov, na sebe převzali naprostou zodpovědnost za materiální stránku

rodiny. Ženy naopak pobývaly naprostou většinu svého času doma, kde měly za úkol dohlédnout na správnou výchovu dětí a vytvářet kultivované prostředí pro své zaneprázdněné manžely. Sociální funkce muže a ženy tímto byly pevně stanoveny.

Ve svém osobním životě se Cooper vymykal typicky mužské roli. V souladu s tehdejší společností byl on tím, kdo živil rodinu a rozhodoval o všech důležitých rodinných rozhodnutích, zároveň mu však jeho kariéra spisovatele umožňovala trávit hodně času doma. Tím, že trávil čas doma, se výrazně odlišoval od životního stylu tehdejší mužské populace střední třídy, které její práce toto neumožňovala. Jeho nejstarší dcera Susan Fenimore Cooperová se často zmiňovala, že při své práci mnohdy nechával otevřené dveře, aby mohl být v úzkém kontaktu se svou rodinou. Cooper v sobě propojoval něco z mužského i ženského světa. Ze ženského světa převzal noblesu a senzitivitu, z toho mužského sílu a akci.

4.4.2 Sexualita⁵⁷

Cooper se vyznačoval velkou oddaností k hodnotám své společnosti, které byly vnímány jako ženské, a byl rovněž silně ovlivněn názorem na problematiku ženské sexuality. To zapříčinilo, že lze u Coopera při líčení sexuality vyzorovat velký strach.

V první polovině devatenáctého století byla za podstatu ženy považována její sexualita. Navzdory tomu, že se o ženě mluvilo především diskrétně a připisovaly se jí vlastnosti jako pasivita, senzitivita či bezbrannost, panovalo všeobecné přesvědčení o její silné sexualitě, kterou nebyla schopna ovládat. O neschopnosti korigovat svoji sexuální stránku se zmiňuje většina lékařských učebnic té doby. K tomu byla dále připočítána její neschopnost mít kontrolu nad svojí vlastní reprodukcí. Jinými slovy neměla žena kontrolu nad svojí menstruací ani těhotenstvím, což z ní činilo pasivní oběť.

V souladu s tehdejším vnímáním sexuality byl za sexuálně aktivnějšího považován muž, kdežto žena se měla jen pasivně podvolit. Ženská pasivita však také zapříčiňovala, že na rozdíl od muže nebyla schopna svoji touhu ovládat pomocí disciplíny. Z čehož plynulo všeobecné vnímání ženy jako světice i hříšnice zároveň. Na jedné straně byla žena stále tou intuitivní, senzitivní vyšší bytostí, ale na straně druhé bytostí neschopnou ovládat své sexuální pudy. Ve většině případů byly však ženy popisovány jako oběti, které podlehly muži, než jako svůdnice. Rovněž v Cooperových románech je ženská sexualita líčena jako latentní než jako aktivní. I u postavy Judy, nejspíše Cooperovy nejaktivnější hrdinky, se čtenáři setkávají s pasivní sexualitou než s aktivní sexualitou. Ztráta jejího panenství je přičítána spíše jejímu

⁵⁷ BRADSHER, F. K. cit. d. (pozn. č. 50).

zamilování či kokotérii než sexuálnímu apetitu. Nicméně to také názorně dokazuje, že ani ona, ani další Cooperovy ženské hrdinky neměly kontrolu nad svou vlastní sexualitou.

Jelikož panovalo všeobecné přesvědčení, že ženy nemají žádnou disciplínu, byla to především pasivita, která ženu měla zachránit před nástrahami nemanželského sexu. Pokud tedy žena byla pasivní, bylo to přijímáno jako velice kladný znak, jelikož se u ní nepředpokládalo takové nebezpečí nemanželského sexu. Nicméně žena měla být sexuálně pasivní i v rovině manželského sexu, projevy touhy či vášně by ji v očích tehdejší společnosti snižovaly na animální úroveň, která ženě coby vyšší spirituální bytosti nepříslušela. Od ženy se očekávala nejen pasivita, ale také určitá slabost, která měla mužům dovolovat ji chránit. Z druhé strany žena zase díky silnější intuici a emocionalitě měla muže chránit či spíše očisťovat od ryze racionálního světa.

Ve společnosti, kde se ke slovu postupně dostával více a více kapitalismus, se začal klást velký důraz právě na ženské vlastnosti jako emocionalita a přísná morálka. Americká společnost se začala soustředit na takzvané ženské dekorum, tedy vlastnosti jako ctnost a morálka, a ze sexuality vytvořila všeobecné tabu. Skutečnost, že se sexualita silně tabuizovala, měla zajistit rodící se americké střední třídě převahu nad dekadentní evropskou aristokracií, která byla známá svými volnějšími sexuálními vztahy.

Důraz na společenské dekorum a přísnou morálku bylo možné paralelně pozorovat i v literatuře. Jelikož ženy byly naprosto odstříhnuté od jakéhokoli zdroje moci, vzala na sebe spousta z nich přívlastek jakýchsi morálních opatrovatelek společnosti. Výsledkem byla poté záplava sentimentálních a moralistních novel, které v americké společnosti převažovaly až do období občanské války. Nejvíce patrný byl důraz na manželství, který se rovněž odrážel v literatuře. Tento důraz na manželství, ale také na mateřství se dal vyložit taktéž jako snaha o kontrolu ženské sexuality vzbuzující ve společnosti strach. Ve společnosti se objevovaly názory, že manželství je jediný legitimní důvod pro sexuální styk a že provdané ženy již nejsou v takové míře uváděny v nebezpečí hříchu, jelikož svoji energii věnují převážně rodině. Ve stejném duchu smýšlel i Cooper, který se v souvislosti s tímto tématem vyjádřil takto: „Když se americká dívka provdá, už netouží po tom, aby zaujala někoho jiného než svého manžela.“⁵⁸

Evropští cestovatelé si taktéž všímali menší míry svobody, kterou americké manželky oproti těm evropským měly. Na druhé straně však také konstatovali, že neprovdané americké ženy mají mnohem větší svobodu v otázce výběru životního partnera. Americké ženy si

⁵⁸ BRADSHER, F. K. cit. d. (pozn. č. 50), s. 30. Překlad: Tereza Cibulková. Originál: When an American girl marries, she no longer entertains the desire to interest any but her husband.

mohly svobodně vybírat partnera, se kterým si uměly představit strávit zbytek života. Cooper se i v této otázce projevoval jako pravý Američan a svým hrdinkám dával možnost svobodné volby manžela. Poněkud rozdílně se však choval ke svým vlastním dcerám, které měly možnost zvolit si partnera značně omezenou.

Významná role se ovšem nepřikládala jen manželství, ale především rodině. Cooper i jeho současníci vnímali rodinu jako ochránkyni společnosti či přímo civilizace. Mnohé studie zabývající se vývojem rodiny v Americe dokládají, že od roku 1800 se klasická velká rodina začala rozpadat a na její místo pomalu začala nastupovat rodina „nukleární“, kterou tvořili jen rodiče a děti. Tento přerod z rozšířené rodiny na rodinu nukleární začal již před nástupem městského způsobu života. Ačkoliv byla tato nukleární rodina ze své postaty velmi křehká a značně izolovaná, očekávalo se od ní, že obnoví role ve společnosti, které zanikly spolu s americkou revolucí. Rodina představovala jakousi stabilitu pro nově vznikající americkou společnost a na druhé straně měla být chránit před tlakem moderního světa, ve kterém vládla tvrdá konkurence a touha po zisku. Američané, kteří si uvědomovali svoji nelehkou pozici v nově vznikající společnosti, se k rodině upínali mnohem více než Evropané. Zároveň kvůli rychle rostoucímu kapitalismu upadala role kostela jakožto místa rozjímání a klidu, které nyní měla taktéž představovat rodina.

4.4.3 Spiritualita a ženské vzdělání⁵⁹

Křesťanství podporovalo nejen důležitost rodiny, ale taktéž paradoxní vnímání ženské podstaty, která se podle něj skládala z duchovní i ryze animální stránky. Za touto dualitou ženské podstaty stálo především protestantství, se kterým byli Cooper i ostatní jeho současníci hluboce spjati. Protestantství vytvářelo velmi paradoxní obraz ženy, jelikož ji současně vnímalo jako podřízenou muži a zároveň jako bytost na vyšší morální úrovni, než na jaké byli muži.

Úkoly muže i ženy byly pevně dány, muž měl zajistit ženu a celou rodinu materiálně, kdežto žena měla manžela vést ke ctnostnému životu. Z „antifeministických“ dopisů Cooperovy dcery Susan Fenimore Cooperové se lze dozvědět, že byla silně ovlivněna právě tímto pojetím ženské úlohy. Ve svých dopisech apelovala na ženy, které s touto pozicí nesouhlasily, a radila jim, aby tuto roli přijaly s pokorou, jak je k tomu vede náboženská nauka. Muž byl naopak podle protestantství zodpovědný za ženskou spásu, což se odráželo především ve vztahu otce a dcery. Zatímco v Evropě byly dívky vychovávány především

⁵⁹ BRADSHER, F. K. cit. d. (pozn. č. 50), s. 379.

matkami nebo ve vyšší společenské třídě vychovatelkami a svoje otce vídaly sporadicky, v Americe si byl otec se svými dcerami velmi blízko. Protestantská víra podporovala celkové paradoxní pojetí ženy a nabádala ženy k tomu, aby uznaly svoji podřízenost muži, čímž mu podle ní byly vlastně nadřízené. Ženám bylo také připomínáno, že ačkoli jsou na zemi v podřízené roli, v nebi tomu tak nebude a ony se budou moct stát rovnoprávnými. Protestantství, které kladlo na otce coby spasitele vlastních dcer velkou zodpovědnost, vytvořilo k výchově dívek nejednoznačný přístup. Na jedné straně podporovalo očividně konvenční ženskou roli, kdy se žena měla chovat především pasivně, a na straně druhé také kladlo nezvyklý důraz na vzdělání žen. Pasivní měla být žena především proto, aby se vyvarovala přímého styku se světem, který pro ni měl představovat spoustu nástrah. Vzdělání pro ni zase mělo být důležité hlavně proto, že mělo sloužit jako jakýsi nástroj k rozpoznání těchto nástrah.

Tímto ale vlastně protestantství dokazovalo, že i žena je schopna se intelektuálně vzdělávat, nejen přemýšlet ryze emocionálně, jak se neustále tvrdilo. Z tohoto protichůdného přístupu vznikl i jakýsi nejednoznačný vztah k ženám. Američané na jedné straně kladli velký důraz na vzdělání a na straně druhé se soustřeďovali na dodržování rigidní slušnosti. Na vzdělání se zaměřovali také proto, že se jednalo o zemi, kde byla poměrně častá sociální mobilita. Rodiče předpokládali, že jejich děti budou na stejném či spíše vyšším společenském stupni než oni samotní. Jelikož v té době výchova probíhala často doma, byly to především matky, které musely být dobře vzdělány, aby mohly učit své děti. Ženy byly povzbuzovány k tomu, aby byly dobře informovány. Především proto, aby mužům dokázaly, že jsou dobrými posluchačkami. Příručky mladým ženám z té doby odůvodňovaly ženské vzdělání tím, že slouží ženám především k tomu, aby byly schopny porozumět světu. V žádném případě však ženy neměly svým vzděláním chtít ohrožovat mužovu autoritu. Ženská úloha měla spočívat stále především v náboženském vedení. Ať už ale byl prvotní důvod pro vzdělávání žen jakýkoliv, způsoboval postupnou emancipaci žen a ony vystupovaly z konvenčních rolí. Protestantismus přispěl k tomu, že ženy přebíraly větší funkce ve společnosti, především jim ale bylo dovoleno se realizovat v dobrovolnické práci v kostelech.

V devatenáctém století se začaly proměňovat kvality potřebné pro spásu. Zatímco v osmnáctém století se největší důraz kladl na pocit viny a pokání, devatenácté století se soustřeďovalo především na ctnosti, které byly spojovány se ženou. Postupně se také proměňovala představa, jakou lidé měli o Bohu. Již jim nebyl předkládán jako přísný a leckdy mstivý soudce, ale milující a pokorný Kristus. Připisovaly se mu vlastnosti jako pokora, nevinnost, ctnost a odevzdanost, všechny tyto vlastnosti doba vyžadovala také od ženy. Žena

se tedy měla stát jakýmsi obrazem Krista na zemi. Krista trpícího, ale pokorně smířeného se svým postavením a čekajícího na spravedlivý posmrtný život. Protestantství tedy nereflektovalo dualitu ženské povahy, jak tomu činilo křesťanství, ale vnímalo ženu jako tu, která se svým charakterem blíží Bohu. Čímž vznikalo určité napětí, jelikož Cooper i jeho současníci s hrůzou vnímali skutečnost, že se ženy ne vždy vyznačovaly tak dokonalou neviností a pokorou.

4.4.5 Ženy v Cooperově životě⁶⁰

Zatímco Cooperův otec byl džentlmen i podnikatel, pro Coopera spojení těchto rolí již nebylo možné. Vnímání je totiž naprosto odlišné a sám sebe viděl spíše jako džentlmena než jako podnikatele. Cooperovo propojení jak s mužským, tak se ženským světem mělo hluboké kořeny v lásce k rodičům, kteří stejně jako většina Američanů osmnáctého století striktně dodržovali rozdělení mužské a ženské role v rodině. S otcem, který založil osadu Coopertown, ho však pojilo také mnoho konfliktů, které zapříčinily Cooperovy bouřlivé roky, kdy studoval na Yale. Cooper byl pro svoji prudkou povahu brzy poslán na moře, kde pracoval jako námořník

Matka

Cooperova matka představovala jakousi alternativu k jeho přísnému otci a možná proto k ní také Cooper velmi přilnul. Na rozdíl od Cooperova otce nebyla nijak zvlášť uchválena životem v pohraničí, ale jakožto poslušná žena osmnáctého století zde se svým manželem strávila většinu života. Tím, že se Cooper stal spisovatelem, se přidával spíše na stranu matky a její náklonnosti ke světu kultury než ke tvrdému průkopnickému životu v pohraničí. Svůj vztah k matce také demonstroval tím, že si ponechal její rodné příjmení Cooper, zatímco jeho otec byl Fenimore. Později sice přijal i jméno Fenimore, ale nechal si ho jen jako prostřední jméno.

Manželka

S matkou ani s manželkou nikdy neměl nějaký hluboký psychologický konflikt. Jeho žena naplnila všechna jeho přání, jelikož byla nejen krásná, inteligentní a noblesní, ale také zcela oddaně plnila roli obětavé manželky a matky. Susan Augusta DeLanci, kterou si Cooper bral ve svých třiatvaceti a jejích osmnácti letech, pocházela z prominentnější rodiny než on

⁶⁰ BRADSHER, F. K. cit. d. (pozn. č. 50).

sám, což Cooperovi velice imponovalo. Cooper Susan ve svých dopisech popisoval jako milující, obětavou ženu, která rovněž odpovídala stereotypnímu obrazu ideální ženy devatenáctého století. Choval k ní vždy velký obdiv i lásku a rovněž si vážil jejích názorů při vzniku svých knih. Předpověděla velký úspěch Cooperovy knihy *Vyzvědač* a také fungovala jako korektorka jeho prvních děl. Cooper ji vnímal jako intelektuálně rovnocennou partnerku a jejích názorů si velice cenil. Dokonce svému vydavateli jednou řekl, že si přeje, aby jeho práci opravovala jeho žena, jelikož zná dokonale jeho styl. S tím vydavatel nesouhlasil a prohlásil, že jeho žena nemá dostatečnou způsobilost hodnotit či opravovat jeho chyby. Susan se tomuto nedokázala bránit a stáhla se raději zpět k povinnostem ženy v domácnosti. Když ale nejstarší Cooperova dcera projevila zájem o otcovu práci, aktivně ji v jejím zájmu podporovala a souhlasila s tím, aby zaujala pozici Cooperovy sekretářky. Sama se poté věnovala povinnostem matky a manželky, což pro ni bylo přirozené a za což ji Cooper rovněž velice obdivoval. Také v Evropě, kam se celá rodina přestěhovala v roce 1826, se Susan zaměřovala převážně na rodinu a domácnost. Evropa pro ně představovala příliš volné mravní zásady, což bylo v protikladu s jejich striktní morálkou. Zároveň ale ani jeden z nich nebyl prudérní, jak se stereotypně očekávalo od střední třídy devatenáctého století. Susan velice obdivovala evropské umění a kulturu a velmi brzy se naučila mluvit anglicky, francouzsky a německy. Přitom se ale vyhýbala aktivnímu zapojení se do italské a francouzské společnosti, které by jí sice pomohlo zdokonalit jazykové znalosti, ale které bylo v rozporu s jejím chápáním morálky.

4.5 Analýza Cooperova díla *Lovec jelenů*

Lovec jelenů byl poprvé publikován v roce 1841. Je to poslední kniha z Cooperovy pentalogie Příběhy Kožené punčochy, ve které se hlavní hrdina Natty objevuje coby mladý zálesák a lovec, který v tomto díle vystupuje pod jménem Lovec jelenů. V předchozích knihách však byl rovněž známý, a to pod jmény Zvěd, Sokolí oko a Kožená punčocha.

Kromě Nattyho jsou hlavními hrdiny knihy jeho prudký a bezstarostný přítel Hurá Harry, starý zálesák Hutter a jeho dvě dcery – jedna krásná a marnivá, druhá zbožná a prostoduchá. To jsou zároveň postavy, kterým se budu při analýze věnovat podrobněji.

Příběh se odehrává během jednoho týdne v červnu mezi lety 1740–1745 v naprosté divočině okolo jezera Otsego.⁶¹ Lovec jelenů a jeho přítel Hurá Harry putují k jezeru, aby se setkali jednak s Harryho přítelem, lovcem Hutterem, a jednak s Nattyho přítelem Čingačgúkem. Hurá Harry chce varovat Huttera před hrozícím nebezpečím ze stran nepřátelského indiánského kmene Irokézů. Natty se zase plánuje setkat s Čingačgúkem, náčelníkem kmene Huronů, aby mu pomohl získat zpět snoubenku Wah-ta!-Wah, kterou unesli nepřátelští Irokézové. Natty neboli Lovec jelenů se v tomto díle ocitá poprvé na válečné stezce, která bude zkouškou jeho dospělosti.

Lovec jelenů vypráví o násilí a nepředvídatelnosti života v místech, kam si trouflo vkročit jen několik odvážlivců, a to indiánských kmenů či zálesáků a lovců. To, že ženské postavy hrají v tomto románu důležitou roli, dosvědčuje i fakt, že Cooper původně zamýšlel pojmenovat román *Lovec jelenů* jako *Dívky ze zrcadlového jezera*⁶².

Tento díl románové pentalogie se navrácí do samého počátku americké civilizace, připomíná ztracený ráj a v postavě Nattyho dovršuje typ amerického Adama. V *Lovci jelenů* ještě krajina není pod takovým negativním vlivem civilizace, jako tomu je v jiných dílech této pentalogie, a nostalgicky evokuje ztracené mládí Ameriky.

Jedná se o příběh prvního ryze amerického hrdiny, který hluboce ovlivnil podobu budoucích amerických hrdinů. Ačkoliv Cooper nebyl jediným autorem, kterému se podařilo vytvořit výrazný typ amerického hrdiny, dokázal tímto hrdinou své předchůdce v mnoha směrech předčít. Svět, který obývají jeho hrdinové, a gesta, kterými se vyznačuje hlavní postava Natty, formovaly obraz populární kultury.

⁶¹ Zde Cooper vyrůstal a tady také jeho otec založil osadu, která nesla název Cooperstown.

⁶² BRADSHER, F. K. *Women in the works of James Fenimore Cooper*. Arizona, 1979. The University of Arizona, s. 58. Překlad: Tereza Cibulková. Originál: *The Girls of the Glimmerglass*.

Román *Lovec jelenů* by se dal zjednodušeně popsat jako příběh přerodu, nicméně se už nejedná o zcela klasický příběh přerodu a iniciace. Tradičně se takové vyprávění omezovalo na přechod z chlapectví do stavu dospělosti či ze stavu nevinnosti do dospělosti. Zde se však více jedná o jakousi americkou podobu iniciace, kde se hrdina mění v důsledku toho, že se tváří v tvář setkává s násilím. V tomto případě se násilí dokonce sám aktivně účastní, když zabije svého nepřítele.

Zásadní úlohu zde Cooper přisuzuje lesu, dalo by se říct, že tento příběh je doslova oslavou amerického lesa v jeho nejautentičtější podobě. Les je i velice důležitým činitelem pro Nattyho. Když se ho Judita, hlavní hrdinka příběhu, která je do něj zamilovaná, ptá, kde se ocitá jeho láska, Natty s upřímností sobě vlastní odpovídá: „V lese, Judito. Ve větvích těch krásných stromů. V dešti nebo v rose na louce. V oblacích, co plujou po modrém nebi – v ptácích, kteří zpívají po lese – ve studánkách, z kterých můžu zahnat žízeň – ve všech darech, co nám poskytuje příroda.“⁶³ Lze tedy říci, že les je jeho jedinou opravdovou životní láskou.

Ústředními motivy v této knize jsou dále, jak je pro Coopera typické, láska a válka. Hlavní ženská postava Judita Hutterová se řadí mezi další neohrožené Cooperovy hrdinky. Stejně, jako je tomu i u *Posledního Mohykána*, i zde je zobrazena sesterská dvojice, z níž jedna sestra se zdá být naprostým protipólem té druhé. Zatímco Judita je neobyčejně silná a aktivní, její sestra je naopak naivní a slaboduchá dívka. Další pozoruhodnou ženskou postavou, která se v příběhu objevuje, je také indiánka Wah-ta!-Wah, která se vyznačuje, jako většina Cooperových indiánských žen, inteligencí a temperamentem.

Judita je v jistém ohledu netypickou Cooperovou hrdinkou. Oproti jiným ženským postavám jako například Coře a Alici Munroovým z *Posledního Mohykána* či Mabel ze *Stopaře* je naprostým sirotkem. Až v průběhu příběhu totiž odhaluje tajemství, že muž, jenž ji vychovává, není jejím otcem. Z jejího postoje k němu lze však vyčíst, že se jí velice přičí jeho hrubá povaha a ona ve skrytu duše tuší a rovněž doufá, že Hutter není jejím pravým otcem. Tímto se také výrazně odlišuje od ostatních Cooperových hrdinek, které ke svému otci většinou pociťují lásku a respekt, ačkoliv se některé z nich, jako například Elizabeth z *Průkopníků*, neváhají svému otci postavit, pokud cítí, že nejedná spravedlivě. Judita svoji kuráž, bystrou inteligenci, hrdost a fyzickou sílu nejspíše zdědila po své matce, na kterou v románu obě dívky často vzpomínají, jelikož už je dva roky po smrti. S matkou Juditu spojuje také osudová chyba. Když byla jejich matka mladá, stejně jako Judita podlehla nástrahám muže, který si ji nikdy nevzal. Právě proto si vzala Huttera, muže s pochybnou

⁶³ COOPER, J. F. *Lovec jelenů*. Praha: Albatros, 1991, s. 77.

minulostí, piráta, kterého převyšovala svým vzděláním a inteligencí, ale který si ji byl ochoten vzít a zachránit ji tak před naprostým zatracením.

Judita se řadí mezi ty Cooperovy hrdinky, které obývají prostor divočiny naprosto přirozeně a bez potřeby, aby je chránil muž. Judita rozhodně nezapadá do konceptu ženy v nesnázích, jaký například známe již z antického řeckého románu a který se později objevoval i v memoárové literatuře o indiánských únosech vyprávěných ženami. Hrdinka se v prostoru divočiny pohybuje velice neohroženě, což dokládá i skutečnost, že se sama vydá do nepřátelského indiánského tábora, aby se pokusila zachránit Lovcův život.

Pokud prostor ženy v devatenáctém století měl být primárně domov, Judita konceptu prostoru domova jako jediné správné sféry ženské působnosti naprosto odporuje. Jak již bylo uvedeno, není to navíc ona, které je třeba pomoci, nýbrž ona je tou, která se vydává pomáhat ostatním. Přírodní scenérie, na které byla zvyklá od svého narození, však nevnímá s okouzlením, jak tomu bylo například u Elizabeth z *Průkopníků*, ale naopak realisticky reflektuje potíže a nelítostnost života uprostřed divočiny. Prostor, ve kterém vyrůstala, ji naučil přežít v tvrdých podmínkách, čímž odporuje myšlence devatenáctého století o nedostatečné fyzické kondici a obratnosti žen. Cooper například popisuje pasáž, ve které Judita sama bez jakékoliv mužské pomoci ovládá kánoi: „Judita, která uměla zacházet s korovou kánoí stejně zručně jako muž, křižovala s loďkou sem a tam po černé hladině.“⁶⁴ Je zřejmé, že Judita zvládla být za každé situace soběstačná a byla si také vědoma mnohem vyšších nároků, které na ženu kladl život v divočině, také v ní, co se týče odvahy a obratnosti, bezesporu uspěla. Cooper dále dodává: „Většina mladých žen by za podobných okolností propadla panice a pocitům beznaděje, ale naše dvě sestry byly přece jen natolik ostřílené zálesáčky, že podobné pocity lehce potlačily a spíše než o sebe se začaly obávat o osud obyvatel archy.“⁶⁵ Z pasáže je patrná jistá Cooperova tendence ospravedlňovat Juditino a Hettyino chování, které se v kontextu devatenáctého století jevílo jako příliš „mužské“. Cooper tedy v podstatě jde proti ustálenému dobovému vnímání „pravé ženy“, ale rovněž se bojí vybočit z obecného názoru na typicky ženské vlastnosti a chování. Proto tolik zdůrazňuje, že odvaha obou sester byla zapříčiněna životem v divočině, ve které byly ženy nuceny převzít i některé, podle devatenáctého století typicky mužské, vlastnosti a reakce.

Zajímavé je také to, jak se Cooper soustředí na vykreslení prostoru, který obě sestry obývají. Cooper prostřednictvím Nattyho neopomíjí zmínit všechny znaky Juditiny parádivosti: „Na jedné straně z postele visely na věšáku šaty, jaké by člověk na takovém místě

⁶⁴ COOPER, J. F. *Lovec jelenů*. Praha: Albatros, 1991, s. 169.

⁶⁵ Tamtéž, s. 169.

sotva očekával. Byly zdobeny volány, stuhami a jinými doplňky. Nechyběly tu ani rozkošné střevíčky se stříbrnými přezkami, jaké byly v té době v módě a oblíbě u městských slečinek, a ne méně než šest vějířů, rozevřených a oslňujících oko pestrými barvami.⁶⁶ Už z této pasáže je patrné, že Judita nápadně tíhne k povrchnímu životu, který podle Nattyho vládne v osadách.

Cooper představuje Juditu jako ženu, která se více než druhým věnuje sama sobě. Lze si také všimnout, že se nikde v Juditině prostoru nevyskytuje Bible. Její šaty mají ve čtenářích evokovat představu povrchního, koketního stvoření. Pokud bych tedy Juditin prostor podrobila jakési analýze na základě dobové normy ideální ženy, musela bych konstatovat, že Judita nejspíše tou ideální, skromnou, zbožnou, étericky křehkou ženou není. Nedůvěru, kterou Natty k Juditě chová, pohled na její osobní prostor ještě umocňuje. Je patrné, že v očích Nattyho není žena hledící si příliš své krásy tou správnou ženou pro spokojený a ctnostný domácí život. Judita je přirovnávána ke slečinkám z města. Vztáhnou-li to k toposu lesa u Coopera, žena se snad ničím nemůže provinit více než obdivem, či dokonce láskou k osadě. Pokud je tedy u Coopera vztah k lesu největším mravním ukazatelem jedince, Judita by se zprvu Nattymu i čtenářům měla jevit jako osoba nevyznačující se vysokým morálním kreditem.

Prostor slaboduché sestry Hetty líčí autor oproti tomu jako prostý a ničím neokázalý, v očích Nattyho tedy takový, jaký evokuje prostou a skromnou ženu: „Na druhé straně postele bylo vše prosté a všední, nevábící ničím kromě naprostého pořádku a čistoty. Těch několik kousků šatstva visících na věšáku bylo z hrubé látky a toho nejobyčejnějšího střihu, bez pentlí a ozdob.“⁶⁷ Hettyina část, která je prosta veškeré nádhery rozptylující mysl od skutečných hodnot, je Nattymu o mnoho bližší. Dokonce mu evokuje domov, kde jako malý s maminkou žil. Její prostor je tedy ten, který pro Nattyho představuje pocit domova, klidu, mateřské lásky, ženské péče a bezpečí.

Ještě před samotným představením obou sester Hutterových předkládá Cooper poměrně jasně svůj pohled na obě dívky. V souvislosti s Juditou a jejím pokojem se objevují slova jako město a paráda, zatímco s Hetty je spojována pokora, prostota a skromnost. Právě těmito vlastnostmi se žena devatenáctého století měla pyšnit. Když se později Natty s oběma sestrami seznamuje, nelze si nepovšimnout, s jakým důrazem Cooper popisuje Hettyin bezelstný a zbožný charakter: „Přestože nebyla zdaleka tak krásná jako její sestra, byla jí podobná. Jako by se v ní příroda pokusila o skromnou nápodobu, které jinde tak marnotratně

⁶⁶ COOPER, J. F. *Lovec jelenů*. Praha: Albatros, 1991, s. 21.

⁶⁷ Tamtéž, s. 22.

vyplývala. Přesto působila příjemně a každého upoutala klidným, takřka až světáckým výrazem. Ti, kteří o ní říkali, že je slabomyslná, měli především na mysli tu skutečnost, že není schopná chytračení a přetvářky a že díky své skromnosti, bezelstnosti a prostotě těžko může čelit nástrahám světa.⁶⁸ Juditině pověstné a ojedinělé kráse ale Natty nevěnuje zvláštní pozornost. V knize se sice píše, že na Juditu jedenkrát s obdivem pohlédl, pasáž věnující se Hetty je však o poznání obsáhlejší. Jako kdyby samotná krása, kterou se Judita vyznačuje, byla v očích Nattyho její největší slabostí. Je až zarážející, jaké výrazy používá Cooper ve spojitosti s Juditinou krásou. Považuje Juditinu krásu za jakési marnotratné plýtvání přírody. Jako by se Judita provinila svou krásou na své sestře. V pasáži věnující se Hettyinu vzhledu Cooper opět zdůrazňuje její prostotu až zbožnost. V očích Nattyho je Hetty vyšší bytostí, ideální ženou žijící láskou ke svému bližnímu. Žijící láskou k Bohu a myšlenkou na blaho druhých. Oproti tomu v souvislosti s Juditou se ze začátku knihy čtenáři dozvídají pravý opak, Hurá Harry se jednou dokonce dává slyšet, že má někdy pocit, že Judita má nejraději sama sebe. Často také připomíná, že je Judita ráda středem pozornosti a že se často fintí a uculuje na „frajírky z pevnosti Mohawk“.⁶⁹ Na to Natty poměrně jasně reaguje, když Hurá Harrymu odpovídá: „S takovou bych nechtěl nic mít. Raději se obrať k lesům, ty tě nikdy nezklamou.“⁷⁰ V této pasáži se čtenáři setkávají s tvrdým odsouzením Judity, ačkoliv se s ní Natty neboli Lovec jelenů dosud nepotkal. Zatímco Judita se věnuje sama sobě či vojákům, oddaná Hetty tráví čas doma ve společnosti svého otce a matky. Často se v knize odkazuje na rady, které jí matka dala. Tyto rady ovšem někdy působí komicky a Cooper jako by se v mnoha aspektech nemohl rozhodnout mezi ironií a didaktičností. Cooper svým odsouzením Juditinych výletů mimo domov za vojáky stvrzuje všeobecný názor tehdejší společnosti, že žena trávící příliš mnoho času mimo domov si zaslouží odsouzení.

Judita je jedinou Cooperovou postavou, která v průběhu vyprávění prochází velkým vnitřním vývojem. Z duchaplné, leč ze začátku knihy poměrně sebestředné mladé ženy se díky lásce k prostému Nattymu stává milující a charakternější člověk. Kromě duchaplnosti a výjimečné fyzické krásy se také vyznačuje obrovskou samostatností. Téměř v každé situaci je zvyklá spoléhat se sama na sebe. Svému nápadníkovi, fyzicky přitažlivému, ale jednoduššímu a prospěchářskému Harrymu, na nabídku, zda ji může chránit před útoky indiánů, odpovídá: „Vřelé díky, ale Judita Hutterová má dost vlastního rozumu a zkušeností, aby radši spoléhala sama na sebe než na nějaké namyšlené větroplachy, jako jste vy. Jestli

⁶⁸ COOPER, J. F. *Lovec jelenů*. Praha: Albatros, 1991, s. 37.

⁶⁹ Tamtéž, s. 12.

⁷⁰ Tamtéž, s. 12.

bude potřeba postavit se divochům, jed'te jim radši s otcem v ústrety na břeh a neschovávejte se tady uvnitř pod záminkou, že chcete chránit ženy ---⁷¹

Judita se kromě obrovské samostatnosti od ostatních hrdinek Cooperovy pentologie liší také svým postojem k mužům. Pohlíží na ně se značnou nedůvěrou a mnohdy až s despektem. Její biologický otec ji opustil a její otčím není člověkem, na kterého by mohla být pyšná. Když je navíc svedena vojákem, mezi ní a ostatními muži to prohloubí ještě větší propast. Propast, kterou v jejích očích může překlenout jen Natty, muž tolik se lišící od těch, kteří se objevují v jejím životě. Bezelstný charakter Nattyho způsobuje, že se poprvé doopravdy upřímně a hluboce zamiluje. Zároveň ji však tato láska žene k odvážným činům, alespoň dvakrát se odváží doslova riskovat svůj život, jen aby zachránila ten jeho.

Poprvé Nattymu zachrání život, když nepřátelští Mingové přistanou na jejich lodi. Ještě odvážnější čin předvede, když se v převleku za šlechtičnu vydává do tábora Mingů, aby zachránila Nattyho před uhořením.

Podle Persona je její odvážný čin, kdy vstoupí do Hurónského tábora, inspirovaný její jmenovkyní, vdovou Juditou, která zachraňuje Izraelity. Apokryfní Judita uspěje díky podvodu, moudrosti a duchaplnosti a knižní hrdinka Judita se pokouší o podobný čin. V přestrojení za šlechtičnu s velice dobrou znalostí indiánského nářečí pomáhá zajatému Nattymu. Při své promluvě k indiánům se však snaží vyvarovat se velkých lží, jelikož si je vědoma, že by lhaním v Nattyho očích klesla.⁷²

Judita v průběhu románu projevuje více sebereflexe a lituje své dřívější koketérie a především provinění, které z ní vyplynulo a o kterém Natty ví. Snad právě toto provinění z ní dělá nejuvěřitelnější a nejkompexnější ženskou postavu Cooperových románů. V příběhu Judity jsou čtenáři svědky její sebereflexe a snahy o odčinění předchozích hříchů. Hrdinka ví, jak moc si Natty cení vlastností jako skromnost, morálka a mravní čistota a jak se mu naopak oškliví marnivost, povrchnost a přílišná okázalost. Proto opustí svoji dosavadní zálibu v krásných šatech a je ochotna stát se ženou, jakou si Natty představuje. Ženou skromnou, úzce spjatou s přírodním světem a také ženou uznávající hodnoty vzešlé z přírody.

Hetty, ač má „slabý rozum“, se vyznačuje zbožností, nevinností a vztahem k domácnosti a ženským povinnostem. Zatímco Judita je krásná, inteligentní, bystrá, neskromná a jako například Cora z *Posledního Mohykána* zjevně sexuálně aktivní, Hetty

⁷¹ COOPER, J. F. *Lovec jelenů*. Praha: Albatros, 1991, s. 39.

⁷² PERSON, L. S. Cooper's Queen of the Woods: Judith Hutter in „The Deerslayer“. *Studies in the Novel* 21, 1989, č. 3, s. 267.

představuje ženský ideál tehdejší společnosti. Je dokonalou viktoriánskou ženou vždy připravenou pomoci druhým a s Bibli neustále při sobě.

Pro čtenáře je však Judita se svojí inteligencí, krásou a britkými odpověďmi mnohem zajímavější postavou. Judita sama sebe dokáže vždy ochránit a nikdy není pasivní obětí. Zatímco s nebezpečím hrozícím ze stran nepřátelských indiánů si umí poradit téměř bez výjimek, s nástrahami z řad mladých vojáků si už tak dobře nevede.

Ač se Cooperovi podařilo stvořit výjimečně silnou a inteligentní ženskou postavu, lze těžko určit jednoznačný postoj, který k ní zaujímá. Obdivuje ji? Bojí se jí? Nebo obojí? Jako kdyby se autor bál otevřeně projevit svůj názor či sympatie k této hrdince. I když lze z celého příběhu vycítit, že je Judita pro Coopera spíše antitezí ideální hrdinky, lze vyzorovat i momenty, které Cooperovo vnímání Judity problematizují. Například v případě Juditiny údajné milostné aféry s vojákem. Nelze se s určitostí dozvědět, zda to byla pravda, či se jednalo o pouhou pomluvu. Ovšem skutečnost, že Natty tomu bez jediného důkazu věří, dokazuje, že ani on není tak dokonalý, jak si sám o sobě myslí.

Od začátku knihy se z úst Hurá Harryho o mladé Juditě čtenáři dozvídají o její neobyčejné kráse a údajné lehkomyšlnosti: „Je moc pěkná a ví to o sobě. Kamaráde, v lese tady v horách není strom rovnější než ona, žádná srna nemá tak plavný krok.“⁷³

Jak uvádí Person, kritiků, kteří roli Judity v *Lovci jelenů* vnímali pozitivně, bylo o poznání méně než těch, kteří ji vnímali v negativním slova smyslu. Jak Person dále dodává, toto negativní vnímání Judity vzniklo především z přehnaného zdůrazňování Nattyho coby světce, čímž se podle něj logicky, ale neprávem dostávala její postava do kontrastní role hříšnice a svůdnice. Jinak řečeno měla představovat jakýsi temný protipól ke ctnostnému a nevinnému Nattymu.⁷⁴

Jako svůdnici, která chtěla svést Nattyho i ostatní nápadníky, ji například vnímal D. H. Lawrence. Krásnou a šarmantní ženou s pochybnou minulostí ji zase nazýval R. B. Lewis. Oba tyto kritické pohledy vyzdvihovaly především Juditiny slabosti. Naopak žádný prostor nebyl věnován Juditiny výjimečným stránkám osobnosti. Pro Leslieho Fieldera zase Judita představovala padlou ženu. Ještě dále ve své kritice zašli Donald Ringe a H. D. Peck, kteří ji dokonce spojovali s postavou bezcharakterního Toma Huttera a Hurá Harryho.

Co se týče tehdejších čtenářů, ti na rozdíl od kritiků Juditu vnímali jako kladnou hrdinku, která si Nattyho odmítnutí nezasloužila. Reakce byly tak naléhavé a čtenáři

⁷³ COOPER, J. F. cit. d. (pozn. č. 58), s. 12.

⁷⁴ PERSON, L. cit. d. (pozn. č. 66).

projevovali svoje názory tak vehementně, že dokonce zasáhly i samotného Coopera, který z toho pocíťoval velkou frustraci. V dopise z roku 1842 se vyznává ze svého roztrpčení nad takovou kritikou svému příteli Thomasi Fieldovi: „Nejsi sám. Jak dopisy z Evropy dokazují, na Juditu je nahlíženo příznivými očima. Za sebe také musím přiznat, že Hetty je moje oblíbenkyně. Myslím si, že je lépe vytvořená – vyžadovala více citu při stvoření charakteru jakožto i hlubší znalost lidské přirozenosti. Ale shledávám, že tento názor mám jen já sám.“⁷⁵

Já osobně se přikláním k pohledu Persona, který tvrdí, že kritici se příliš soustředili na adamovské vlastnosti Nattyho a přehlédli tak několik důležitých skutečností spojených s postavou Judity. Zatímco předchozí kritici se převážně zabývali mýtotvornou schopností Coopera a za hlavní postavu považovali Nattyho a jeho vývoj, v románu *Lovec jelenů* je Judita přinejmenším stejně tak důležitá postava jako Natty. Několik zásadních a nejvíce překvapivých momentů knihy je spojených s Juditou, nikoliv s Nattym. Je to ona, kdo se dozvídá otevřením tajemné truhly o svém původu, a je to také ona, kdo prochází největším vývojem v celém příběhu. Person také jako jediný upozorňuje, že úmrtím Nattyho se otevírají nové možnosti pro vznik nových hrdinů z pomezí. „Z mého pohledu Cooper nicméně neukončoval pouze Nattyho literární dráhu (tím, že se vrátil k jeho nejranějšímu vykořisťování), ale otevíral román z pomezí novým charakterům a problémům. Byl na pokraji nalezení nové literární cesty mužského románu z pomezí, který si připouštěl alternativy napsané autory jako Lydia Maria Childová v románu *Hobomok* (1824) a Catharine Maria Sedgwicková v románu *Hope Leslie* (1827), a přitom znázornil významné role žen v divočině.“⁷⁶

Cooperovi kritici věnovali minimální pozornost skutečnosti, že jeho příběhy jsou nezapomenutelným dokladem ženské zkušenosti ze života na pomezí. Při snaze vytvořit „královnu lesa“, která by odpovídala „králi lesa“, Cooper stvořil ve svém románu příběh dvojité iniciace, který zpracovává zasvěcení obou pohlaví.

⁷⁵ PERSON, L. cit. d. (pozn. č. 66), s. 264. Překlad: Tereza Cibulková. Originál: You are not alone. I find, in viewing Judith Hutter with favorable eyes, as I have letters from Europe to the same effect. For my own part, I confess Hetty is my own favorite, and I think she is better done--requiring more finesse to execute, and a grater familiarity with human nature to conceive, but I find one of my own way of thinking.

⁷⁶ Tamtéž, s. 267. Překlad: Tereza Cibulková. Originál: In my view, however, Cooper was not simply closing Natty's literary career (by reverting to his earliest exploits) but opening the frontier novel to new character and issues. He was on the verge finding a new path for the male frontier, one that acknowledged the alternative described by such writers as Lydia March Child in *Hobomok* (1824) and Catharine Marie Sedgwick in *Hope Leslie* (1827) and in the process imagined significant roles for woman in the wilderness.

Velice zajímavý pohled přináší antropoložka Sherry Ortnerová, podle které se Judita snaží odpoutat od civilizace a stejně jako Natty spojit svoji existenci výhradně se světem přírody. Touží po svazku s Nattym také proto, že si je vědoma jeho schopnosti proměnit zem v zahradu Eden.⁷⁷

Nicméně Natty není schopný ani ochotný do svého života vpustit ženu. Pro něho žena představuje především hrozbu opuštění života v lesích, které jsou mu nejmilejší a ve kterých se cítí nejpřírodněji. Ačkoliv je Judita ochotna změnit svůj život podle Nattyho přání, on o to nestojí.

Jak již bylo výše uvedeno, jeho odmítnutí Judity přijali čtenáři s velkou nelibostí. Z tohoto hlediska se Cooperovi podařilo navzdory všem negativním kritikám o nedostatečné psychologizaci jeho postav vytvořit hrdinku opravdu nezapomenutelnou. Pokud se od počátku Cooperovy kariéry kritici snažili jeho ženské postavy odbýt jednou či dvěma nelichotivými slovy, zde se bezesporu Cooperovi podařilo vytvořit hrdinku přinejmenším tak zajímavou jako hlavní postava, ne-li zajímavější. Vždyť je v mnohém Nattymu podobná. Je nebojácná, samostatně přemýšlející, senzitivní, a přesto praktická a v neposlední řadě na ženu nebývale obratná. Judita je vlastně obdobou Nattyho.

Cooper vytvořil předobraz odvážné hrdinky, která se neomezuje pouze na prostor, který byl ženám určený. V postavě Judity lze spatřit ženskou sílu a odhodlanost, a ať už to Cooperovým záměrem bylo či nebylo, čtenáři jsou v tomto příběhu svědky toho, že žena si je schopná poradit v mnoha situacích mnohem lépe než muž. Postava Judity se hrdě hlásí k tomu, že raději bude spoléhat sama na sebe než na kohokoliv jiného. Pominu-li její minulost a provinění, které ji v dobovém vnímání mělo vylíčit jako osudově padlou ženu, je nutné konstatovat, že je postava Judity mnohem silnější a citově vyspělejší než mnohé mužské postavy.

Z pohledu čtenářů jednadvacátého století se Judita nemusí zdát až tak výjimečnou postavou, nicméně z obrazu „pravé ženy“, jak ji popisovalo století devatenácté, silně vybočovala. Natty ji tvrdě odmítl a čtenáři mu to měli za zlé.

Peprník tvrdí, že Nattyho odmítnutí pramení z jeho neomylného smyslu pro spravedlnost a neochvějně vnitřní čistoty. Podle Peprníka Natty vyniká nejen znamenitou muškou, ale také neomylným úsudkem. Ačkoliv je Judita úžasná bytost, která je pro Nattyho schopna udělat téměř cokoli, rozpozná v ní osudovou slabost.⁷⁸

⁷⁷ PERSON, L. cit. d. (pozn. č. 66), s. 267.

⁷⁸ Na základě konzultace se samotným autorem M. Peprníkem.

Na druhé straně se v eseji *In Defense of Judith* lze setkat se zcela opačným postojem. Autorka postavu Judity nevnímá jako morálně slabou, ba naopak poukazuje na její neobyčejnou schopnost a snahu své dřívější hříchy odčinit a začít znovu.⁷⁹

Já osobně nesouhlasím s postojem, který Juditu definuje jako postavu skrývající v sobě rys osudové charakterové slabosti. Důvod, proč ji Natty odmítl, je dle mého mínění někde jinde. Domnívám se, že Nattyho postava není schopna svůj život spojit s ničím jiným než s prostorem lesa, který mu je nejen chrámem, ale rovněž jeho milou. Natty má možná neomylnou mušku a dobrý úsudek, ale je také silně ovlivněn dobovou morálkou, která jeho úsudek často zamlžuje.

Je zajímavé pozorovat, jak Natty v celém příběhu tíhne k postavě Hetty, která, ač nikdy nezhrěší, doopravdy nepozná a neocení jeho hodnotu. Na rozdíl od Judity se zamiluje do naprostého protipólu Nattyho osobnosti, do pohledného, leč hloupého Harryho. Hetty, která je dokonale příkladnou ženou na povrchu, v sobě nenese žádné hlubší city. I její city k Harrymu se pohybují na hranici dětského blouznění a snění a opírají se o jeho atraktivní zevnějšek. Když se vyjadřuje o Nattym, vždy zdůrazňuje, o kolik je ošklivější než Harry. Tato ctnostná panna citující z Bible a neustále vzpomínající na rady, které ji udělila maminka, nikdy opravdu nedokáže nahlédnout Nattymu do duše tak, jako se to podaří Juditě. V konečném důsledku je její prožívání mnohem povrchnější a strnulejší než prožívání Judity, která, ač sejde z cesty vytyčené pravé ženě, v sobě nese opravdové city, které se nezakládají na pomíjivé kráse.

V této souvislosti se nabízejí paralely mezi Hetty a Nattym. Oba dva se nechají zmást vnějšími znaky a nedokážou dohlédnout pod povrch skutečnosti, lidského ducha a opravdového prožívání. Ve svém přesvědčení o vlastní nevinosti ze sebe sami udělají soudce, kterým přísluší druhé hodnotit.

Nattyho silný vztah k lesu na něj v mnoha směrech působí očišťujícím účinkem, na druhé straně ho odvrací ode všeho lidského. Odvrací ho od možnosti uznat, že je lidské chybovat a že je lidské odpouštět. I kdyby však v sobě tuto schopnost měl, není připraven ji nechat zvítězit nad svojí touhou po osamělém životě. Pro Nattyho život se ženou znamená příklon k rodinnému životu, na který není připraven. Je a navždy zůstane americkým

⁷⁹ JENNINGS, A. *In Defense of Judith: A Re-Reading of Cooper's The Deerslayer as Social History*. In: 14th Cooper Seminar, *James Fenimore Cooper: His Country and His Art* at the State University of New York College at Oneonta. Oneonta, New York: Hugh C. MacDougall, 2003, s. 35–40.

Adamem, který se stal součástí lidové kultury, ale nikdy z něj nebude člověk z masa a kostí, který sesedne ze svého piedestalu zpět na zem a dokáže přijmout ženu v její pravé podobě.

Postava Judity naopak ukazuje, jak povrchně je žena hodnocena. Paradoxně je popisována jako povrchní ona, jelikož svému zevnějšku věnuje přílišnou pozornost.

Když Natty odmítá Juditu, protože touží po absolutní nevinosti, nadpozemské čistotě a ideálním světě, ve kterém neexistuje selhání ani kompromis, není schopný vnímat složitost lidské povahy ani divočiny. Jeden aspekt složitosti odmítá úplně, a tím aspektem jsou právě ženy. Jako kdyby Cooper v postavě Nattyho demonstroval svůj vlastní negativní postoj k ženské dualitě, která v sobě spojuje jak duchovní, tak tělesnou stránku. Natty se tak stává hrdinou, který tuto dvojí stránku ženské povahy není schopen přijmout, a ženy proto odmítá úplně. Vyžaduje absolutní pravdu, absolutní čistotu a nevinost, které se v jeho očích zrcadlí pouze v lese a neposkvřené divočině. Není však schopný spatřit její dvojakost. Divočina je stejně tak krásná a povznášející jako krutá a nemilosrdná. Sám sebe navíc vnímá jako neposkvřené a morálně čistého člověka. Tak jako přírodu, se kterou se cítí být bytostně spjatý. Neuvědomuje si však své nadřazené chování, které z tohoto přesvědčení o vlastní dokonalosti pramení. Odmítá se snažit porozumět druhým, zejména potom ženám. Žena pro něj představuje buď dokonale nevinnou bytost vyznačující se neposkvřeností divočiny, či zhýralou ženu podobající se zkažené, marnotratné osadě. Setkává-li se se ženou, v níž se snoubí zároveň spiritualita i sexualita, cítí se být ohrožen. Tato matoucí kombinace obdivuhodné spirituality a ohrožující sexuality vede k tomu, že před ženami utíká do divočiny, která mu jako jediná rozumí.

Natty se kvůli své touze po jednoduchosti a absolutní čistotě stává misogynem, který nikdy neporozumí ženám. V konečném důsledku to není ani tak strach z rodinného života, který ho donutí odmítnout Juditu, ale spíše jeho strach ze složitosti ženské podstaty. Nebojí se však sexuality jako takové. Ve *Stopaři*, který byl napsaný o rok dříve, žádá o ruku Mabel, která však nakonec odmítá. Nelze tvrdit, že odmítá uznat lásku, vždyť pomáhá Čingačgúkovi, aby získal zpět snoubenku Wah-ta!-Wah. Není to tedy sexualita jako taková, které se vyhýbá a kterou nemůže přijmout. To, co Lovec nemůže přijmout, je dualita všech žen, před kterou utíká do lesa. Ač se ocitá na své válečné stezce, která mu má být jakousi iniciací do dospělosti, dospělým se nikdy doopravdy nestává. K naprosté dospělosti mu chybí schopnost přijmout nejednoznačnost světa a pochopení skutečnosti, že jako dospělý se také sám stává součástí této nejednoznačnosti. Vždyť láska a smrt, dvě nejsložitější záležitosti dospělosti, stojí mezi sebou v kontrastu a zároveň jsou navždy propojeny. Snaží se to popřít a oddělit smrt a válku od lásky, ačkoliv ho jejich vzájemná propojenost provází na každém kroku.

Když se Natty a Čingačgúk snaží z nepřátelského indiánského kmene získat zpět Wah-ta!-Wah, jsou také zároveň ve válce s Francouzi. V každém setkání s Irokézi je tak obsažena láska i válka. Čingačgúk nemůže mít svoji snoubenku, dokud někoho nezabije a neprokáže tak, že je hodný její lásky. Čingačgúk na rozdíl od Lovce akceptuje toto vzájemné prolínání lásky a smrti. Lovce se také potřebuje naučit, že každý válečník se musí angažovat ve věcech lásky. Učiní tento objev, když zabije prvního muže, a Škumpa, vdova, která po něm zůstane, ho zapojí do svého sexuálního života a chce po něm, aby si ji vzal. S Juditou také vstoupí do nepředvídatelného propojení války a lásky, když slibuje Hutterovi, že ji a její sestru bude chránit. Zjišťuje, že jedinou ochranu, kterou žena Judita potřebuje, je manželství. On však odmítá Škumpu i Juditu, není schopný přijmout dualitu ženské podstaty.

Lovce má svoji vlastní víru, věří v čistotu světa, ale tím vlastně odmítá přijmout realitu a podstatu ortodoxního křesťanství. Cooper sám byl ortodoxní křesťan, jeho dopisy a události života naznačují, že se domníval, že lidská povaha je matoucí kombinace ďábelského a božského. Úlohou lidí měl podle něho být boj o záchranu padlého světa. Chápal, že v přerodu do dospělosti se člověk učí poznávat, že lidská morálka je komplexní věc. Například pokud člověk zabije v sebeobraně, je nucen opustit pasivitu spojenou s dětstvím a bránit sám sebe. Člověk je tedy konfrontován s mnohem složitějšími otázkami spojenými s morálkou. Aby se stal dospělým, musí přijmout složitost lidské povahy a posuzovat lidské konání z mnohem komplexnějšího hlediska. Toto však Natty odmítá pochopit, nechce dospět, jelikož se není schopen smířit s dualitou světa a lidí. Nikdy se mu nepodaří přijmout skutečnost, že lidská příroda je hříšná a že lidský hřích je možné odčinit pomocí pokání. Judita to chápe, rozumí, že důsledkem hříchu není nutně zatracení, ale že pokání tento hřích může odčinit.

Ale není to jen Lovce, který je konfrontován s iniciačním vstupem do dospělosti. Pro Juditu tento moment nastává, když pochopí, že se člověk musí za své hříchy kát. Judita, ač je tragickou postavou už od samého počátku, bojuje za svoji záchranu. Nikdy se nevzdává a nepodléhá pasivnímu odevzdání se osudu.

Natty naproti tomu není pravý křesťan, není schopný přijmout život ve společnosti, nejraději se jí vyhýbá a tráví čas v samotě americké divočiny. Ačkoliv je výsledkem dvou kultur, indiánské i bílé, zavrhuje hlubší kontakt s jakoukoli z těchto společností. Odmítá nejen Škumpu, ale také Juditu, a stává se tak navždy osamělým a izolovaným jedincem, který se vzdává možnosti mít potomky a zajistit tak kontinuitu lidského rodu. Lovce je mužem prosazujícím svou vlastní individualitu a odmítajícím nechat se limitovat požadavky ostatních.

Cooper tento typ osamělého muže idealizoval a až do *Lovce jelenů* si neuvědomoval dvojznačnost takovýchto hrdinů. Lovec neuznává závislost na druhých ani na Bohu samotném, což je z hlediska křesťanství selhání. Nedůvěra k ostatním ho odrazuje od zapojení se do společnosti, což může být také vnímáno jako analogie k duševní pýše. Takováto pýcha a nedůvěra ke všemu lidskému ho může přivést až k popření Boha. Lovec se svou neustálou přítomností v lese vzdaluje společnosti. Není schopen jí porozumět, řídí se svými vlastními představami o morálce, které jako jediné považuje za správné. V lese je však také daleko od veškerých kongregací, kostelů a rovněž samotné Bible, jelikož neumí číst. Jeho jediná komunikace probíhá často beze slov v lese, je kompletně izolovaný od křesťanů a křesťanské doktríny. Místo toho, aby byl ortodoxním křesťanem, upadá do hereze perfekcionismu. Jeho izolace způsobuje duševní pýchu, nikdy si zcela neuvědomí, jak daleko zbloudil od křesťanství. Pro něj existuje pouze absolutní separace dobra a zla, nic mezi tím, což způsobuje jeho neschopnost opravdového pochopení skutečností. Zabraňuje mu v křesťanské schopnosti odpouštět, on jen dogmaticky lpí na nereálné absolutní čistotě. I když Lovec věří, že je dokonalý, události v knize naznačují, že je jeho povaha stejně padlá jako u kterékoliv jiné osoby a jeho činy jsou destruktivní. Jeho odmítnutí vzít si Juditu způsobí, že ztratí ženu, která by mu mohla být ideální manželkou, kdyby však byl dostatečně zralý na to, aby to uznal. Judita, která svého románku lituje, v Nattym vidí naději na svoji spásu.

Cooper nebyl ochotný vzdát se myšlenky na úplnou mravní čistotu v padlém světě. Snažil se zanechat dojem, že Judita je zlo, zatímco Lovec je jedním z mála kompletně ctnostných a nevinných lidí. Nicméně zatímco Juditin čin lze vnímat jako jakýsi přestupek, Natty je příkladem sobeckosti. Jeho role jako křesťana se nesetkává s úspěchem. Místo toho, aby se jako křesťan těchto chybujících ujal, dává přednost životu v osamělosti. Tím, že odmítá Juditu, která se kaje, demonstruje svůj pocit nadřazenosti a stává se ještě více samotářským a nakonec sterilním. Ačkoliv je to zprvu Judita, která má být tou, která se nejvíce vzdálila od křesťanských hodnot, ukazuje se, že ani Lovci se nedaří vést opravdový křesťanský život. Podle Bradsherové však Cooper nemohl implicitně odmítnout možnost, že Lovcův život je přínosem nejen pro něho, ale i pro ostatní. Nemohl k tomuto závěru dojít snadno, jelikož na začátku své tvorby vyzdvihoval právě tyto osamělé hrdiny, kteří jsou svým bojem za ideály přínosem pro společnost.⁸⁰

Třináct románů z osmnácti, které Cooper napsal před *Lovcem jelenů*, zobrazuje právě tyto typy samotářů, hrdinných „izolatos“, které představují pozitivní a význačné postavy, jako byl například Harvey Birch ve *Vyzvědači*. Nicméně po roce 1841 pouze tři novely líčí

⁸⁰ BRADSHER, F. K. cit. d. (pozn. č. 50).

„izolato“ pozitivně. Tyto novely (*The two admirals* a *Wing and Wing, Wyandotte*), které byly napsány v roce 1842 a 1843, naznačují, že brzy potom, co Cooper dokončil *Lovce jelenů*, se těmito typy hrdinů přestal zabývat. Bradsherová se domnívá, že již pravděpodobně nebyl schopný vyřešit problém nejednoznačnosti „izolato“ ke své spokojenosti, a proto se v dalších románech snažil vyhnout použití těchto typů osamělých hrdinů. Cooper tyto postavy opustil brzy po dopsání *Lovce jelenů*, protože k tomuto typu hrdinství nedokázal zaujmout jednoznačný postoj. Obdivoval Lovcovu soběstačnost, ale jako oddaný křesťan si také musel být vědom toho, že Lovcova soběstačnost pramení převážně z jeho vlastní hrdosti a pýchy a popírá základní křesťanské principy, mezi něž se řadí i pokání a odpuštění. Pokud Cooper svého hrdinu na jedné straně idealizoval, na druhé straně si musel být vědom toho, že jeho hrdina z křesťanského hlediska selhal, když nebyl schopen přijmout kající se Juditu za svou manželku.⁸¹

Jelikož Cooper nebyl schopný tyto rozpory v románu vyřešit, nelze ani závěrečné vyznění díla považovat za absolutní. Ačkoliv na povrchu stále prezentuje svého hrdinu jako ideálního světce, určitá paralela mezi Juditou Hutterovou a Juditou apokryfní naznačuje, že si nemohl být jistý tím, že je právo zcela a výhradně na Lovcově straně. Jeho román je románem o zasvěcení do dospělosti v divočině, zároveň však odkrývá hrdinovu neschopnost komplexní iniciace do křesťanského života.

⁸¹ BRADSHER, F. K. cit. d. (pozn. č. 50).

4. Louisa May Alcottová a její dílo

Kapitola pojednává o autorce a její tvorbě, přičemž je zde analyzován její román *Malé ženy* s ohledem na dobový kontext druhé poloviny devatenáctého století. Důležitým aspektem tvorby Alcottové je rodinné zázemí a prostředí domova, což je v kapitole také zmíněno.

Pozornost je věnována rovněž způsobu, jaký autorka používá k charakterizaci ženských i mužských postav románu. Cílem analýzy bude také zjistit, zda se jedná o postavy ploché, nebo oblé a zda se vyznačují schématicností či je lze považovat za plnohodnotné postavy příběhu.

5.1 Rodinné zázemí a literární kontext⁸²

Alcottová vyrůstala v rodině transcendentalistů, což mělo velký vliv na její život i tvorbu. Její otec Amos Bronson patřil mezi zakladatele tohoto hnutí, které hlásalo, že přítomnost Boha lze prožít skrze přírodu, a jeho žena Abigail May Alcottová byla rovněž zastánkyní života podle zásad transcendentalismu.

Louisa May Alcottová od svých rodičů převzala aktivní postoj v boji za zrušení otroctví a za volební práva žen a rovněž si hluboce cenila vlastní svobody i svobody každého jedince. Transcendentalismus ji ale také velmi inspiroval a promítl se i do jejích děl. Z vlastní zkušenosti ovšem poznala, jak je problematické ctít tyto ideály v reálném životě, kdy je potřeba zaplatit účty a postarat se o domácnost. Otec, který transcendentalismus často přednášel, mnohokrát za svou práci nedostal zapláceno a nemohl tak svoji rodinu finančně podporovat. Ve svých dopisech se Louisa často přiznávala, že i když svého otce velice obdivuje, pociťuje také velkou frustraci ze života, který kvůli němu musí rodina snášet.

Autorčin rozporuplný postoj k transcendentalismu a životní těžkosti s tím spojené se odrazily v jejích knihách, zejména v jejím nejznámějším díle *Malé ženy*, kde lze pod povrchem dobrodružství čtyř sester pozorovat konflikt mezi touhou po duchovním životě a nutností se uživit.

Jelikož oba Louisini rodiče uznávali rovnost mezi pohlavími, vyrůstala v prostředí, které bylo pro ženu devatenáctého století velice neobvyklé. Bronson i Abigail Alcottovi vychovávali své dcery tak, aby byly schopny samostatně přemýšlet a tvořit.

⁸² ŠTRÁCHALOVÁ, H. *Postavení žen v próze L. M. Alcottové*. Diplomová práce. Pardubice, Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2007.

Bronson Alcott se aktivně podílel na vzdělávání svých dcer a byl propagátorem spíše sokratovského dialogu než učení se formou memorování. Dcerám se velice věnoval a dbal na jejich všeobecné vzdělání.

Abigail Alcottová měla rovněž velký vliv na život svých dcer, jelikož prosazovala stejně pokrokové myšlení jako její manžel. Kromě toho, že se věnovala filozofii, byla rovněž praktickou ženou, která často pracovala mimo domov, aby zajistila rodině veškeré nezbytnosti. Musela však čelit přesvědčení viktoriánské společnosti, že práce pro vdanou ženu není vhodná. Věnovala se sociální práci, která byla nejbližší jejímu srdci, a založila agenturu poskytující práci irským imigrantkám, které byly v tehdejší společnosti vykořisťovány. I když byla Abigail Alcottová hluboce přesvědčena o rovnosti mezi mužem a ženou, byla také určitým způsobem ovlivněna hodnotami, které převládaly v tehdejší společnosti. I přesto, že věřila, že ženy si zaslouží být za svoji práci finančně odměněny, často v sobě stejně jako Louisa May Alcottová měla protichůdné emoce, když se jednalo o ohodnocení její vlastní práce.

V tom, aby se Louisa May Alcottová věnovala své vášni pro psaní, byla povzbuzována nejen svojí matkou, ale také otcem. Stejně tak i její sestry se v rodině setkaly s pochopením a podporou svých vlastních uměleckých zájmů.

Malé ženy jsou pravděpodobně nejslavnějším dílem Alcottové a právem jsou pokládány za americkou klasiku. Z velké části se jedná o autobiografickou knihu, jelikož postavy i četné příhody jsou v *Malých ženách* inspirovány reálnými osobami Louisiny rodiny a zážitky z jejího dětství. Její rodinné zázemí z velké části formovalo její charakter a posléze i styl, jakým psala, a názory, jaké ve své tvorbě reflektovala. Jak otec, tak matka pro ni byly zásadní postavy v jejím životě, které ji v její tvorbě podporovaly. V příběhu *Malých žen* se oba rodiče objevují jako rodiče čtyř sester Marchových.

5.2 Domov jako činitel

V devatenáctém století byl domov považován za doménu žen. Zatímco muži se měli angažovat v politice či obchodě, ženy měly být „strážkyněmi“ domácnosti. Zde měly za úkol vytvářet harmonické a příjemné prostředí pro svoji rodinu. Sféra domova byla často idealizována, stejně jako postava matky, jež byla v literatuře často prezentována jako andělsky čistá a obětující se bytost. Se stejně zidealizovanou postavou se čtenáři setkávají v románu *Malé ženy*. Matka Marmee často tráví spolu se svými dcerami večery u krbu, kde si povídají, vyprávějí zážitky z prožitého dne a sdílejí své sny a touhy.

Domov měl pro ženy představovat jakési „království“, kterému vládly a ve kterém se cítily v bezpečí. Časopisy určené ženám je často poučovaly o tom, jak se správně starat o domácnost a jak zvládat být pravou hospodyňkou. Prostor domova představoval jakýsi mikrosvět ženy, ve kterém trávila podstatnou část svého dětství i dospělého života. Postava ženy byla silně spjata s tímto prostorem, ze kterého se mohla vymanit pouze výjimečně. Také hrdinky románu *Malé ženy* většinu důležitých momentů a lekcí svého života prožívají doma ve společnosti své matky a sester.

V *Malých ženách* lze na jedné straně vidět jakousi idealizaci prostoru domova, na druhé straně však také nelze opomenout těžkosti dívek, které se ocitly v tíživé finanční a rodinné situaci a jsou odkázány samy na sebe. Po většinu času se v románu neobjevuje postava otce, který tou dobou pracuje jako kaplan ve válce.

5.3 Postavení ženy dle Alcottové

Doba Louisy May Alcottové byla dobou velkých debat o ženě a její úloze doma i ve společnosti. Ženské hnutí, kterého se Louisa účastnila, bylo často prezentováno jako útok na sféru domova a rovněž na samotné muže. Noviny toto hnutí zobrazovaly velice zjednodušeně. Zdálo se, že existují pouze dvě možnosti, ze kterých si veřejnost mohla vybrat: buď mohla schvalovat myšlenku, že ženy mají zůstat v domácnosti, nebo podporovat ženy, aby převzaly roli mužů.

Alcottová ve svém románu *Malé ženy* předkládá komplikovanější pohled na tuto problematiku tím, že vytváří čtyři realistické a povahově rozdílné ženské postavy, které diskutují o ženské otázce a o tom, co všechno jsou ženy schopné zvládnout. Její román na jednu stranu otevřeně sympatizuje s hnutím za volební právo žen, ale zároveň podporuje v ženách jejich ženskost. V románu jsou přítomny jak určitý tradicionalismus, díky kterému je přístupný a oblíbený mezi mladými čtenářkami, tak i jistá míra progresivity, která v té době nabízela čtenářkám nový pohled na jejich úlohu ve společnosti.

Dvacet let předtím, než byl publikován první díl *Malých žen*, se konala v Seneca Falls konference, kde Elizabeth Stantonová a ostatní napsaly už zmíněné *Prohlášení citů*. Stantonová v tomto prohlášení uvedla: „Všechny ženy a muži jsou stvořeni rovnocenní“, používaje přitom slova Thomase Jeffersona z *Deklarace nezávislosti*. Šedesát tři žen a třicet dva mužů, kteří deklaraci podepsali, věřili ve více než jen v ženské volební právo, věřili v možnost žen angažovat se v církvi, politice a v pracovní sféře stejně jako muži. Vdaným ženám mělo být umožněno vlastnit majetek a mít možnost starat se o své děti v případě rozvodu. Existovalo však i velké množství mužů a žen, kteří s tímto hnutím nesouhlasili

a upřednostňovali myšlenku, že ženy mají vládnout ve svých domácnostech, zatímco muži panovat ve vnějším světě.⁸³

Ženské hnutí bylo často zobrazováno v komickém světle, historik Bill Severn to nazýval národním vtípem. Tehdejší deníky vinily ženy z toho, že chtějí nosit kalhoty, zatímco muži by podle nich měli převzít péči o domácnost. Velká část diskuze byla formulována pomocí termínu z oblasti módy. Jeden novinový titulek zněl: „Spodničky versus holinky“, což dokazovalo, že autor tohoto článku považoval toto hnutí za bitvu mezi muži a ženami. Obě pohlaví byla definována pomocí oblečení: ženy v dlouhých, skromných sukních a muži v robustních botách.

James Gordon Bennett, zakladatel a vydavatel novin *New York Herald*, vytvořil image žen opouštějících své kuchyně a vydávajících se na bojiště. Z tohoto obrazu však čísel povýšený předpoklad, že domov nemohl ženy připravit na to, čemu by mohly čelit v boji. Tento předpoklad byl založený na idealizaci domácí sféry jakožto prostředí, ve kterém se žádné konflikty neobjevují.

Alcottová se přikláněla k reformnímu názoru, jelikož také mezi reformátory vyrůstala. Její rodiče, Abigail a Bronson, byli součástí hnutí za ženská práva od roku 1830. Autor biografie o Alcottové tvrdí, že se Louisa v ženském hnutí začala výrazně angažovat po smrti matky v roce 1877.

Autorka využívala svých románů pro mladé čtenáře k šíření své vášně pro ženské hnutí. Hodně jejích postav mluví o důležitosti žen v domácnosti i mimo ni, včetně hlavní hrdinky *Malých žen* Jo Marchové. Zatímco romány Alcottové často bojují za politickou rovnoprávnost žen a mužů, v manželství u ní tato rovnoprávnost chybí. V *Malých ženách* vytváří vztah založený na principu učitele a žáčky. Tento typ vztahu se vyskytuje v manželství Meg i Jo. Dívky se v tomto případě provdají za téměř dokonalého staršího muže, který svou mladou manželku učí, jak porazit své povahové nedostatky. Problém je, že tato situace se nikdy neobrací a ženy nikdy nedostávají možnost učit své manžely. Alcottová tento typ manželství podrobuje analýze, ale nepodává žádný jiný model, který by mladým čtenářkám předkládal rovnocennější příklad manželského svazku.

5.4 Analýza díla Alcottové Malé ženy

Tématem *Malých žen* je přerod čtyř sester z dívek v ženy, které se na své cestě k dospělosti musejí naučit, jak porazit svoje povahové nedostatky a stát se lepšími lidmi.

⁸³ TINDALL, G. B. a SHI, D. E. *Dějiny států USA*. Praha: Lidové noviny, 1994, s. 255.

Nelehkou proměnu, kterou dívky musejí absolvovat při přechodu z dětství do dospělosti, komplikuje navíc skutečnost, že je na ně jako na všechny ženy tehdejší doby vyvíjen tlak, co se týče jejich vzhledu, chování a úlohy v domě i mimo něj. Společnost, která byla svázána mnoha konvencemi, po ženách požadovala plnění určité předem dané role, která se měla omezit na roli takzvaného „anděla v domě“. Takový ideál představovala žena zbožná, klidná, obětavá a se silným vztahem k prostoru domova jakožto jediné sféře, kde se mohla realizovat.

Alcottová ve svém románovém světě nabízí čtyři rozdílné přístupy žen k životu, který se měl orientovat jen na tento úzký okruh působnosti. Ve svém románu vyobrazuje hrdinky bouřící se proti patriarchálnímu světu, stejně tak jako hrdinky ztotožňující se se svou úlohou „pravé“ ženy. Autorka své hrdinky umísťuje do harmonického prostředí domova, v jehož čele stojí postava milující matky Marmee.

Ženské postavy románu, které budou níže jednotlivě podrobeny analýze, pojí jeden společný prvek. Jedná se o postavy, které si s sebou nesou nějaké vlastní „břímě“ v podobě určitého povahového nedostatku. Lze tedy hovořit o postavách oblych, jelikož mají více než jednu vlastnost a v průběhu děje se rozvíjejí. Postavy ploché jsou stálé, statické, jejich chování je neměnné, je pro ně charakteristická předvídatelnost. Toto rozdělení však nelze považovat za dokonalé, jelikož se některé postavy těmito definicím vymykají, což zdůrazňuje i Rimmonová-Kenanová ve své *Poetice vyprávění*.⁸⁴

Postavy mužské sice nelze jednoznačně zařadit, ale jejich charakterizace se blíží spíše postavám oblym. Přesto se u nich mnohem výrazněji než u ženských postav projevují rysy schematičnosti.

Vypravěč využívá nejčastěji nepřímou charakterizaci hrdinek, zaměřuje se především na popis vnějšího vzhledu, ze kterého lze implicitně vyvodit jejich povahové vlastnosti. K nepřímé charakterizaci v příběhu vede také obvyklá činnost hrdinek, jejich řeč a prostředí, které obývají. Vztah mezi prostředím a hrdinkami však není pouze jednosměrný. Slouží jednak jako metonymie konotující povahové rysy hrdinek, jednak jako aspekt výrazně formující jejich charakter.

První postavou, na kterou bude zaměřena pozornost, je nejstarší ze sester Margaret. „Margaret, nejstarší, ze čtveřice, je šestnáct a je velice hezká – má pěknou postavu, světlou pleť a velké oči, spoustu jemných hnědých vlasů, rozkošná ústa a bílé ruce, na něž je zvlášť pyšná.“⁸⁵ V popisu je zdůrazněno, že je hrdinka, jež je v příběhu častěji označována

⁸⁴ RIMMONOVÁ-KENANOVÁ, S. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001, s. 84.

⁸⁵ ŠTRÁCHALOVÁ, H. *Postavení žen v próze L. M. Alcottové*. Diplomová práce. Pardubice, Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2007, s. 18.

familiárně Meg, zvláště hrdá na své bílé ruce, což nepřímo poukazuje na její touhu být pravou a ve společnosti respektovanou dámou. Vnější popis Meg zde hovoří sám za sebe, jeho vztah není k povahovému rysu vypravěčem explicitně naznačen. Z charakterizace vnějšího vzhledu hrdinky je však patrné, že vypravěč poukazuje na jemnost a ženskost postavy a skrze to, čemu přisuzuje na vzhledu důležitost, také určité vnitřní nastavení a hodnoty hrdinky. Velké oči mohou symbolizovat oči dítěte, kterými hrdinka hledí na svět. Jemnost, která je zdůrazněna v souvislosti s jejími vlasy, poukazuje na klidný temperament postavy. „Rozkošná“ ústa zase na způsob, jakým se hrdinka vyjadřuje. Celý její vnější popis působí velice uhlazeně, navozuje pocit, že se jedná o klidné a láskyplné stvoření.

První hrdinka, se kterou čtenáře vypravěč příběhu seznamuje, se podle vnějšího popisu podobá „andělovi v domě“. Ani Meg ale není zcela dokonalou postavou, musí čelit své marnivosti a závisti. Tyto vlastnosti z ní však činí uvěřitelnější postavu, se kterou je následně snadnější se ztotožnit. Její postava se blíží prototypu mladé dámy, od začátku příběhu čtenáři tuší, jaký bude její osud. Je symbolem ženské submisivity, ve svém pozitivním i negativním aspektu. V příběhu zaujímá mateřskou úlohu, přijímá svoji ženskost a mnohem snáze se identifikuje s rolí, která byla ženám společností předepsána. Na druhé straně se kvůli své submisivitě mnohdy dostává do nepříjemných situací, kdy ztrácí sama sebe, stává se lehce manipulovatelnou.

V kapitole Meg na Jarmarku Marnosti⁸⁶ jsou čtenáři svědky její přílišné snahy zalíbit se svému okolí. Meg se ocitá na návštěvě u svých bohatých známých, kteří ji navléknou do šatů podle poslední módy a udělají z ní zcela jiného člověka, promění ji v dámu z vysoké společnosti. Nicméně se jí v podstatě vysmívají, slouží jim k pobavení. Její postava se stává loutkou v rukou okolí. Ženská submisivita je zde negativním aspektem, hrdinka si musí projít touto zkušeností, aby si mohla uvědomit své vlastní hranice. Alcottová umísťuje hrdinku do prostředí vysoké společnosti, do které touží patřit. Toto prostředí slouží jako nepřímá charakterizace postav, které tento prostor obývají. Jedná se o metonymii konotující povahové rysy těchto postav.

Rodina Moffatových, u kterých je Meg na návštěvě, žije v přepychu, kterého se Meg v jejím domově nedostává. „Moffatovi žili na hodně vysoké noze a prostá Meg se nejprve přepychového domu a jeho elegantních obyvatel trochu zalekla. Ale přes svou rozmařilost to byli laskaví lidé a brzy návštěvníci přiměli, aby se chovala jako doma. Meg v hloubi duše

⁸⁶ V *Malých ženách* se uvádí, že Jarmark Marnosti je místo, které navštívil Kristián při své pouti v *Poutníkově cestě*. Je to obrovské městské tržiště, kde se prodávají všechny možné přepychové věci, ale vládne tam hřích a různé nectnosti. Kristián zde jen o vlasek unikne smrti.

cítla, že to nejsou lidé zvlášť kultivovaní a inteligentní a že pozlátko nedokáže úplně zakrýt obyčejnou hmotu, z níž jsou stvořeni. Bezpochyby však bylo příjemné jíst, co hrdlo ráčí, vozit se v krásném kočáře, nosit každý den co nejlepší šaty, nic nedělat a jen se bavit.⁸⁷ Hrdinka cítí, že přepych je pouze jakýmsi „pozlátkem“, že zakrývá „obyčejnou hmotu“, ze které jsou tito lidé, stejně jako jiní, stvořeni. Přesto ze zprvu nedokáže ubránit okouzlení. Poprvé se cítí být pravou dámou, projevuje se zde také její „břímě“, kterým je její marnivost. Z popisu prostoru lze však cítit cosi negativního, evokujícího vnitřní prázdnotu a přetvářku panující v tomto prostředí. Postavy jsou bezduchými loutkami, celé dny nic nedělají, jen se baví. Hrají své předepsané role a podléhají dojmu o svém výsostném postavení ve společnosti.

Jako kontrastní prostředí se zde objevuje hrdinčin domov. Nejprve jí v porovnání s tímto přepychovým prostorem připadá „holý“ a „bezútešný“. Když však poznává pravou tvář „velkého“ světa, začíná si uvědomovat hodnoty ukryté v prostém způsobu života: „Stejně je příjemné mít klid a nemuset se pořád chovat společensky. Domov je hezké místo, co na tom, že nemáme žádné bohatství.“⁸⁸ Zatímco zprvu se hrdince zdál její domov příliš skromný, nyní v oné skromnosti spatřuje krásu a upřímnost. Prostor domova nabývá až symbolického rozměru. Stává se jakýmsi „rájem na zemi“, útočištěm před vnějším světem, ve kterém vládou různé nectnosti. Domov je zde symbolem nepodmíněné lásky, pravých lidských hodnot a sounáležitosti. Hrdinka je ráda, že „má klid a nemusí se chovat pořád společensky“. Prostor domova je také místem, ve kterém hrdinka může sundat svoji společenskou masku.

Vypravěč čtenáře následně seznamuje s další hrdinkou románu Josephine, která zde vystupuje především jako Jo. Postoj, jaký Jo zaujímá ke svému jménu, slouží k její nepřímé charakterizaci. Domnívá se, že její jméno je příliš sentimentální. Doslova říká: „...nenávidím svoje jméno, je tak sentimentální! Chtěla bych, aby mi všichni říkali Jo místo Josephine.“⁸⁹

Pozornost vypravěče se také zde primárně soustředí na popis vnějšího vzhledu hrdinky. „Patnáctiletá Jo je hodně vysoká, hubená a snědá. Připomíná hříbě; dlouhé ruce a nohy jako by jí velice překážely a neví si s nimi rady. Má odhodlaná ústa, směšný nos a bystré šedé oči, kterým nic neunikne a které někdy metají blesky, jindy jiskří smíchem a pak zase zadumaně hledí do prázdna. Její jedinou ozdobou jsou dlouhé hnědé vlasy, ale většinou si je cpe pod síťku, aby jí nepřekážely. Má také kulatá záda, velké ruce a nohy a ve tváři nespokojený výraz dívky, která se rychle mění v ženu a nelíbí se jí to.“⁹⁰ Vypravěč ji tady

⁸⁷ ALCOTTOVÁ, L. M. *Malé ženy*. Praha: Knížní klub, 2009, s. 93.

⁸⁸ Tamtéž, s. 103.

⁸⁹ Tamtéž, s. 39.

⁹⁰ Tamtéž, s. 18.

přirovnává ke hříběti. Použití příměru hříběte poukazuje na nedospělost hrdinky, na její postupný, neohrabaný proces dospívání. Důraz je také kladen na její dlouhé ruce a nohy, které hrdince překáží, doslova si s nimi neví rady. Je zde použito metafory. Skutečnost, že si hrdinka neumí poradit se svým měnícím se tělem, symbolizuje její ztracenost v nové etapě jejího života, v proměně v ženu. Popis očí již není soustředěn na jejich vnější vzhled, ale vypovídá spíše o vnitřní povaze hrdinky. Její oči jsou charakterizovány jako bystré. Vypravěč se zároveň soustředí na kontrastní implikace hrdinky: jednou oči metají blesky, jindy jiskří smíchem a někdy zadumaně hledí do prázdna. Oči metající blesky implikují její výbušný temperament. To, že „jiskří smíchem“, napovídá, že se jedná o postavu schopnou radovat se ze života, prožívat věci naplno. Jiskřivý smích je symbolem vnitřní jiskry, kterou v sobě hrdinka ukrývá, a zároveň poukazuje na její smysl pro humor. Její výbušnost a smysl pro legraci naznačují, že jde o hrdinku, jejíž charakter se nejvíce vzdaluje ideálnímu obrazu ženy neboli „andělovi v domě“. Ústa zde již nejsou popisována jako rozkošná, jako tomu bylo u postavy Margaret, ale jako odhodlaná, což charakterizuje samotnou postavu. Zvyk strkat si dlouhé vlasy pod síťku může nabývat symbolického rozměru. Značí touhu hrdinky po volnosti, vypovídá také o její vnitřní svobodomyšlnosti a nekonvenčnosti. Potřeba schovávat dlouhé vlasy, které jsou symbolem ženskosti a její „jedinou ozdobu“, implikuje nechuť, či dokonce odpor k přijetí ženské stránky její osobnosti.

„Břímě“, které s sebou Jo nosí a se kterým se snaží bojovat, je její výbušnost a divokost. Její postava je také charakterizována skrze řeč. Používá hovorová slova a její projev je prostý jakékoliv nepřirozené stylizace: „Nesnáším afektované ukňourané žaby!“⁹¹ Její mluva je velice spontánní, upřímná a chvílemi velmi „chlapecká“, stejně jako ona sama. „Nesnesu pomyšlení, že musím vyrůst a být slečna Marchová, nosit dlouhé šaty a vypadat jako ze škatulky. Už tak mě štve, že jsem holka, líbí se mi přece klukovské hry, práce i chování. Nemůžu se smířit s tím, že nejsem kluk, a teď je to ještě horší, protože bych k smrti ráda šla s tátou do války, ale můžu jen sedět doma a plést jako stará nudná ženská.“⁹² Díky způsobu její řeči je možné proniknout k podstatě Joina charakteru. Jeví se jako silná, odhodlaná bytost nespokojující se s možnostmi, které jí jako ženě byly přisouzeny. Nechce být jako „stará nudná ženská“, neztotožňuje se s prostorem domova. Sféra domova pro ni představuje druh vězení, ve kterém se necítí svobodná. Prostředí zde v tomto případě neslouží k charakterizaci hrdinky, jako tomu bylo například v *Lovci jelenů*, ale naopak zde vyzdvihuje kontrast mezi postavou a prostředím, ve kterém se pohybuje. K charakterizaci hrdinky zde

⁹¹ ALCOTTOVÁ, L. M. *Malé ženy*. Praha: Knížní klub, 2009, s. 17.

⁹² Tamtéž, s. 17.

slouží spíše prostor, ve kterém se jako žena vyskytovat nemůže. Vnitřně touží po prostředí, které je vnímáno jako maskulinní. Ztotožňuje se s prostorem války, což značí její bojovnost a touhu po dobrodružném a aktivním životě. Řadí se tak k podobnému typu nekonvenčních hrdinek, jako byla například Judita z *Lovce jelenů*. Obě postavy se aktivně snaží vystoupit z role „anděla v domě“.

Kromě Meg se v příběhu objevuje ještě jeden ryze ženský charakter v postavě nenápadné Elizabeth. V románu vypravěč k její charakterizaci využívá nepřímé prezentace: „Elizabeth, nebo Beth, jak jí všichni říkají, je růžolíčí třináctiletá dívka s hladkými vlasy a jasnými očima, s plachým vystupováním, bojácným hlasem a pokojným výrazem, který málokdy něco naruší. Otec ji nazývá Malá Mírnost a to jméno se k ní výborně hodí, protože žije ve vlastním šťastném světě, z něhož se odvažuje ven, jen aby se setkala s těmi, které má ráda a kterým důvěřuje.“⁹³ Jemné vlasy zde mohou symbolizovat vnitřní křehkost protagonistky, jasné oči zase poukazují na její dětskou bezelstnost a nevinnost. Vypravěč zdůrazňuje, že se hrdinka pohybuje ve svém vlastním šťastném světě, což může poukazovat na skutečnost, že protagonistka utíká před realitou do svých představ. Dále je zde charakterizován způsob její mluvy, který se vyznačuje bojácností. Její výraz zase popisuje jako pokojný. Z popisu této postavy je možné cítit jakousi vzdálenost pozemskému světu.

Beth lze v příběhu jistým způsobem chápat jako symbol „anděla v domě“, její postava se vyznačuje téměř nadpozemskými vlastnostmi. Je křehká, bojácná, trpělivá, tichá, milující, obětavá, věřící. Je příkladnou hrdinkou první poloviny devatenáctého století. Ač je ještě dítětem, plně chápe svoji ženskou úlohu, nepokouší se proti ní bouřit, jako je tomu u Jo. Beth je však prototypem hrdinky, která v realističtěji vykresleném románovém světě Alcottové nakonec neobstojí. Nad její postavou se od prvopočátku příběhu vznáší stín smrti. Její psychická křehkost se odráží na její fyzické křehkosti, z „anděla v domě“ se postupně stává „andělem smrti“.

Alcottová v postavě Beth stvořila hrdinku, se kterou se ženy mohou ztotožnit. Při vytváření svých ženských postav se neuchýlila ke zjednodušující schematičnosti, jako to v mnoha svých románech udělal Cooper, ale stvořila uvěřitelnou postavu s bohatým vnitřním světem. Své hrdinky v románu neprezentuje jako hloupé, nesamostatně jednající typy, neodsuzuje je. Naopak plně vystihuje složitost, krásu i tragičnost takového typu hrdinek. V románovém světě Alcottové však nakonec vítězí nový typ hrdinek, které již nejsou dokonalými bytostmi obývajícími prostor mezi realitou a fantazií, životem a smrtí, ale reálnými lidmi, snažícími se obstát a najít si své místo v rychle se měnícím světě.

⁹³ ALCOTTOVÁ, L. M. *Malé ženy*. Praha: Knížní klub, 2009, s. 18.

Poslední ze sester, se kterou čtenáře vypravěč seznamuje, se jmenuje Amy. K charakterizaci postavy používá nepřímou prezentaci: „Amy, ač nejmladší, je navýsost důležitá osoba – alespoň podle svého mínění. Dokonalá princezna s modrýma očima a zlatými vlasy, které se jí na ramenou vlní, bledá a štíhlá, vždy se nese jako mladá dáma znalá svých způsobů.“⁹⁴ Při jejím popisu je zdůrazněno, že se nosí jako dáma. V tomto aspektu je pravým opakem své sestry Jo, která se svojí chůzí blíží spíše neohrabanému hříběti. Vypravěč postavu Amy popisuje jako „dokonalou princeznu“, z tohoto příměru lze však cítit určitý ironický tón. Takováto snaha o roli dokonalé dámy může působit pro okolí směšně. Hrdinka je si nejspíše vědoma své krásy a způsobů, které se od ní očekávají. Zatímco Jo by mohla být chápána jako postava rebelující, Amy je příkladem konformistky. Vědomě využívá možností, které jí byly jakožto ženě dány.

V románu je jí stejně jako ostatním přisuzována negativní vlastnost. V jejím případě se jedná o sobeckost. K charakterizaci její postavy je výrazně využíván také jazyk. Často se v jejím slovníku objevují cizí a odborná slova, která však Amy neumí správně vyslovit ani je použít ve správném kontextu. Její řeč často sehrává roli komického prvku v příběhu: „Vím, co myslím, nemusíš být proto *statirická*. Je správné užívat vhodná slova a rozšiřovat si slovní zásobu.“⁹⁵ Vypravěč na její řeči nenápadně demonstuje usilovnou snahu působit jako vzdělaná a kultivovaná dáma. Jedná se však zároveň o postavu, se kterou je možné se ztotožnit, její charakter je právě díky této povahové chybě více uvěřitelný.

Amy je také charakterizována skrze činnost – věnuje se malířství. Stejně jako Jo i ona se touží stát slavnou umělkyní. Alcottová ve svém románovém světě představuje hrdinky, které chtějí posouvat hranice možností, jež jim byly stanoveny společností. Amy spolu s Jo představuje nový typ hrdinky, silné, cílevědomé a vědomé si svých vlastních schopností, které touží uplatnit i v reálném světě, který by se dal stále ještě charakterizovat jako silně patriarchální. Amy je poměrně zdatná manipulátorka a je si dobře vědoma toho, jaké chování se od ní jakožto od ženy očekává. Oproti Jo se dobrovolně těmto požadavkům podřizuje a dosahuje tak mnohých úspěchů. Je to nakonec ona, kdo od své bohaté tety dostává peníze na výlet do Evropy, čehož docílí svým diplomatickým chováním. Na rozdíl od Jo ho plně a vědomě ovládá. Jo, která se o svoji bohatou tetu stará, totiž nikdy nedokáže taktně mlčet a neustále tak ostatní přivádí do rozpaků či je svojí upřímností pobuřuje.

Nicméně stejně jako Jo i Amy je silnou osobností s mnoha ambicemi překračujícími ženskou sféru domova. Její sen stát se slavnou malířkou má dojít naplnění na její cestě do

⁹⁴ ALCOTTOVÁ, L. M. *Malé ženy*. Praha: Knížní klub, 2009, s. 18.

⁹⁵ Tamtéž, s. 16.

Evropy. V Evropě však prožívá rozčarování. Díky své vrozené pragmatičnosti si však také uvědomuje, že by si skrze výhodný sňatek mohla zajistit společenské postavení, po jakém touží. Zatímco Jo je idealistka, Amy je pragmatička, která si uvědomuje, jak je třeba se chovat, aby dosáhla svého. Je to v podstatě ona, kdo vědomě využívá svého ženského údělu k dosažení svého cíle. Navenek se Amy podřizuje, ale uvnitř zůstává svobodnou ženou. Naučí se to, co od ní společnost očekává, ale nikdy zcela neztratí samu sebe, a to i přesto, že nakonec upustí od svého snu a vydá se cestou mnohem snazší a konvenčnější, cestou sňatku.

Důležitou postavou *Malých žen* je také matka Marmee. V románu je popisována jako „statná, mateřsky vyhlížející dáma s milým a starostlivým výrazem.“⁹⁶ Na postavu matky je také nahlíženo očima jejích dcer, v příběhu je zdůrazněno, že ačkoliv matka není nijak zvlášť hezká, dívky se domnívají, že „pod šedým pláštěm a čepcem vyšlým z módy se skrývá ta nejúžasnější žena na světě.“⁹⁷ Tato charakterizace matky skrze postavy dívek vypovídá o velice láskyplném vztahu mezi matkou a dcerami. Skrze nepřímou prezentaci je rovněž zdůrazněna mateřkost a starostlivost postavy. Tyto vlastnosti byly u matky devatenáctého století žádoucí, lze tedy hovořit o matce, která se svým svým popisem blíží postavě „anděla v domě“. Je zde popsána jako statná, což může symbolizovat vnitřní sílu a mateřkost hrdinky. Pozornost vypravěče je také soustředěna na čepce, který je již vyšlý z módy. Skutečnost, že se Marmee nezajímá o vnější záležitosti, jako je móda, poukazuje na její vnitřní hodnoty. Nemoderní čepce vypovídá o skromnosti a prostém životě, jaký vede. Může také poukazovat na obětavost matky, která veškerý svůj výdělek věnuje svým dětem, nikoliv vlastním zájmům a potřebám.

Matka se v románu stává symbolem moudrosti, bezpečí a harmonie a protagonistky k ní vzhlížejí s láskou a respektem. Marmee je částečně inspirována samotnou matkou Alcottové, se kterou si byla autorka velice blízká. Ačkoliv její postava působí na čtenáře zidealizovaně, i ona má své „břímě“, se kterým musí po celý život bojovat. Je to její výbušnost, vlastnost, se kterou se musí potýkat i Jo.

Ačkoliv je svět *Malých žen* převážně feminním, vyskytují se v něm i mužské postavy. Jednou z nich je postava Theodora, bohatého chlapce ze sousedství. Theodore zprvu žije osaměle a bez přátel v domě svého bohatého dědečka, pana Laurence. Theodore se sám představuje jako Laurie: „Moje křestní jméno je Theodore, ale nemám ho rád, protože mi kluci říkali Dornička, a tak jsem je přinutil, aby mi říkali Laurie.“⁹⁸ Skutečnost, že tato

⁹⁶ ALCOTTOVÁ, L. M. *Malé ženy*. Praha: Knížní klub, 2009, s. 20.

⁹⁷ Tamtéž, s. 21.

⁹⁸ Tamtéž, s. 39.

postava více ztotožňuje se jménem Laurie než Theodore, poukazuje na jemnou až feminní stránku osobnosti. V příběhu se k Laurieho charakterizaci užívá nepřímá definice. Postava Jo ho popisuje takto: „Kudrnaté černé vlasy, opálená pleť, velké černé oči, delší nos, pěkné zuby, malé ruce a nohy, vysoký asi jako já, na kluka velice zdvořilý, a vůbec je správný.“⁹⁹ Z popisu je patrné, že se jedná o pohledného chlapce, jeho snědý vzhled zase napovídá, že není původem Američan. Jeho maminka byla Italka, po té Laurie zdědil vzhled i lásku k hudbě. Pozornost vypravěče je upřena na malé ruce a nohy, což ve čtenářích může vzbuzovat spíše představu dívky než chlapce. Jeho malé ruce mohou být vnímány jako symbol jemné a umělecké duše, díky které se později velice dobře adaptuje do divčího prostředí čtyř sester. Feminní stránku osobnosti ještě podtrhuje jeho vztah k hudbě jakožto symbolu spíše ženského než mužského světa. Odmítá zasvětit svůj život obchodu, jak si to přeje jeho dědeček. Jedná se o jedinou mužskou postavu, která prochází silným vnitřním vývojem. Zprvu je čtenářům představen jako tichý až samotářský chlapec, posléze jako letargický a nešťastně zamilovaný mladý muž a na konci románu již jako zmoudřelý a milující manžel.

Dalším mužským hrdinou románu je John Brooke, který pracuje jako Laurieho učitel. Čtenářům je poprvé představen v kapitole nazvané Laurencův tábor. K jeho charakterizaci je použita nepřímá prezentace. Meg ho popisuje těmito slovy: „Pan Brooke byl vážný tichý mladík s hezkýma hnědýma očima a příjemným hlasem.“¹⁰⁰ U této postavy je také užito nepřímé prezentace: „Nikdy toho moc nenamluvil, ale často se na ni (Meg) díval a ona si byla jistá, že na ni nepohlíží s odporem.“¹⁰¹ Pan Brooke představuje v románu typ mladého gentlemana, klidného a vzdělaného muže.

Ve vztahu k Margaret se od počátku projevuje jako pedagogicko-otcovská postava, což je patrné zejména v kapitole Laurencův tábor, kde Meg nabízí, že ji bude učit číst německy. Když se Meg s ostychem přiznává, že nerozumí německé literatuře, pan Brooke jí nabízí svoji pomoc: „Tak to zkuste, tady je Schillerova *Marie Stuartovna* a vychovatel, který učí s láskou.“¹⁰² Tato situace předpovídá budoucí vývoj vztahu mezi Meg a Johnem, který bude založen na principu učitel-žák a který se v románovém světě Alcottové vyskytuje často. Meg je od počátku příběhu oslněna Johnovými znalostmi, považuje ho za „chodící

⁹⁹ ALCOTTOVÁ, L. M. *Malé ženy*. Praha: Knížní klub, 2009, s. 40.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 132.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 132.

¹⁰² Tamtéž, s. 141.

encyklopedii¹⁰³, což ji vůči němu staví do podřízené role. Ostýchá se před ním čist německy, on ji ale otcovsky povzbuzuje. Meg samu sebe pasuje do submisivní role žáčky, nepovažuje se za dostatečně chytrou a vzdělanou, dobrovolně ho tedy přijímá jako morální a intelektuální autoritu. Tento princip se posléze promítá do jejich manželství. Meg se nikdy zcela nevymaní z role poslušné „dcery“.

Postava Johna si s sebou nenesé žádné „břímě“, nevyznačuje se žádným povahovým nedostatkem, neprochází tedy ani žádným zásadním vnitřním vývojem. Je typickým mužským představitelem v románovém světě Alcottové, mužské postavy se v jejím románu od sebe nijak výrazně neodlišují, jejich role v příběhu je předem dána.

Kromě zmiňovaných mužských postav se v románu vyskytuje také postava profesora Friedricha Bhaera, za kterého se provdá Jo. Jeho charakterizaci je v příběhu věnována značná pozornost, je popisován skrze přímou definici a nepřímou prezentaci. Jo ho charakterizuje těmito slovy: „Nebyl bohatý ani slavný, mladý ani hezký, nikdo by o něm nemohl říct, že je oslnující, impozantní nebo geniální, ale přece všechny přitahoval jako hřejivý oheň a lidé k němu přicházeli jako k sálajícímu krbu. Byl chudý, a přesto jako by stále rozdával, cizinec, a přesto se s ním každý přátelil. Už nebyl mladý, ale měl veselou povahu jako chlapec, byl nehezký a podivínský, a přesto jeho tvář mnohým připadala krásná a podivínství mu všichni bezděky odpouštěli.“¹⁰⁴ Měl také rýhy kolem úst, které „byly památníky mnoha přátelských slov a povzbudivých úsměvů“¹⁰⁵. Jeho oči „nikdy neochladly a nezlostejněly a srdečný silný stisk byl výmluvnější než slova“¹⁰⁶. Jeho charakter je v příběhu připodobňován k ohni, oheň zde však nesymbolizuje spalující vášeň ani energii, ale znázorňuje hřejivou lidskost. Zatímco Jo by se dala připodobnit k divokému plamenu ohně, jehož energie je prudká a nevyzpytatelná, profesor Bhaer představuje tichý, klidný plamen, jenž na své okolí působí zklidňujícím účinkem. Při jeho charakterizaci je také použit motiv sálajícího krbu, jenž se váže především k ženskému světu, k prostoru domova. Jeho vzhled je popisován jako „domácký“¹⁰⁷, stejně taková se z popisu jeví i jeho povaha.

Mužská postava v románovém světě Alcottové není již zákonitě nositelem mužské energie, bývá tomu právě naopak. Jo v sobě skrývá mnohem více této energie. Postavy mužů jsou mnohdy jemnějšími, trpělivějšími a domáctějšími bytostmi než postavy žen. Alcottová

¹⁰³ ALCOTTOVÁ, L. M. *Malé ženy*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 132.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 351.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 351.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 351.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 351.

nedrží své hrdiny v zajetí stereotypních genderových představ, zejména v případě mužů se zažité ideje nebojí porušovat.

Poslední mužskou postavou románu, kterou zde budu analyzovat, je postava otce neboli pana Marche. V prvním díle románu se fyzicky neobjevuje vůbec, vypravěč ho blíže charakterizuje až v díle následujícím, kdy se vrací z války domů. Je zde užito zejména přímé charakterizace: „...pan March je v pořádku doma a zabývá se svými knihami a malou farností, jež v něm nalezla duchovního od přírody i z milosti Boží – tichého muže oddaného vědě, bohatě obdařeného moudrostí, která předčí učenost, milosrdenstvím, jež nazývá každého člověka bratrem, a zbožností, která prorůstá celou osobností a dodává jí vznešenost a krásu.“¹⁰⁸ Vypravěčova pozornost je více upřena na vnitřní charakter postavy, nesoustředí se již tolik na vnější vzhled. Je zdůrazněno pouze to, že se jedná o „šedovlasého učence“¹⁰⁹. Ani otec není typickým představitelem mužského hrdiny, naopak jeho charakter v sobě ukrývá více „ženských“ vlastností. Vypravěč zdůrazňuje jeho duchovnost, zbožnost, tichost, milosrdenství a moudrost, které odpovídaly spíše postavě „anděla v domě“.

¹⁰⁸ ALCOTTOVÁ, L. M. *Malé ženy*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 241.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 214.

5. Komparace románů *Lovec jelenů* a *Malé ženy*

Tato část diplomové práce je věnována komparaci románů *Lovec jelenů* a *Malé ženy*. Jejím cílem bude zjistit, do jaké míry se hrdinky těchto románů vzájemně odlišují a v čem naopak mezi nimi vzniká paralela. Pozornost bude také soustředěna na význam prostředí, ve kterém se románové hrdinky pohybují.

Cooperův románový svět byl dlouhou dobu považován svět ryze maskulinní. Jeho hlavní přínos byl spatřován v jeho mýtotočnou funkci či schopnosti vystihnout krásu civilizací nedotčené americké divočiny. Cooperovy ženské postavy byly naopak většinou kritikou hodnoceny jako triviální prvek jeho tvorby či byly zcela opomíjeny. Cooper tak rozhodně nepatřil mezi spisovatele, kteří by prosluli schopností proniknout do ženského světa, jako tomu bylo u Alcottové a jejího románu *Malé ženy*.

Také *Lovec jelenů* svádí k tomu myslet si, že se jedná o román z maskulinního prostředí, nicméně opak je pravdou. Oba komparované romány vypovídají více o ženách a jejich postavení vůči mužům. Jak už bylo výše zmíněno, Cooper původně zamýšlel pojmenovat svůj román *Dívky ze zrcadlového jezera*. V podstatě tento román pojednává o osudu jedné dívky a o její vnitřní proměně. Její postava je mnohem oblejší než postava mužského hrdiny románu. Ženská hrdinka je v tomto románu hybatelkou děje, posouvá ho dopředu, bez ní by byl román pouze jakousi dobrodružnou kronikou bojů mezi bělochy a indiány bez hlubší psychologizace postav. Mužský hrdina románu Natty naopak působí neživotně, jedná se o plochou postavu, která neprochází vnitřním vývojem. Natty je typ „světce se zbraní“, kvůli jeho naprosté statičnosti a neměnnosti charakteru je těžké se s jeho postavou ztotožnit.

Zatímco *Malé ženy* se soustředí na životy čtyř povahově rozdílných sester od jejich dětství až do dospělosti, a lze tedy mluvit o bildungsrománu, hrdinkami *Lovec jelenů* jsou již dívky na prahu dospělosti. O jejich dětství a dospívání se čtenáři nedozvídají mnoho určitých informací.

Cooper i Alcottová se soustředí na zobrazení rodinných vztahů, každý se na dané téma však dívá zcela odlišným pohledem. Zatímco Alcottová ve svých románech klade důraz na postavu matky jakožto představitelky rodinného tepla a soudržnosti, v Cooperových románech se postavy matek téměř nevyskytují. Právě absence matky je faktor, který nejvíce ovlivňuje charakter dívek v Cooperově románovém světě. Smrt matky dívkám v jeho románech umožňuje vést v mnoha ohledech svobodnější život. Absence mateřské postavy, která by jim vstúpila správné ženské ctnosti a řádný vztah k domácnosti, vede k tomu, že si hrdinky musejí vytvořit nový a nekonvenčnější způsob života. Na jednu stranu musejí převzít

úlohu matky a zajišťovat otcí psychologickou a fyzickou podporu, na druhou stranu jim však také otec umožňuje opustit domácí sféru a pohybovat se v otevřeném prostoru divočiny, který v dívkách probouzí a formuje dobrodružnou a maskulinní stránku osobnosti. Ačkoliv by se mohlo na první pohled jevit, že Cooper obecně podporuje tradiční obraz ženy jako křehké bytosti, mnohé jeho hrdinky jsou silnými osobnostmi, kterým se daří posouvat hranice ženské úlohy ve světě. Tím, že Cooper obdařil své hrdinky „mužskými“ vlastnostmi, také implicitně podryl předepsanou roli poslušné, „andělské“ viktoriánské dcery.

Mnohé dcery z Cooperových románů, zejména pak Judita z *Lovce jelenů*, revoltují proti patriarchálnímu systému v rodině. Cooper podrobuje rodinu přísné analýze. Ta zde již nepůsobí jako ideální forma společenství, zejména otcové v mnohém selhávají a projevují se jako manipulativní a sobecké bytosti. Nejméně sentimentální podoba vztahu mezi otcem a dcerou je právě v *Lovci jelenů*. Otec v tomto románu myslí především na vlastní zájmy, zejména jeho vinou umírá slabomyslná dcera Hetty. Touží také po tom, aby si Judita vzala Harryho, a to z důvodu vlastního prospěchu. Rodina v tomto Cooperově románu již neplní funkci bezpečné kotvy ani morální autority.

Alcottová naopak v *Malých ženách* zobrazuje podle dobových konvencí rodinu, které vévodí postava milující a obětavé matky. Dívky se od ní učí, jak být „správnou“ ženou a posléze také manželkou. Jejich doménou je sféra domova, oproti *Lovci jelenů* tento román mnohem více odpovídá klasickému románu z rodinného prostředí. Zatímco v *Lovci jelenů* jsou dívky konfrontovány s nebezpečným vnějším světem a často musejí převzít mužskou úlohu, zde se autorka mnohem více soustředí na běžné domácí starosti a povinnosti žen. Všechny čtyři sestry mají silnou oporu v matce, která je však zároveň učí všem ženským činnostem, jaké očekávala tehdejší společnost.

Oproti Cooperově románu tak hrdinky *Malých žen* mají mnohem menší svobodu ohledně způsobu svého života. Převážnou většinu názorů přebírají od své matky, která, ač je velice milující, výrazně formuje jejich osobnosti k obrazu dokonalé ženy devatenáctého století.

Hrdinky *Malých žen* jsou většinou submisivní, klidné, obětavé a milující dcery a sestry. Od tohoto ideálu se výrazně odlišuje jen postava Jo, která je v jistém ohledu podobná hrdince Juditě. Ač jsou navenek každá jiná, obě spojuje vnitřní svoboda a snaha posouvat hranice ženských možností. Obě dívky jsou svobodomyšlné, temperamentní a kurážné, jinými slovy se nejvíce vzdalují ideálnímu obrazu ženy dle požadavků společnosti. Jak už bylo výše zmíněno, Judita je zpočátku charakterizována jako velice krásná dívka se sklonem k marnivosti. Jo oproti tomu nevyniká krásou a ženskými záležitostmi zcela opovrhne. To, co je spojuje, je však velká upřímnost a také jejich povaha vykazující spoustu „mužských“

vlastností. Obě tráví rády čas mimo domov a jsou schopné chránit samy sebe i svoji rodinu. Jak Cooper, tak Alcottová však těmto hrdinkám udělují různé lekce a tresty za jejich výbojnost a nezávislost.

Cooperovu hrdinku Juditu odmítá Natty, neopětuje její lásku, a Cooper čtenáře nenechává na pochybách, že toto odmítnutí pramení z předešlého Juditina provinění. Čtenářům je totiž neustále připomínáno, že Judita tráví čas mimo svůj domov, flirtuje s muži a nejspíše již není panensky čistou dívkou. Ač hrdinka prochází velkou vnitřní proměnou a touží být Nattymu příkladnou a milující manželkou, on její pokání není schopen přijmout. Touží po ženě andělsky čisté.

Na druhé straně se Jo proviňuje proti roli trpělivé sestry, často touží po samotě, aby mohla tvořit své povídky, a reaguje příliš spontánně. O jejím největším ponaučení se čtenáři dozvídají v kapitole Jo bojuje s Apolyonem. Alcottová ji konfrontuje s tragickými následky jejího chování, které mohly skončit sestřinou smrtí.

Jak Judita, tak Jo se často setkávají s nepochopením ostatních, společnost je učí, že k plnému přijetí musejí změnit samy sebe.

Alcottová stejně jako Cooper na jednu stranu nastavuje přísné zrcadlo kultu ženy coby „anděla v domě“, na druhou stranu tento kult svým závěrečným vyzněním mnohdy podporuje. Nicméně Alcottová oproti Cooperovi pracuje s motivem harmonické rodiny, což lze částečně přičítat faktu, že kniha byla určena pro mladé čtenářky. *Lovce jelenů* tento pedagogický podtext ztrácí. Popisuje dospělé ženy a jejich úlohu v reálném světě, která se od dobového ideálu Alcottové dosti odlišuje. Nicméně ani Cooper se zcela nevymanil z dobového vlivu. Kromě postav z *Lovce jelenů* jsou jeho hrdinky převážně ženy střední třídy, s vysokým morálním kreditem, toužící po sňatku s milujícím mužem. Cooper si byl vědom, že v době, ve které tvořil své romány, výrazně narůstalo ženské čtenářstvo, přizpůsobil tomu tedy i své romány. To znamená, že i přes dobrodružnou zápletku jsou jeho romány stejně jako romány Alcottové soustředěny na osudy žen. Většina jeho děl, pomineme-li *Lovce jelenů*, který má v jeho tvorbě ojedinělé místo, končí svatbou. Stejně tak tomu je i u Alcottové, ačkoliv ta nabízí mimo jiné i vhled do života hrdinek po svatbě. Jak podotýká Nina Baymová, ženské postavy jsou pro Cooperovu tvorbu klíčové, mužské postavy jsou často posuzovány a definovány právě skz vztah k ženám. Nejvýraznější a nejzapamatovatelnější postavy jeho románů jsou ženy. Stejně tak tomu je u Alcottové, i její nejvíce „ženské“ postavy mají nějakou svoji chybu, díky které jsou oproti svým mužským často bezchybným protějškům zajímavější a uvěřitelnější. Ženské hrdinky Alcottové i Coopera jsou na rozdíl od mužských protagonistů schopny vnitřního vývoje a proměny, nejsou ploché. Mužští hrdinové *Malých*

žen jsou oproti tomu často líčeni jako dokonalí gentlemani, kterým však chybí vášeň, jsou dokonale harmoničtí, téměř neživotní. Schází jim ona vnitřní rozpolcenost, která charakterizovala hrdiny byronovského typu a která by je učinila životnějšími. Nemají v sobě vnitřní oheň, kterým se vyznačoval například Rochester z románu *Jana Eyrová*, a neprochází ani žádným vnitřním přerodem, jako tomu bylo například v románu Jane Austenové *Pýcha a předsudek*. Mužské postavy *Malých žen* slouží jako otcovské figury, pod jejichž vedením se mají ženy stát trpělivými anděly.

Rovněž Cooper nabízí zidealizovaného hrdinu Nattyho, který jako by se svým charakterem sám blížil spíše představě ideální ženy. Zatímco Judita prochází vnitřním vývojem, chce se pro něj stát lepším člověkem, on zůstává neměnný, zavřený ve svém světě a vnitřně nedospělý. Cooper oproti Alcottové posouvá genderové hranice, žena je zde ta, která je zkušenější, silnější, ochotná bojovat za svoji lásku. Nicméně i u Coopera přetrvává model muže, který slouží ženě jako učitel. Cooper nikdy nestaví Juditu do pozice učitelky, vždy je to ona, která se učí od muže. Natty je neochotný udělat kompromis, ač se jeví jako morálně čistší, pod povrchem je statický, neschopný vidět svět, jaký je.

Román *Lovec jelenů* lze těžko nazývat feministickým v dnešním slova smyslu, nicméně nabízí mnoho rovin, které vybočují z konvenčního obrazu o vztahu muže a ženy. Zatímco v *Malých ženách* jsou to ženy, které se stávají objektem touhy muže, v *Lovci jelenů* je tomu naopak. Jedná se o jediný Cooperův román, kde je objektem touhy muž. Je to Judita, která touží dobýt srdce Nattyho, je to také ona, která mu první vyjadřuje lásku, a dokonce sama přichází i se žádostí o ruku. Oproti hrdinkám z *Malých žen*, které jsou v otázce hledání partnera pasivní, je Judita aktivní hrdinkou, vystupující z role čekající dívky. Cooper však vůči této aktivitě vyslovuje nesouhlas. Juditino aktivní chování se nesetkává s úspěchem. Autor si je velice dobře vědom dobových konvencí, i své nejaktivnější hrdinky se snaží usměrňovat, nenabízí šťastný konec. Svou hrdinku, která by se mohla stát příkladem ženy opravdové, tedy také chybující, ale schopné pokání, vhání do společensky neakceptovatelné role milenky zámožného muže. Oproti Cooperovým dalším hrdinkám, které došly naplnění v manželství, čeká na Juditu tragický osud.

Alcottová je ve svých románech opatrnější, všechny své hrdinky nakonec dovádí ke šťastnému nebo alespoň klidnému manželství. Dokonce i Jo, největší bojovnice za ženská práva, dospívá k manželství. Žádná z hrdinek *Malých žen* také není sexuálně zkušená, jinými slovy jsou všechny vhodné pro manželství. Cooper však stvořil hrdinku s nejasnou minulostí, nejspíše sexuálně zkušenou, tedy pro manželství nevhodnou.

Alcottová ale oproti Cooperovi nabízí ženám určitou možnost seberealizace, částečně danou podmínkami prostředí a doby, ve které se její hrdinky pohybují. Ženy v jejím románu mají své ambice, většinou uměleckého typu. Autorka představuje dívky, které mají talent a chtějí něčeho dosáhnout, což je nejvíce patrné v postavě Jo a Amy. Umělecký talent byl u dívek v románech tohoto typu sice zvykem, ale Alcottová je navíc obdařila nezvyklou touhou stát se díky svému talentu také finančně nezávislými. Jo se v románu často nechává slyšet, že by byla ráda, kdyby svými povídkami vydělala dostatečné množství peněz k tomu, aby se o rodinu mohla finančně postarat.

V románu hraje důležitou úlohu také postava otce, byť je většinu času nepřítomný. Slouží jako kaplan ve válce a v příběhu je zprvu přítomen jen skrze dopisy, které rodině posílá. Díky posmrtně nalezeným dopisům se čtenáři dozvídají více i o osobnosti matky v *Lovci jelenů*. V *Malých ženách* lze cítit respekt a lásku, kterou dívky k otci cítí, když si společně čtou jeho dopisy z války.

V jistém ohledu lze však mezi postavami otců najít podobnost. V obou případech jde o muže, kteří na dívky vyvíjejí tlak ohledně toho, jakými ženami by se měly stát. Pan March ve svých dopisech často dcerám připomíná, jak se stát těmi správnými „malými ženami“. Chce z nich vychovat tiché, skromné dívky, v podstatě touží, aby se staly kopiemi jeho samého. Alcottová stejně jako Cooper překračuje genderově ustálenou představu o muži jakožto bytosti energické, aktivní a přímočaré. Otec, jakého stvořila Alcottová, je pravým opakem takového muže. Je tichý, hloubavý, pasivní, blíží se více představě, jakou mělo devatenácté století o ženě. Podobá se postavě tichého, cudného Nattyho. Stejně jako Hutter z *Lovce jelenů* je však i pan March svým způsobem autoritativní. Projevuje se dokonce také jako zdatný manipulátor, ačkoliv jeho manipulace probíhají skrytě. Oproti Hutterovi však v románu působí jako morální autorita, od které se dívky mají učit, jak být dobrými lidmi.

V románech Alcottové se negativní mužská postava nikdy explicitně neobjevuje, oproti tomu v Cooperových románech jsou toho čtenáři svědky hned ve dvou případech, v postavě samotného otce a lovce Hurá Harryho. Alcottová pravděpodobně pod vlivem prostředí, ve kterém vyrůstala, vytvořila mužské postavy vyznačující se velkým intelektem, moudrostí a klidem. V jejích románech lze pozorovat patriarchální podobu rodiny. Matka, ač je sama aktivní, je svým způsobem stále závislá na mínění svého manžela, který jí pomáhá bojovat s její výbušnou povahou. Dcery tento model přebírají, berou si starší, vzdělanější muže, kteří k nim zaujímají otcovský postoj. Zatímco Cooper obecně ve svých románech zdůrazňoval důležitost stejného věku, vyznání, společenského postavení, zájmů a národnosti jako klíče ke šťastnému manželství, Alcottová se tímto pravidlem neřídí. Naopak i svou ctižádostivou

a neklidnou hrdinku Jo nakonec provdává za muže, který je jejím pravým opakem. Je to o mnoho let starší, uvážlivý a rozržitý profesor, zatímco ona mladá dívka s touhou objevovat svět. Vztah, který Alcottová prezentuje, opět pasuje její hrdinky do role poslušných dcer. Těžko si například představit mezi Jo a profesorem Bhaerem nějakou fyzickou přitažlivost. Romány Alcottové popisují nejčastěji rodinné prostředí, které je plné konvencí druhé poloviny devatenáctého století. Tudíž veškerou vášeň, rozervanost a sexualitu hrdinů potlačují.

Cooper oproti tomu pracuje se dvěma odlišnými typy hrdinek, andělsky čistou blondýnkou a senzualní, přitažlivou brunetou. Cooperovy blondaté hrdinky se většinou vyznačují až jakousi infantilitou, dětskou závislostí na otci a starší sestře. Cooperovy dívky s tmavými vlasy bývají často silnějšími a vyspělejšími osobnostmi, které však většinou končí tragicky. Tragicky skončil i osud Cory z *Posledního Mohykána*, tragicky dopadla i Judita. Cooperovy sympatie však často patří těmto silným hrdinkám. Dokonce i Judita, která je v mnoha ohledech antitezí dokonalé hrdinky devatenáctého století, je v podstatě kladnou hrdinkou. V úvahu připadá otázka, zda Cooper nechtěl právě tragičností těchto typů hrdinek poukázat na společnost, která na tento nový typ žen nebyla připravena. Neumožnila jim přežít, nepřijala je.

U Alcottové pak nejtragičtěji dopadá právě ta „nejženštější“ hrdinka příběhu, stydlivá Beth. Její extrémní oddanost druhým, její křehká duše a nevíra v sebe samu jí postupně ubírají sílu, až nakonec zemře. Beth, která je dokonalým příkladem „anděla v domě“, se nakonec stane „andělem smrti“. Alcottová si musela být dobře vědoma nebezpečí, které při takovémto sebezapření ženám hrozí. Svět v románu Alcottové patří silným hrdinkám, které jsou však zároveň schopné se přizpůsobit konvenční roli manželek a matek. Cooper také stojí na straně silných hrdinek, ale i on je silně ovlivněn dobovou morálkou, takže jeho nejodvážnější hrdinka končí tragicky. V podstatě její osud přizpůsobil světu, ve kterém žil, ačkoliv jeho osobní názor mohl být jiný. Nicméně se držel pravidel a konvencí, které velely příliš zkušenou ženu, tedy tu, která se až příliš vzdalovala kultu anděla v domě, potrestat. Skutečnost, že stvořil tak vnitřně zajímavou hrdinku, která v mnohém předčila hlavního hrdinu, svědčí na druhou stranu i o jisté kritice tohoto kultu a světa, kde o ženském osudu rozhoduje muž.

Cooperovy hrdinky se na rozdíl od hrdinek *Malých žen* nemohly věnovat seberealizaci v nějaké umělecké oblasti. Prostor světa, ve kterém se pohybovaly, se zásadně odlišovalo od poklidného prostředí v *Malých ženách*. Nicméně Cooper stvořil obraz ženy aktivní, přemístil ženu od malířského plátna v osamělém pokoji do prostředí drsných indiánských bojů

v divočině. Jeho ženy milují pohyb v divoké přírodě, jsou fascinované nebezpečím, neváhají se vrhat do riskantních situací, aby zachránily ostatním život. Typickým příkladem je Judita, která je pro záchranu Nattyho schopná vykonat vše. Cooperovi se v románu podařilo vyobrazit těžkosti, se kterými se žena v drsném pohraničí musela potýkat. Umisťuje ženy do nepřátelského světa, kde se musejí stávat silnějšími, rychlejšími, vždy připravenými čelit hrozbě okolního světa. Cooperovi se povedlo zobrazit ženy bojující proti nepřízni vnějšího okolí, ale také svádějící boj s podmínkami ve společnosti. Jsou to postavy v podstatě rebelující, počínající si plně uvědomovat svoji nezávislost, svůj vlastní názor na svět kolem nich. Juditina kuráž a sebevědomí je však spíše než výhoda břemeno. Ačkoliv je schopná zachránit samu sebe ze všech nebezpečných situací, není schopna ochránit se před světem, kde je povinnost ženy někomu patřit. Svým způsobem si to uvědomovala i samotná Alcottová, ač její hrdinky pocházely ze značně odlišného prostředí. Sňatek Jo s profesorem Bhaerem je spíše jakýmsi racionálním rozhodnutím Jo, která cítí, že jedině to jí zajistí plné začlenění se do společnosti. Alcottová, ač sama neprovdaná, tak zvolila pro své alter ego mnohem konvenčnější cestu.

Závěr

Cílem této práce byla analýza a komparace postav románu *Lovec jelenů* spisovatele Jamese Fenimora Coopera s románem spisovatelky Louisy May Alcottové *Malé ženy*. Analyzovala jsem také způsob vytváření ženských postav ve vztahu k jiným složkám textu, zejména k ostatním postavám, prostoru, dějové lince a časovým prvkům zobrazovaného světa. Z tohoto důvodu jsem v práci věnovala samostatnou kapitolu toposu lesa, která vycházela především z práce Michala Peprníka *Topos lesa v americké literatuře*. K rozboru jednotlivých postav mi posloužila kniha *Poetika vyprávění* od Slomith Rimmonové-Kennanové.

Prostor u obou narativů hraje důležitou významotvornou roli. U Coopera je to bezesporu prostor divočiny, potažmo lesa, který nutí jeho hrdinky se v mnoha aspektech vyrovnat mužům. Hrdinky Alcottové se naopak pohybují v bezpečné sféře domova, která je však pro některé z nich sférou, jež je příliš vnitřně svazuje. Prostor domova je stále ještě plný konvencí devatenáctého století a nenabízí mnoho prostoru pro hrdinské činy, jinými slovy předurčuje hrdinky k tomu plnit úlohu „pravých žen“ mnohem signifikantněji, než je tomu v Cooperových románech.

Cooper zasadil své hrdinky do prostředí divočiny, a to navíc v čase, ve kterém byla místem krutých bojů mezi indiány a bělochy. Skutečnost, že Cooper umístil své hrdinky do divoké a neprobádané přírody, jim umožnila překračovat sféru domácího života a probouzet v nich vlastnosti, které byly v tehdejší společnosti vnímány jako ryze mužské. V tomto aspektu se vymykají kulturnímu stereotypu devatenáctého století, jež vykazoval ženu do sféry domácího života. Je však také nutné říci, že Cooper nikdy zcela nepřekročil hranice únosnosti těchto kulturních stereotypů. V jeho příbězích se nikdy neobjevují postavy pirátek nebo válečnic, jako tomu bylo například v senzační literatuře.

Zjistila jsem, že Cooper k charakterizaci postav využívá nejčastěji nepřímé definice. Postavy charakterizuje často skrze prostředí, které obývají. Zaměřuje se na způsob, jakým postava toto prostředí zvelebuje a jakými předměty se obklopuje. K charakterizaci postavy nedochází od nejvyšší autority textu, tedy vypravěče, ale především skrze ostatní mužské postavy románu. Tato fakta se mi však jeví jako problematická, jelikož vypovídají více o postavách, které danou hrdinku hodnotí, než o ní samotné.

Jeho hrdinky lze rozdělit na dvě skupiny. Na odvážné a aktivní hrdinky, jež se s prostředím divočiny dokonale sžijí, a na bojácné dívky, které zapadají do koncepce „dívky v nesnázích“. Jeho neohrožené hrdinky, mezi které se řadí i Judita z *Lovece jelenů*, se vyznačují aktivitou, samostatností, fyzickou obratností, odolností a ušlechtilostí, ale také

vzdorem proti patriarchální společnosti. Charakterizuje je také větší spjatost s přírodním světem jakožto světem zcela autentickým, ve kterém se nevysktuje přetvářka. Tato ryze prostředí slouží v příběhu následně jako analogie k jejich charakteru. Tyto hrdinky poukazují na Cooperovu schopnost konstruovat silné a zajímavé ženské postavy, navzdory všeobecnému přesvědčení, že ženy v jeho románech nehrají důležitou roli a vystupují především jako břímě mužských hrdinů. Z mé analýzy však vyplývá, že zde představují přinejmenším stejně důležitou úlohu jako mužské postavy.

Druhý typ jeho hrdinek však vykazuje značné rysy schematičnosti, jedná se zpravidla o postavy, které neprocházejí žádným vnitřním vývojem a které lze charakterizovat jako ploché. Mezi nejčastější rysy těchto postav patří pasivita, poslušnost a až dětská infantilita. Do drsných a nebezpečných podmínek divočiny jsou umisťovány pouze proto, aby byly následně zachráněny mužskými protějšky a zavedeny zpět do bezpečí civilizace. Tento typ hrdinky v románu zastupuje postava Hetty.

Alcottová naopak své hrdinky umisťuje do harmonického a idylického prostoru domova a její postavy se převážnou většinu příběhu pohybují ve sféře domácího života. Tento prostor stejně jako postava matky je pro některé z nich však v mnohém limitující.

V románu *Malé ženy* jsou hrdinky charakterizovány především pomocí přímé prezentace. Pozornost je zaměřena zejména na jejich vnější vzhled, který odráží charakterové vlastnosti jednotlivých ženských postav. Je užito také nepřímé prezentace, hrdinky jsou charakterizovány skrze řeč a svou obvyklou činnost.

Ženské postavy v románu Alcottové zastupují především Margaret a Elizabeth. Tyto hrdinky se vyznačují skromností, obětavostí, zbožností a trpělivostí a blíží se tak obrazu „anděla v domě“. Josephine a Amy jsou hrdinkami, které se tomuto ženskému pojetí do značné míry vymykají a v románu představují jistou alternativu k takzvanému kultu pravého ženství. Josephine je nezávislá, silná, odhodlaná, netrpělivá a vznětlivá hrdinka, která se nespokojuje s rolí „anděla v domě“. Amy je také hrdinkou s vlastními uměleckými ambicemi, překračující sféru domova.

Jak Alcottovou, tak Coopera výrazně formují kulturní stereotypy devatenáctého století, nehledě na jejich vnitřní přesvědčení nebo prostředí, ve kterém se jejich románové hrdinky pohybují. Ačkoliv Cooper oproti Alcottové umisťuje své hrdinky do maskulinního prostředí, většina jeho románů pracuje s motivem rodinných vztahů, námluv a končí manželstvím, stejně jako v románovém světě Alcottové. Tato práce však byla soutředěna především na jeho román *Lovec jelenů*, který v Cooperově tvorbě zaujímá specifické místo,

právě proto, že Cooper v něm stvořil hrdinku, která již není dokonalým prototypem bezchybné dámy a ani jí na konci nečeká šťastné manželství po boku pravého gentemana.

Největší rozdíl mezi komparovanými romány představuje motiv rodiny, oba autoři nabízejí jiný pohled na její funkci a význam ve společnosti. Zatímco Alcottová představuje rodinu a manželství jako pevné a harmonické společenství lidí, v Cooperově románovém světě se harmonická rodina stává utopií, americkým mýtem.

Seznam použité literatury

Prameny

1. ALCOTTOVÁ, L. M. *Malé ženy*. Praha: Knižní klub, 2009.
2. COOPER, J. F. *Lovec jelenů*. Praha: Albatros, 1991.

Odborná literatura

1. BAYM, N. *The Women of Cooper's Leatherstocking Tales*. *American Quarterly*. Volume 23 (1971).
2. BRADSHER, F. K. *Women in the works of James Fenimore Cooper*. Arizona, 1979. The University of Arizona.
3. HOUSE, K. S. James Fenimore Cooper: His Country and His Art, or Getting Under Way. In: *Papers from the 1978 Conference at State University of New York College at Oneonta and Cooperstown*. New York: George A. Test, 1978, s. 35–44.
4. JENNINGS, A. In Defense of Judith: A Re-Reading of Cooper's *The Deerslayer* as Social History. In: 14th Cooper Seminar, *James Fenimore Cooper: His Country and His Art* at the State University of New York College at Oneonta. Oneonta, New York: Hugh C. MacDougall, 2003, s. 35–40.
5. LAWRENCE, D. H. *Studie z klasické americké literatury*. Brno: Host, 2002.
6. MACLEOD, A. S. *American Childhood: Essays on Children's Literature of the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Athens: University of Georgia Press, 1996.
7. PEPRNÍK, M. *Rané romány Jamese Fenimora Coopera: topologie počátků amerického románu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2011.
8. PEPRNÍK, M. *Topos lesa v americké literatuře*. Brno: Host, 2005.
9. PERSON, L. S. *Cooper's Queen of the Woods: Judith Hutter in „The Deerslayer“*. *Studies in the Novel* 21, 1989, č. 3.

10. RIMMONOVÁ-KENANOVÁ, S. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001.
11. RULAND, R. a BRADBURY, M. *Od puritanismu k postmodernismu: dějiny americké literatury*. Praha: Mladá fronta, 1997.
12. ŠTRÁCHALOVÁ, H. Postavení žen v próze L. M. Alcottové. Diplomová práce. Pardubice, Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2007.
13. TINDALL, G. B. a SHI, D. E. *Dějiny států USA*. Praha: Lidové noviny, 1994.
14. TOMPKINS, J. P. *Sensational designs: the cultural work of American fiction, 1790–1860*. New York: Oxford University Press, 1985.
15. WELTER, B. *Dimity Convictions: The American Woman in the Nineteenth Century*. Ohio: Ohio University Press, 1977.
16. WELTER, B. *The Cult of True Womanhood 1820–1860*. American Quarterly. Volume 18, Issue 2, Part 1 (Summer 1966), s. 151–174.